

VALGA VALLA TUULEPARKIDE ERIPLANEERINGU ASUKOHA EELVALIKU OTSUSE EELNÕU JA KESKKONNAMÕJU STRATEEGILISE HINDAMISE ESIMESE ETAPI ARUANNE

Tabelisse on koondatud Valga valla tuuleprgi eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruande kohta esitatud kooskõlastused, arvamused ja seisukohad arvamuste ning ettepanekute kohta. Koostöö valitsusasutustega ja arvamuste küsimine kaasatud isikutelt või isikutelt, kes on soovinud ise olla kaasatud viidi läbi planeerimisseaduse § 105 kohaselt.

KOOSKÕLASTUSTE KOONDTABEL

Jrk	Kooskõlastaja	Kuupäev ja nr ¹	Kooskõlastuse sisu ²	Seisukoht arvamuse ja ettepanekute kohta
1	Põllumajandus- ja Toiduamet (alates 01.01.2025 teemavaldkond liikunud Maa- ja Ruumiameti valitsemisalasse)	28.11.2024 9-1.3/4816-3	Eriplaneeringus käsitletav ala on suures osas kaetud maaparandussüsteemi ehitistega. Kuivendatud maa-aladele ehitamisel on oluline, et oleks tagatud olemasolevate maaparandussüsteemide nõuetekohane toimimine. Projekteerimisel on vajalik arvestada olemasolevate maaparandusehitistega, sh vajadusel kavandada nende ümberehitamine või täiendamine ning tegevusega ei tohi muuta veerežiimi ka süsteemi ümbritsevatel aladel. Samuti tuleb detailne planeeringulahendus ja ehitusprojektid kooskõlastada Põllumajandus- ja Toiduametiga.	Ptk 3.18 on juba sätestatud, et tuulepargi edasisel kavandamisel ei tohi kahjustada ehitustegevusega olemasolevate maaparandussüsteemide (drenaaži) toimimist. Kui drenaaži mõjutamine on vältimatu, siis tuleb maaparandussüsteemi edasiseks toimimiseks drenaaž vajadusel rekonstrueerida. Planeeringu seletuskirja lisatakse täiendus: Projekteerimisel on vajalik arvestada olemasolevate maaparandusehitistega, sh vajadusel kavandada nende ümberehitamine või täiendamine ning tegevusega ei tohi muuta veerežiimi ka süsteemi ümbritsevatel aladel. Ehitusprojektid tuleb kooskõlastada Maa- ja Ruumiametiga. Lisaks on EP põhijoonisele lisatud riigieesvoolud ja eesvoolud koos tugiinfoa.
2	Kliimaministeerium	10.12.2024 9-1.3/4816-4	Kliimaministeerium ei pea vajalikuks kaasatud asutusena osaleda.	Planeeringute koostamisel koostöö tegemise kord ja planeeringute kooskõlastamise alused § 3 p 3 Kliimaministeeriumiga või valdkonna eest vastutava ministri volitatud asutusega, kui planeeringu koostamisel on nõutav piiriülese keskkonnamõju strateegiline hindamine
		18.12.2024 9-1.3/4816-10	Märgime, et tulenevalt asjaolust, et planeeritava tegevusega võib kaasneda piiriülene keskkonnamõju ning Läti on avaldanud soovi antud menetluses osaleda, palume siiski Valga valla tuulepargi eriplaneeringu ja KSH menetluse kaasata ka Kliimaministeeriumi. Saadame Teie 26.11.2024 kirjale nr 9-1.3/4816 täiendava vastuse. Vabandame tekkinud segaduse pärast ning lisame, et Kliimaministeeriumi vastuskiri võib paraku mõnevõrra viibida. Eeldatavasti jõuab uus vastuskiri Teieni hiljemalt 10.01.2025.	Tähtaja pikendamisega arvestatakse.
		15.01.2025 9-1.3/4816-19	Kliimaministeerium KOOSKÕLASTAB Valga valla tuulepargi eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja KSH esimese etapi aruande, kuid märgib: 1. Planeeringus ei soovita fikseerida konkreetset tuuliku marki. Modelleerimise sisendina kasutati seega algselt teoreetilist suure müraemissiooniga (LwA=108 dB) tuulikut. Juhul kui sellise müraemissiooniga tuuliku kasutamisel ei olnud tagatud tööstusmüra öine sihtväärtus lähimate eluhoonete puhul, siis vähendati kõrgendatud mürataset põhjustavate tuulikute müraemissiooni järk-järgult 1 dB kaupa. WindPro andmebaasi alusel jäävad suuremate tootjate poolt garanteeritud müraemissioonid tuulikute uusimate mudelite puhul vahemikku 105–107 dB(A). Palume põhjendada, miks ei ole hinnatud 108 dB tuulikute suuremat vahemaad elamutega, vaid ainult mürataseme alandamist, mis ei pruugi reaalsuses olla reaalne lahendus. 2. Tulenevalt Läti soovist olla menetluses kaasatud palume, et menetluse järgmises etapis edastaksite Kliimaministeeriumile KSH esimese etapi aruande ja/või selle kokkuvõtte inglise- ja/või lätikeelse tõlke.	1. Selgitus, et saadaval on erineva müraheitega tuulikumudeleid, sh on kõigil suurematel tuulikutootjatel käesoleval ajal pakkumisel tuulikumudeleid, mille LwA<107 dBA, seega ei ole väiksema kui 108 dBA müraheitega tuulikute kasutamine ebareaalne. Alternatiivseks lahenduseks oleks tõepoolest tuulikute ja elamute vahelise vahemaa suurendamine, kuid see eeldaks ka tuulikute arvu vähendamist. 2. Teadmiseks võetud ja arvestatakse edasises menetluses.
3	Kaitseministeerium	10.12.2024 9-1.3/4816-5	KOOSKÕLASTAB. Ministeeriumi hinnangul on planeeritud elektrituulikute püstitamine aladele TU2, TU3 ja TU4 võimalik pärast Mandri-Eesti kompensatsioonimeetmete täielikku rakendamist, orienteeruvalt 2025. aastal.	Teadmiseks võetud, eelnõud täiendatud p 3.8 ja KSH eelnõud 4.4.3.1.

¹ Kiri registreeritud Valga Vallavalitsuse dokumendiregistris <https://atp.amphora.ee/valgavv/?hdr=hp&o=929&tbs=all&o2=12001>

² Valga Vallavalitsusele laekunud arvamuste ja ettepanekute kokkuvõte. Arvamuste ja ettepanekute täielik sisu on avatav Valga Vallavalitsuse dokumendi registrist (<https://atp.amphora.ee/valgavv/?o=929&o2=12001&u=-1&hdr=hp&tbs=all>).

4	Maa-amet (alates 01.01.2025 teemavaldkond liikunud Eesti Geoloogiateenistuse valitsemisalasse)	12.12.2024 9-1.3/4816-6	Asukoha eelvaliku põhijoonise „Valga valla eriplaneering“ järgi ei asu planeeritud tuulepargi asukoha eelvaliku alad TU2, TU3 ja TU4 maardla alal ega kehtiva kaevandamisloaga mäeeraldisel või selle teenindusmaal. Asukoha eelvaliku põhijoonisel on maardla piirid olemas. Eelnimetatud joonisel on ära märgitud näitlikud tuulepargi liitumiskaablid ja juurdepääsuteed, milledest üks liitumisalajamaga ühenduv kaablitrass kattub osaliselt turbamaardla alaga. Palume järgmises etapis teede, elektriliinide ja alajaamade maardlate aladele kavandamise korral arvestada, et kui teed ja elektripaigaldised ei asu olemasolevate rajatiste kaitsevööndis või püsiva hoonestusega alal või elamumaa sihtotstarbega katastriüksusel, on vajalik saada MaaPS alusel maardlate alade suhtes koostöölastusi andva asutuse luba. Alates 01.01.2025 on MaaPS alusel maardlate alade suhtes koostöölastaja Eesti Geoloogiateenistus. KSH I etapi aruande peatükis 4.4.2 Maavaravarud on märgitud (tsiteerin): „Potentsiaalselt sobilikud alad kattuvad seisuga 26.09.2024. a järgmiste maavarade registris 123 arvel olevate maardlatega, kuid ei kattu keskkonnaministri 27.12.2016. a määrusega nr 87 „Kaevandamisega rikutud ja mahajäetud turbaalade ning kaevandamiseks sobivate turbaalade nimekiri“ (edaspidi keskkonnaministri määrus nr 87) esitatud kaevandamiseks sobivate turbaaladega: Potentsiaalselt sobilikud alad ei kattu ega nende lähialale ei jää aktiivseid ega taotletavaid uuringualasid. Antud eriplaneeringu puhul konflikte maavaravarude säilimisega ei tuvastatud ja meetmete kavandamise vajadus puudub.“ Maa-amet nõustub kirjeldatuga. Maa-amet nõustub Valga Vallavalitsuse 25.11.2024 kirjaga nr 9-1.3/4816 edastatud Valga valla tuulepargi eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõuga ja KSH esimese etapi aruandega alade TU2, TU3 ja TU4 osas. Reformimata riigimaade ja maaüksuste, mille volitatud asutus on Maa-amet, osas annab kohaliku omavalitsuse eriplaneeringule seisukoha Regionaal- ja Põllumajandusministeerium.	Lisatakse planeeringu seletuskirja ptk 3.4 ja 3.5 täiendavalt: Teede, elektriliinide ja alajaamade maardlate aladele projekteerimise korral arvestada, et kui projekteeritavad rajatised ei asu olemasolevate rajatiste kaitsevööndis või püsiva hoonestusega alal või elamumaa sihtotstarbega katastriüksusel, on vajalik saada MaaPS alusel maardlate alade suhtes koostöölastusi andva asutuse luba. Reformimata riigimaa ja maaüksuste osas seisukoha saamiseks on pöördutud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poole (vt järgmise tabeli punkt 8).
5	Päästeamet	26.11.2024 9-1.3/4816-1	Päästeamet koostöölastab kui ehitise või rajatise suhtes on õigusaktiga kehtestatud tuleohutusnõuded. Alus: Päästeseadus 05.05.2010 § 5 lg 1 p 8.	Valga Vallavalitsus saatis Päästeametile 26.11.2024 kirja nr 9-1.3/4816, millega küsis koostöölastust valminud Valga valla tuulepargi eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse (edaspidi EP) eelnõu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise (edaspidi KSH) esimese etapi aruande kohta. Koostöölastuse küsimisel lähtuti planeerimisseaduse § 105 lõikest 1 ja asjaolust, et planeering käsitleb tuleohutusnõudeid (Vabariigi Valituse 17.12.2015 määrus nr 133 „Planeeringute koostamisel koostöö tegemise kord ja planeeringute koostamise alused“ § 3 punkt 10). Juhiti tähelepanu, et päästeseaduse § 5 lõike 1 punkti 7 alusel on päästeasutuse ülesanne üld- ja detailplaneeringu koostöölastamine. Kohaliku omavalitsuse eriplaneering koostatakse olulise ruumilise mõjuga ehitise püstitamiseks, kui olulise ruumilise mõjuga ehitise asukoht ei ole üldplaneeringuga määratud (planeerimisseadus § 95 lõige 1). Lähtudes eelnevast ning arvestades juurde käesoleva EP sisu, mis sisaldab mh tuleohutusnõuete täitmist (tuletõrje veevarustus), sooviti siiski Päästeameti kaasatust eriplaneeringu koostamisse ning planeerimisseaduse § 105 lõike 1 kohast koostöölastust.
		10.01.2025 9-1.3/4816-17	Lõuna päästekeskus jääb oma 26.11.2024 kiri nr 7.2-3.2/3911-3 esitatud seisukohale ning ei pea vajalikuks koostöölastada Valga valla tuulepargi eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse (edaspidi EP) eelnõu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise (edaspidi KSH) esimese etapi aruannet. Kuna tuulepargile ei ole õigusaktidega esitatud tuleohutuse nõudeid ning ei ole ka tuletõrje veevarustuse tagamise kohustust Siseministri 18.02.2021 a määrusega nr 10 „Veevõtukoha rajamise, katsetamise, kasutamise, korrashoiu, tähistamise ja teabevahetuse nõuded, tingimused ning kord“, esitatud. Seega antud dokumendis ei ole selliseid momente mida päästekeskus oleks pädev koostöölastama.	Valga Vallavalitsus esitas 06.06.2025 kirjaga nr 9-1.3/4816-25 eriplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise Päästeametile koostöölastuse saamiseks.
		02.06.2025 9-1.3/4816-26	KOOSKÖLASTUS	
6	Keskkonnaamet	18.12.2024 9-1.3/4816-9	Keskkonnaamet on Valga valla veebilehel olevate EP materjalidega tutvunud ning esitame oma pädevusvaldkonnast tulenevalt järgmised märkused, mille alusel palume dokumente täiendada ja esitada need uuesti koostöölastamiseks. Siinjuures ühtlasi selgitame, et Keskkonnaamet ei saa anda koostöölastust planeeringule, kui KSH aruandes sisalduvad hinnangud ei ole piisavad ja objektiivsed. KSH-st tulenevad järeldused võivad aruande korrigeerimisel muutuda ja seetõttu võib muutuda ka planeeringulahendus. Seega EI SAA ANDA KOOSKÖLASTUST planeeringule, mis ei pruugi olla veel vastuvõtmiseks valmis.	EPs, KSH ja nende lisades on tehtud vajalikud muudatused. Selgitused märkuste esitamise järjekorras: - Viide on KSHs korrigeeritud. - KSH lisa 3 on uuendatud. Alusuuringu avalikult kättesaadavas versioonis on joonised üle vaadatud ja asjakohasel juhul eemaldatud I ja II kat liikide andmeid mittesisaldavatel joonistel nähtavuspiirang. 2.1. Ettepanekust lähtuvalt täiendati nahkhiirte uuringut. Uuringuala 2 ja 3 puhul on uuringusse lisatud vastavad puhvrid sigimiskolooniate ümber (joonis 51 ja joonis 57) ning täiendatud

			1. KSH aruande lk 5 ja 6 on käsitletud Eesti taastuvenergeetika eesmärgid ja viidatud on Vabariigi Valitsuse vastavasisulisel veebilehel. Ehkki allikas on ka kindlasti usaldusväärne, tuleks taastuvenergeetika eesmärkide kirjeldamisel viidata pigem õigusaktidele või strateegilistele arengudokumentidele, nt energiamajanduse korralduse seaduse (ENKS) § 321 lg-le 1. 2. Nahkhiirte uuringu aruandes (KSH lisa 3) on suur osa jooniseid varjatud märkusega, et need sisaldavad rangelt kaitstavate liikide täpseid leiukohti. Leiame, et nahkhiiredetektorit asukoha võrdsustamine kaitsealuse liigi täpse leiukohaga on vaieldav lähenemine, kuna möödalendavate nahkhiirte puhul on suurel määral tegu juhuvaatlustega ja seega pole jooniste varjamine ka ilmtingimata vajalik. KSH aruandes on joonised siiski esitatud. 2.1 Uuringualadel 2 ja 3 leiti tõenäolised nahkhiirekolooniate asupaigad. Leiame, et (Eurobats soovistest lähtuvalt) tuulikuid ei tohi kavandada kolooniate asukohtadele lähemale kui 200 m, et vältida nahkhiirte varjupaikade kahjustamist ja hülgamist (probleem võib tekkida ennekõike ala 2 kahe põhjapoolse tuulikuga). Kolooniatest 500 m raadiuses tuleb rakendada tuulikute peatamist nahkhiirte kõrge aktiivsusega perioodidel (sarnase sisuga soovitus KSH aruandes juba antud). 2.2 Nahkhiirte uuringu aruande joonis 56 uuringuala 3 kohta on eksitav: graafikul on nahkhiirte aktiivsust näitav joon kogu uuringuperioodi ulatuses, kuid ajavahemikul 08.07-18.08 alal automaatdetektoreid tegelikult ei olnud. Palume graafiku joon selles ajavahemikus kustutada. 2.3 KSH aruande lk 70 (elustiku uuring lk 73) - Veekogudele (Väike Emajõgi) on arvestatud 200 m puhvriga (mõlemal pool jõge 100 m ehk kokku 200 m), kuhu tuulikuid ei rajata. Juhismaterjalides on peetud vajalikuks 200 m laiust puhvertsooni mõlemal veekogu kaldal, mitte summaarselt (nt Rodriges, et al 2014., Guidelines for consideration of bats in wind farm projects. Eurobats Publication series no 6. - Buffer zones of 200 m should also apply to other habitats which are specifically important for bats, such as tree lines, hedgerow networks, wetlands, waterbodies and watercourses). Seega ei nõustu me KSH-s sedastatuga. Valdavalt on siiski tuulikud kavandatud Väike-Emajõe kaugemale kui 200 m, mistõttu sisulist vastuolu planeeringulahenduse ja juhistega vahel siiski ei ole. 2.4 KSH aruande lk 72, joonisel 18 puudub x-teljel selgitus, eeldatavasti on tegemist registreeritud nahkhiirte hääletsuste ehk möödalendude arvuga. 2.5 KSH aruande lk 76 joonis 23, lk 79 joonis 27 ja lk 83 joonis 33 on esitatud nahkhiirte uuringute tulemusel selgunud ebasoodsad paigad tuulikute paigaldamiseks. Soovitatav oleks neil joonistel markeerida ka planeeringus kavandatud tuulikute asukohad. 3. KSH aruande lk 93 on räägitud tuuleparkide mõjudest põdrale, kuid kirjandusallikas, millele viidatakse, räägib hoopis vapitist ehk kanada hirvest (a.k.a Põhja-ameerika punahirv Cervus (elaphus) canadensis). Palume liiginimi parandada (Viide nr 87: Walter WD, Leslie Jr DM, and Jenks JA. 2006. Response of Rocky Mountain elk (Cervus elaphus) to windpower development. The American Midland Naturalist 156:363-375.). 4. Keskkonnaamet on 16.05.2024 nr 6-5/24/7768-2 kirjas märkinud, et tuleb hinnata käesoleva eriplaneeringuga kavandatavate tuuleparkide mõjude kumuleeruvust, nt rohevõrgustikule ja metsise elupaikade sidususele. KSH aruande ptk-s 4.1.3.2 ja elustiku uuringus on metsise elupaiku ning arenduse mõju neile põhjalikult käsitletud, kuid kavandatud tuuleparkide mõju metsise elupaikade omavahelisele sidususele sisuliselt käsitletud ei ole (Maismaalinnustiku analüüsi kohane elupaikade ühenduskoridor Purtsi ja Virna mängudega seotud elupaikadest lõunasuunas). 5. KSH aruandes (nt lk 51, 56, 62) on käsitletud must-toonekure elupaiku ja toitumisasasid, tuginedes suuresti Kotkaklubi 2022. aasta tööle „Satelliit- ja GSM-põhiste saatjatega varustatud kotkaste ja must-toonekurgede info soetamine ja pesitsusaegse info analüüs ja must-toonekurgede tugitoitmine“. Leiame, et pelgalt selle töö andmete kasutamine planeeringupiirkonnas paiknenud must-toonekure pesapaikade perspektiivi hindamisel ei ole piisav. Arendusala 4 ja ka 3 jääb must-toonekure elupaiga KLO9133649 ja Väike-Emajõe vahele, tekitades barjääriefekti. Väike-Emajõgi ja sellesse suubuvad ojad on must-toonekure selles piirkonnas üks tähtsamaid potentsiaalsed toitumisveekogusid. Palume selgitada, miks ei ole analüüsitud võimalikku barjääriefekti? 6. Tuulikute 1 ja 2 asukohtade puhul ei ole arvestatud loodusliku maastiku reljeefiga ning need on kavandatud Väike-Emajõe orgu. Seega ei vasta tööle KSH aruande lk 93 esitatu, mille kohaselt peaks Väike Emajõe ürgorg jääma tuulikute vahaks. Maapinna kõrguste vahe tuulikute 1 ja 2 kavandatud asukohas ning sellest itta jääval lavamaal on suurusjärgus 20 m. Risti nõlvaga on	vastavaid peatükke ning leevendusmeetmeid. Uuringus esitatud meetmetest lähtuvalt korrigeeriti planeeringu lahendust tuuliku pos 17 osas. Planeeringus on KSH alusel seatud nahkhiirte kokkupõrkeriski vähendamiseks tuulikute ajalise käitamispiirangu tingimus, sh 500 m raadiuses kolooniatest. Tuulik pos 14 osas ilmnes, et seoses piirkonnas esinevate teiste kitsendustega ei ole võimalik tuulikut liigutada koloonia 200 m puhvrist välja. Sellest lähtuvalt hinnati KSHs täiendavate leevendavate meetmete võimalust ning määrati planeeringus lisaks ajalisele käitamispiirangule ka nahkhiirte elupaikade kao leevendamiseks täiendav rikastusmeetmete kava koostamise ja elluviimise kohustus planeeringus määratud rikastusmeetmete alal. 2.2. KSH alusuuringu joonis 56 on parandatud ning selguse huvides tehtud kaheks jooniseks 56 A ja 56 B. 2.3. Dokumente korrigeeriti. Väikese Emajõe puhver on arvestatud mõlemale kaldale 200 m ulatuses (kokku 400 m puhver). Eriplaneeringus on kõik tuulikupositsioonid kavandatud vähemalt 200 m kaugusele Väikesest Emajõe. 2.4. Tegemist on registreeritud nahkhiirlaste möödalendudega. Joonise allkirja lisati selgitus. 2.5. Viidatud joonistele on lisatud tuulikud. 3. Antud käsitus korrigeeriti KSH aruandes. 4. Metsise elupaikade sidususe küsimust on täpsustatud alusuuringu ptk 1.3.2. ning lisatud täiendavad joonised ja tekstid. Kokkuvõtlikult on teemat käsitletud KSH aruande ptk 4.1.3.2.5. Sidususe tagamiseks on KSH aruandes meetmena ette nähtud uuringuala 1 edasisest arendamisest loobumist, mida on planeeringulahenduse koostamisel arvestatud. Teisi potentsiaalselt sobilikke alasid läbivaid metsiste olulisi liikumiskoridore linnustiku uuringu käigus ei tuvastatud. 5. KSH alusuuringuna koostatud linnustiku uuringus on täiendavalt selgitatud ja analüüsitud võimalike toitumisveekogude esinemist must-toonekure puhul (linnustiku uuringu ptk 1.7). Kokkuvõtlikult on teemat käsitletud KSH aruande ptk 4.1.3.2.6. Kuna kavandatavad tuulikud ei jää toitumiseks hästi sobivad toitumisveekogude ja teadaolevate (kuid ammu kasutusest väljas olevate) must toonekure elupaikade vahelisele alale, siis olulist barjääriefekti ei ole oodata. Tuulepargi kavandamine must-toonekure elupaikade vaates kahes grupis (alad 3 ja 4 on kaks u 3 km ulatusega potentsiaalset takistust, mille vahel säilib 3 km ulatusega tuulikutevaba ala) võimaldab säilitada ka Väikesele Emajõe juurdepääsu tuulikute gruppide ümber ja vahelt vähendades seeläbi võimalikku barjääriefekti Väike Emajõe suhtes. 6. KSH aruannet täiendati. Tuuliku positsioonid 1 ja 2 jäävad tõepoolest piirkonda, mille lähialal esineb oluline maapinna reljeefi muutus. Tuulikute positsioonid on kavandatud alale, mis otseselt kallakule ei jää (tasasemad alad kallakute vahel) ning kallak ei takista ligipääsutee rajamist. Antud positsioonide osas lisati KSH aruandesse täiendav mõjude käsitus, sh tingimused edasiseks projekteerimiseks. Kuna piirkonnas esinevad erinevad looduskaitsealised, inimasustusest tulenevad ja taristust tulenevad (avaliku tee puhver) kitsendused, siis ei ole võimalik antud tuulikute asukohti oluliselt nihutada. Antud küsimuses täiendati KSH ptk 4.1.10.2 ja sellest tulenevalt lisati tingimused planeeringu pt 3.18. 7. Valmiera-Valka tuulepargi osa täiendati KSH aruande ptk 4.8 vastavalt lisandunud infole Valmiera-Valka tuulepargi arendustegevuse ja mõjude osas. Samuti lisati info Valka tuulepargi kavandamise osas. 8. Kehtivas KeHJS-es on § 6 lg 2 p 3 kohaselt energeetika valdkonna tegevuses vajalik kaaluda, kas on oluline keskkonnamõju. Kaalumise aluseks on eelhindang. Juhul kui õigusakti antud osas muudetakse, siis lähtutakse kehtivast õigusest. 9. Detailsed märkused linnu-uuringu kohta: 9.1. Täiendus lisatud. 9.2. Täiendus lisatud. Selgitame, et alusuuringu aruande vastava osa koostamise hetkeks ei olnud Repower uuringu käigus leitud kaitsealuste liikide leiukohad EELISesse kantud ja seega neile ka ei viidatud. Tol ajahetkel oli kasutada vastava uuringu vahearuanne. 9.3. Alusuuringule lisati lisa, millest on leitavad tabelid 11, 12, 13 ja 14 koos vaatluste tundide ja ilmastikuoludega. Ühel vaatluskuupäeval võisid eri punktides teostada vaatlusi mitu erinevat linnuvaatlejat. 9.4. Selgitus lisatud.
--	--	--	--	--

		kavandatud ka juurdepääsutee ehitusplatsile. Tuulikuid on küll 3 (4) rajatud ka mägistes maades suurema kaldenurgaga kohtades, kuid selles kohas võib ehitamine olla tavapärasest keerukam või suurema jalajäljega. 7. KSH aruande lk 168 on nimetatud võimalik Valmiera-Valka tuulepark. Täpsustame, et Läti Vabariik on käesolevaks ajaks Eestile esitanud selle tuulepargi KMH materjalid. 8. Seletuskirja lk 17 märgitakse: Projekteerimistingimusi on lubatud anda kogu tuulepargile kui ka igale elektrituulikule eraldi. Mõlemal juhul tuleb projekteerimistingimuste taotlusega esitada kohalikule omavalitsusele kogu tuulepargi KMH eelhinnang. Märgime, et arvestades direktiivi (EL) 2023/24131 ülevõtmiseks kavandatavaid muudatusi tuuleparkide planeerimisega seotud õigusruumis on nimetatud tingimus meie hinnangul küsitav. Atmosfääriõhu kaitse seaduse jt seaduste muutmise seaduse eelnõus2 ei nähta planeeringuga määratud tuulepargialadel, mis on ühtlasi potentsiaalsed eelisarendusalad, loamenetluses reeglina ette KMH protseduuri. KMH eelhinnangu koostamist on nähtud ette ka seletuskirja ptk 3.26 lk 33. 9. Detailsed märkused linnu-uuringu kohta: 9.1 Lk 11: Maismaalinnustiku analüüsi alusel kattub pea kogu uuringuala 1 metsise tsoon 1 ja tsoon 2 aladega ehk tegu on elupaiga modelleeringu kohaselt metsisele sobiliku elupaiga ja selle puhveralaga. Lisaks külgneb ala 1 metsise Koopesoo (KLO9131764) elupaigaga, mis on EELIS-esse kantud 09.07.2024. 9.2 Lk 12. „EELIS andmebaasi alusel III kaitsekategooria linnuliikide leiukohti uuringualal 1 registreeritud ei ole.“ Täna on siiski alalt 1 teada kaks hiireviu (KLO9133702, KLO9133704) ja üks öösorri (KLO9133714) leiukoht. Seega vajab aruanne uuendamist. Väide on seda kummalisem, et lk 22 on öeldud: Uuringualalt 1 leiti kokku (sh riikliku seire andmed) neli 2023. a asustatud viu pesa (nii herilaseviu kui ka hiireviu kuuluvad LK III kat), illest kolm kuulustid hiireviule ning üks idapoolne pesapaik herilaseviule. Palume vastuolulised väited ühtlustada või tekstis lühidalt selgitada, miks on vastuolu. 9.3 Lk 19: Kevadisi (36 h; 3.04.23, 7.04.23, 16.04.23, 22.04.23, 3.05.23, 10.05.23, 11.05.23 ja 1.06.23), sügisei (36 h; 10.09.23, 30.09.23, 1.10.23, 9.10.23, 10.10.23, 17.10.23, 9.11.23 ja 2.11.23) ja suviseid (18 h; 10.07.23, 11.07.23, 13.07.23 ja 17.07.23) punktvaatlusi teostati kolmes punktis (Joonis 9). Märksa ülevaatlikum oleks vaatluspäevade mahud esitada tabelina. Lk 7 on öeldud: Minimaalne loendustundide arv igast vaatluspunktist oli igal aastaajal 36 tundi. Ühe vaatlustsükli (üks loendus ühest vaatluspunktist) pikkus oli 2–3 tundi. Palume korrigeerida suviste vaatlustundide arvu lk 7, sest ilmselt oli neid siiski 18, mitte 36 (sellele viitab ka märges“ 36+18+36“ lk 24 alapeatükis 1.3.4 Risupesad). 9.4 Lk 26. Tabel 3 (ja tabel 5 lk 37, tabel 7 lk 48 ning tabel 9 lk 64). Päises ei ole selgitatud, mida tähistab suund „p“. Ilmselt on silmas peetud paigset lindu. Palume selgitus lisada. Selgitust vajab ka suund „Y“. 9.5 Lk 32. Ala 2 kevadisi punktvaatlusi (ekslikult on lõigu alguses öeldud, et tegu on punkloendustega) tehti vaid kuuel päeval. Kevadisi punktvaatlusi teostati järgnevatel kuupäevadel: 7.04.23, 9.04.23, 6.05.23, 10.05.23, 19.05... Palume selgitada, kuidas jagunesid vaatlustunnid, sest kui vaatlustunde oli kokku 36, tehti ühel päeval keskmiselt kuus tundi vaatlusi, kuigi maksimaalselt on ühes punktis lubatud teha 2–3 tundi vaatlusi. Sama märkus on ka ala 3 kevadiste punktvaatluste kohta (lk 42). 9.6 Lk 41: Metsise otsingualasid uuringualal 4 ei kaardistatud.../.../...,kuid rohkem metsise tegevusjärgi uuringualal 4 ei täheldatud. Ilmselt on silmas peetud ala 3, sest alapeatükk käsitleb seda ala. Palume parandada. 9.7 Lk 53: EELIS alusel III kaitsekategooria linnuliikidest on uuringuala 4 registreeritud hiireviu (Buteo buteo) elupaik KLO9126365. Meie andmetel ei kattu hiireviu elupaik arendusalaga 4, vaid asub selle 500 meetrises puhvertsoonis. Palume parandada. 9.8 Miks on rahnide ja kakkude seire tehtud mai alguses, kui see ei ole meetoodika kohaselt enam sobiv/parim aeg selliseks seireks? Palume selgitada. 9.9 Miks ei ole arvestatud alal 3 ja 4 kanakulli elupaiga KLO9119206 ja KLO9130897 1 km puhvriga? Palume selgitada.	9.5. Alusuuringule lisati lisa, millest on leitavad tabelid 11, 12, 13 ja 14 koos vaatluste tundide ja ilmastikuoludega. Ühel vaatluskuupäeval võisid eri punktides teostada vaatlusi mitu erinevat linnuvaatlejat. 9.6. Ebatäpsus korrigeeritud. 9.7. Ebatäpsus korrigeeritud. 9.8. Kakkude ja rahnide seire sattus töökorralduslikel põhjustel antud uuringualadel maikuuks, kuid peibutuse käigus õnnestus saada kõigil uuringualadel rahnide ja kakkude vastuhäälsusi, mida tõendavad ka vaatlused tabelis 2, 4, 6 ja 8. Nt uuringuala 1 õnnestus kaardistada händkaku (ID 1, pesitsusterritoorium (tabel 2, ID 1), nähti ja kuuldi värbkakku (ID 32), laanepüüsid üheksas elupaigas, rahnidest hallpea-rähni, tamme-kirjurähni ja väike-kirjurähni (tabel 2). Uuringualal 2 kuuldi valgeselg-kirjurähni (ID 1, 4, 22) ja hallpea-rähni (ID 7, 23), väike-kirjurähni (ID 20) ning händkakku ja kõrvukrätsu (ID 9, 10). Uuringualal 3 õnnestus leida väike-kirjurähni (ID 10, ID 17, 48, 49, 50), hallpearähni (ID 24), valgeselg-kirjurähni (ID 30, 43, 48, 49, 50) ning laanepüüd (ID2, 14, 17, 37, 45, 46, 47)) ja händkakku (ID 20). Uuringualal 4 leiti või kuuldi hallpea-rähni (ID 1, 19), laanepüüd (ID 1, 14, 22, 40) värbkakku (ID 5), laanerähni (ID 7), valgeselg-kirjurähni (ID 8, 14, 27) ja väike-kirjurähni (ID 18). Lisana on juurde lisatud kaardistatud elupaigad, valdavalt vanad loodusmetsad (v.a raielangid või tekkinud langid pärast kaardistamist), kus liigid pesitsesid või toitusid, sh valdava enamiku puhul on tegemist pesitsusmetsade või elupaikadega. Eelneva alusel ei pea uuringu läbiviija vähesel määral metoodikas kirjeldatud ideaalsest ajast hilisemat inventuuri oluliseks puudujäägiks, mis põhjustaks andmete puudulikkust. 9.9. Alusuuringus täiendati punkti 1.5.1 ning joonist 24 ja joonist 36. Arvestades elupaikade seisundit, siis mõlema elupaiga puhul ei ole oodata, et ühe tuuliku kavandamisega pesa 1 km puhverala piirile kaasneks elupaigale täiendavat olulist ebasoodsat mõju. KSH aruandesse ja planeeringusse lisati tingimus, et tuulikute positsioonide 1 ja 15 ehitustegevus tuleb teostada väljaspool pesitsusperioodi 31.07-01.03, kuna antud tuulikupositsioonid jäävad kanakulli elupaikade 1 km puhvrissi.
	24.03.2024 9-1.3/4816-24	Jätab EP asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja KSH esimese etapi aruande PlanS § 105 lg 2 alusel teistkordselt kooskõlastamata. Esitame oma pädevusvaldkonnast tulenevalt märkused, mille alusel palume dokumente veelkord täiendada ja esitada need uuesti kooskõlastamiseks.	EPs, KSH ja nende lisades on tehtud vajalikud muudatused. Selgitused märkuste esitamise järjekorras: 1. Nahkhiirte koondumiskoht on kaardistatud lähtudes nahkhiirte uuringus kasutatud detektorite ümber esinenud kõrgendatud aktiivsusest. Nahkhiirte detektorid antud alal paigutati

		Peamisteks asjaoludeks, mis ei võimalda EP asukoha eelvaliku otsuse eelnõud ja KSH I etapi aruannet kooskõlastada, on metsise elupaikade sidususe puudulik käsitus (vt kirja punkt 3) ning tuulealal 2 (TU2) tuuliku positsiooni (POS) 14 olulise negatiivse mõju avaldumise võimalus nahkhiirtele, sh õiguslikult ebakorrektse ja seetõttu vaieldava terminoloogia (rikastusmeede) kasutamine olulise negatiivse mõju hüvitamiseks (vt kirja punktid 1 ja 1.1). Pakutud rikastusmeede on olemuselt sarnane pigem hüvitusmeetmega, mitte leevendusmeetmega. Märgime, et ülekaaluka avaliku huviga taastuvenergeetika projektides liikide kahjustamise ja leevendus- ning hüvitusmeetmete rakendamise tingimused on toodud energiamajanduse korralduse seaduse (EnKS) §-des 3211-3214. Üheks eelduseks hüvitusmeetmete rakendamisel on aktsepteeritavate või toimivate leevendusmeetmete puudumine. Tuuleparki kui tervikut silmas pidades on üheks leevendusmeetmeks n-ö problemaatilise tuuliku asukoha muutmine või kui see ei ole võimalik, siis sellest loobumine. Seega tuleb välja tuua, et kui tuuliku POS 14 nihutamine on võimatu, siis kas sellest loobumine seab ohtu kogu tuuleenergia projekti teostamise. Juhul kui ala TU2 tuuliku POS 14 arendamine on tuulepargi kui terviku seisukohalt mõõdapääsmatu, saab tuulepargi, sh tuulikule POS 14, EP kehtestada ja anda tuulikule ehitusloa, kui sellele puuduvad alternatiivid (EnKS § 383, 3211 lg 4) (vt kirja punktid 1 ja 1.1). Järgnevalt anname lisaselgitusi eelõeldule ning esitame täiendavad tähelepanekud ja märkused EP seletuskirja ja KSH aruande kohta, mille alusel palume dokumente täiendada või esitada selgitused. KSH aruanne: - Keskkonnaametile jääb selgusetuks KSH aruande lisast 3 (linnustiku ja nahkhiirte uuring Valga eriplaneeringu potentsiaalselt sobilikel tuulepargi aladel) tulenev soovitus ja sellest lähtuv KSH aruandes esitatud ala TU2 tuuliku POS 14 lahendus. KSH aruande lk 76 on märgitud, et ala TU2 põhjaosas täheldati põhja-nahkhiire aktiivsust, mille põhjal eeldatakse, et asukohas paikneb tõenäoliselt nahkhiirte poegimiskoloonia. Keskkonnaamet oma eelmises kirjas (17.12.2024 kiri nr 6-5/24/7768-5 punkt 2) edastas seisukoha, et tuulikuid ei tohi kavandada kolooniatele lähemale kui 200 m, et vältida nahkhiirte varjepaikade kahjustamist ja hülgamist (Eurobats soovitustest lähtuvalt). KSH aruande täiendatud joonisel 23 (lk 78) on näidatud tuuliku POS 14 piirkonnas nahkhiirte olulised elupaigad (haavikud) ning nahkhiirte koondumiskohta ümbritsev 200 m ulatusega puhver. Puhvri moodustamise põhimõte jääb meile aga selgusetuks, kuna see lähtub nahkhiirte uuringus kasutatud detektorite asukohtadest ning see ei peegelda võimalikke poegimiskoloonia asukohti. 1.1 KSH aruanne, lk 78. Kirjas on: Tuuliku positsiooni 14 puhul ei ole võimalik teistest kitsendustest tulenevalt tuuliku asukohta 200 m puhvrist välja nihutada. Tuuliku positsioon 14 rajamisega kaasneb seega nahkhiirte koondumispaiga võimalik kahjustamine ... Kuna tegu on potentsiaalselt olulise negatiivse mõjuga tuleb leida täiendavad leevendusmeetmed. Täiendava leevendava meetmena on kirjeldatud rikastusmeedet, mille abil kavandatakse väljaspool mõjutatavat elupaika nahkhiirte elupaikade parandustegevused. Leiame, et KSH aruande lk 78 ning seeläbi ka EP eelvaliku otsuse eelnõu lk 31 kirjeldatud rikastusmeetme käsitus ei ole korrektne. Kehtivad õigusaktid ei sisalda terminit „rikastusmeede“, on terminid „leevendusmeede“ ja „hüvitusmeede“ (nt EnKS § 3213 ja § 3214). Meie hinnangul vastab dokumentides kirjeldatud rikastusmeede sisult hüvitusmeetmele – meetme eesmärk on kompenseerida ehk hüvitada tuuliku POS 14 piirkonnas oleva nahkhiirte elupaiga kahjustamist (mida on KSH aruandes nimetatud potentsiaalseks oluliseks negatiivseks mõjuks) hoopis teises nahkhiirte elupaigas täiendavate varjepaikade loomisega, suurendades seeläbi teise elupaiga ökoloogilist väärtust. Täiendavalt märgime, et taastuvenergeetika projektis on „rikastusmeetmete“ rakendamine kindlasti tervitatav, kui ei oleks tegemist olulise negatiivse mõju korvamiseks kavandatud hüvitusmeetmetega, vaid vabatahtlike meetmetega, millega soovitakse vähendada arenduse ökoloogilist jalajälge ja korvata mitteolulist negatiivset mõju. 2. KSH aruanne, lk 86. Kahes lõigus on meetmetena kirjutatud: tuulikute asukohtadena vältida alasid, mis jäävad vähemalt 200 m kaugusele... Konteksti teadmata, võib arvata, et tahetakse vältida alasid, mis jäävad kaugemale kui 200 m nahkhiirtele olulistest elupaikadest, kuid ülejäänud KSH aruande tekstist selgub, et silmas on peetud alade vältimist, mis jäävad vähem kui 200 m kaugusele. Seega soovitame korrigeerida vastavalt sõnastust, näiteks: tuulikute asukohtadena vältida alasid, mis jäävad vähem kui 200 m kaugusele...	metsakooslusesse, kus esines eeldusi nahkhiirtele sobiliku elupaiga esinemiseks. Täpsustamaks asjaolu esitati KSH aruandes joonistel 25 ja 29 ka nahkhiirte koondumist potentsiaalselt põhjustav metsaeraldis, milles poegimiskoloonia tõenäoliselt asus. Täpset poegimiskoloonia asukohta automaatdetektoritega läbiviidud uuringu alusel võimalik määrata ei ole. 1.1. Arvestades Teie seisukohta, mille alusel väljapakutud rikastusmeede on käsitletav hüvitusmeetmena, loobuti selle kavandamisest. Selle asemel nähti positsioonide 13 ja 14 vahelisele nahkhiirtele sobilikke elupaiku pakkuva metsakoosluse puhul ette selle säilitamine, kehtestades antud metsaeraldisele metsakooslust säilitavad raie tingimused. Raie tingimused on järgnevad: „<i>Raietegevus sigimismetsa alal on keelatud 1. maist kuni 15. augustini. Alal on keelatud lageraiete teostamine. Uuendusraiena võib teostada turberaietest häiliraiet ja aegjärkset raiet. Raietel tuleb jätta säilikipuid tüvepuidu kogumahuga vähemalt 15 tihumeetrit ühe hektari kohta või vähemalt 20 tk/ha kohta. Säilikipuude jätmisel järgida RMK säilikipuude juhendit vms asja- ja ajakohast juhendmaterjali. Nende olemasolul säilitada raietel õõnsustega puid, surnult seisvaid puid ja tüükaid. Eelistatult jätta säilikipuudeks pärnad, vahtrad, tammed, saared, haavad ning vanad kased, kuna neisse tekivad kõige sagedamini nahkhiirtele sobivad õõnsused. Antud raie tingimuse järgimine tuulepargi eluea jooksul võimaldab säilitada nahkhiirte elupaigaks vajalikku metsakooslust.</i>“ Nahkhiirte hukkumise riski minimeerimiseks on lisaks nii positsioon 13 kui 14 puhul tuulikute käitamispiirangud. Tuulikute positsioonid 13 ja 14 puhul on vajalik tuulikute peatamine sigimisperioodil (01.06–15.07) ja sügisrändel (15.08–15.09) nahkhiirte aktiivsust soodustavatel ilmastikutingimustel: tuule kiirus on alla 5 m/s, puuduvad sademed ja õhutemperatuur on kõrgem kui + 5 C. 2. Sõnastus korrigeeriti. 2.1. Sõnastust korrigeeriti. 2.2. Sõnastust korrigeeriti. 2.3. Järeelseire on kohustuslik meede ja see on ka planeeringu seletuskirjas tingimuseks seatud. KSH aruandes korrigeeriti sõnastust. 3. Metsise elupaikade vahelise sidususe hindamiseks koostati Meelis Leivitsa poolt täiendav eksperthinnang, mis lisati KSH aruande lisse 5. Eksperthinnangust lähtuvalt korrigeeriti KSH aruandes metsisele avaldatava mõju hinnanguid ja sellest tulenevalt meetmete soovitusi. Meetmete osas leiti, et olulise ebasoodsa mõju vältimiseks on vajalik tagada kaitse alla olevate metsise elupaikade osas 1 km puhvervöönd ümber EELIS-esse kantud elupaikade ja Murakasoo metsise elupaiga osas 1 km puhvervöönd registreeritud elupaigale jääva mänguala tsestrist. Samuti on vajalik tagada vähemalt 1600 m laiune tuulikute vaba ühenduskoridor Murakasoo ja Virna mängude vahel. Ühenduskoridori ja Murakasoo elupaiga funktsiooni säilimiseks astmelauana tuleb loobuda alal TU4 tuulikute 3, 4, 6, 7, 8 kavandamisest ja tuulik 5 nihutada maksimaalselt metsise mänguala tsestrist eemale. Meedet arvestati planeeringulahenduse koostamisel ning kooskõlastamisele esitatavas planeeringulahenduses on loobutud tuulikute positsioon 3, 4, 6, 7,8 kavandamisest ning positsioon 5 on nihutatud. 4. Asjaolu täpsustati planeeringu seletuskirjas (ptk 3.5) ja joonisel. Raamsoo oja ületav tee on kavandatud avaliku teena kuni tuletõrje veevõtukohani. 5. Planeeringus on seatud tingimuseks, et ehitusloa taotlusega koos tuleb esitada kohalikule omavalitsusele kogu tuulepargi KMH eelhinnangu koostamiseks vajalik teave, mis võimaldab hinnata tuulepargist tulenevaid mõjusid tervikuna ning sellest tulenevaid täiendavaid tingimusi eraldiseisvatele elektrituulikutele. Nõue tuleneb KeHJS § 61 (1). Lähtuvalt Teie poolt esitatud infost lisati eriplaneeringu seletuskirja täpsustus: „<i>Planeeringu kooskõlastamise käigus on välja toodud, et direktiivi (EL) 2023/24131 ülevõtmiseks kavandatavate seadusemuudatustega võib kaduda õigusaktidest nõue tuulepargi ehitusloa taotlusele KMH eelhinnangu andmiseks (kui tuulepargi puhul on tegu eelisarendusalal paikneva tuulepargiga). Juhul, kui projekteerimistingimuste või ehitusloa taotlemise hetkel ei esine kehtivas õiguses KMH eelhinnangu andmise nõuet, siis võib loobuda eelhinnangu koostamiseks vajaliku teabe esitamise nõudest. Sellisel juhul tuleb otsustajale esitada kavandatava tegevuste kirjeldus, mille alusel otsustajal on võimalik hinnata tuulepargist tulenevaid mõjusid tervikuna ning sellest tulenevate täiendavate tingimuste vajadust eraldiseisvatele elektrituulikutele. Edasises tekstis on KMH eelhinnangu mõistet täiendavalt kasutatud – juhul, kui kehtiva õiguse järgi ei ole KMH eelhinnangut vaja, siis tuleb vastavas asjakohases valdkonnas (taimestik, linnustik, ökosüsteemid) esitada eksperthinnang, mis sisaldab otsustamiseks vajalikku teavet.</i>“
--	--	--	--

			2.1. KSH aruanne, lk 86. TU2 ala POS 14 asuva tuuliku kohta on meetmena märgitud: rakendada kogu nahkhiirte aktiivsusperioodi katvat tuuliku käitamispiirangut ehk perioodil 01.05-15.09 nahkhiirte aktiivsust soodustavatel ilmastikutingimustel tuleb öisel ajal tuulikud seisata. Piirangu perioodi võib täpsustada järelseire alusel. Kuivõrd järelseire tulemusena võib koguneda täiendav info ka nahkhiirte aktiivsuse ja ilmastikutingimuste seoste kohta, soovitame viimase lause ümber sõnastada järgmiselt: Piirangu perioodi ja ilmastikutingimusi võib täpsustada järelseire alusel. 2.2. KSH aruande, lk 87. Esitatud on meetmed tuulepargi käitamisperioodiks. Viimases lõigus on kirjutatud: Samuti võib ajalisi piiranguid täpsustada järelseire alusel. Sarnaselt lk 86 (TU2 ala, tuulik POS 14) märkusele soovitame ka siin täiendada sõnastust: Samuti võib ajalisi ja ilmastikutingimustega seotud piiranguid täpsustada järelseire alusel. 2.3. KSH aruanne, lk 87. Esitatud on järelseire ettepanek. Sõnastusest jääb selgusetuks, kas järelseire on vajalik meede ja siinkohal on toodud üksnes soovitus selle meetodika kohta või on järelseire tervikuna üksnes soovituslik (vajalik üksnes juhul, kui soovitakse tuulikute käitamispiiranguid täpsustada). Vääritimõistmise vältimiseks palume sõnastust täpsustada. 3. KSH aruanne, lk 65. Kirjas on: Metsise elupaikadevahelise sidususe vaates on oluliseim häiringuvaba ühenduse säilimine Koopesoo ja Virna elupaikade vahel. Metsise kaitse seisukohast ainult sellest sidususest ei piisa. Kõik piirkonnas olevad metsisemängud on väikeste kukkede arvuga (sh ka Soontaga LKA-le jäävad mängud) ja metsise kaitse seisukohast on oluline sidusus ka Läti piiri ääres olevate metsise mängudega. Keskkonnaamet juhtis ka oma eelmises kirjas (17.12.2024 kiri nr 6-5/24/7768-5 punkt 4) tähelepanu asjaolule, et metsise elupaikade omavahelist sidusust sisuliselt käsitletud ei ole. Seetõttu on KSH aruande ja selle linnustiku uuringus vaja käsitleda ka sidusust eelmainitud metsise mängudega ja näidata joonisel eksperthinnanguna metsisele sobivaimad liikumiskoridorid. EP seletuskiri: 4. Vältimaks mitmeti mõistetavust tuleb dokumentides täpsustada veekogude ehituskeeluvööndi ja tuulepargi juurdepääsuteede küsimust. EP seletuskirja lk 34 on märgitud, et veekogude ehituskeeluvöönd ei laiene kohaliku omavalitsuse EP-ga kavandatud avalikult kasutatavale teele, kuid dokumentides ei ole üheselt öeldud, et juurdepääsuteed kavandatakse avalikult kasutatavate teedena. Küsimus on eelkõige tuuliku positsioonile 9 viiva juurdepääsuteega, mis ületab Raamsoo oja. Juhul kui tuulepargi juurdepääsuteid ei kavandata avalikult kasutatavate teedena, eeldab konkreetse tee rajamine ehituskeeluvööndi vähendamise nõusolekut (looduskaitseseadus § 40 lg 3). 5. EP seletuskirja ptk 3.3 (lk 17). Selgitatud on projekteerimistingimuste andmise aluseks olevaid tingimusi ning on kirjutatud: ...projekteerimistingimuste taotlusega esitada kohalikule omavalitsusele kogu tuulepargi KMH eelhindang... Märgime, et vastavalt keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadusele (KeHJS) on KMH eelhindangu andmine otsustaja, mitte arendaja ülesanne (hetkel on otsustaja kohalik omavalitsus) ning KMH eelhindang tuleb anda (või hinnata selle vajadust) tegevusloa menetluses (KeHJS § 7). Arendajalt on võimalik nõuda üksnes eelhindangu andmiseks vajalikku teavet (KeHJS § 61 lg 1, 2). Seega palume seletuskirja korrigeerida, sest sellisel kujul ei ole see kehtiva õigusega kooskõlas. Nõustume, et eelhindangu andmise vajadus saab tulla seadusest aga õiguslikult ei ole korrektne planeeringuga seada eelhindamise kohustust. KeHJS-est lähtudes ei saa seada eelhindamise nõuet sarnaselt KMH läbiviimise kohustusele. Lisaks juhime tähelepanu, et direktiivi (EL) 2023/24132 Eesti õigusesse ülevõtmiseks on ette valmistamisel eelnõu3, mis mh määratleb eelisarendusalana kõik kehtestatud eriplaneeringute alad, kus hiljem võib olla keskkonnamõju hindamise läbiviimine võimalik vaid erandina (vt täpsemalt eelnõuga kavandatav EnKS § 3215 lg 3, § 3220 lg 2-4). Viidatud eelnõu seletuskirjas on selgitatud, et „käimasolevates planeeringumenetlustes tuleks tagada, et planeerimisseaduse § 951 menetluskäitumise järgivate eriplaneeringute ja nende KSH-de täpsusaste oleks selline, et planeeringu kehtestamisel oldaks veendunud oluliste negatiivsete mõjude puudumises. Kui KSH ei ole piisavalt täpne, ei vasta see eelisarendusala tingimustele (§ 3215 lg 3).“ Juhul kui eelnõu peaks seadusena jõustuma ettevalmistatud kujul, ei saa KSH täpsusastme mittepiisavusel kehtestatud planeering olla eelisarendusala, mis mh annaks võimaluse kiiremaks loamenetluseks. 6. EP seletuskirja ptk 3.3 (lk 17). Kirjas on, et EP aladel on määratud põhimõttelised asukohad kuni 22 tuuliku ehitamiseks. Eraldi on välja toodud, et TU2 alale kuni viis, TU3 alale kuni üheksa	6. Tuulikute arvu täpsustati. Kooskõlastamisele esitatakse planeeringulahendus, mis lubab kuni 18 tuuliku rajamist. 7. Sõnastus on parandatud. 8. Tabeli päiseid täiendati vastavalt ettepanekule. 9. Teadmiseks võetud.
--	--	--	---	--

			ja TU4 alale kuni kaheksa tuulikut. Märkime, et nii KSH aruande kui ka põhijoonise kohaselt on TU2 alale tegelikult kavandatud kuus tuulikut ehk EP alale kokku 23 tuulikut. KSH aruande lisa 3 - Linnustiku ja nahkhiirte uuring Valga eriplaneeringu potentsiaalselt sobilikel tuulepargi aladel 7. Linnustiku ja nahkhiirte uuring, lk 47, joonis 23. Joonise allkirjas on väljend punktloenduste vaatluspunktid. Metoodiliselt õige on punktvaatluste asukohad. Ka joonise legendis on kasutatud punktloendus, kuid peab olema punktvaatlus. Punktloendusi tehakse haudelinnustiku inventeerimiseks, punktvaatlused on õhuruumi kasutamise tuvastamiseks. 8. KSH aruande lisa 3, lk 108–111. Linnu-uuringu aruande täiendus punktvaatluste metaandmetega (lisas esitatud tabelid 11–14) on kiiduväärne. Tabelite päises vajab siiski selgitamist, mida tähistab veerg „n“, tundub, et veeru sümbolina on selgem kasutada „Σh“. Segadus tekib, sest tabel 11 esimese rea n=7, kuigi vaatluste kellaaegade järgi on vaatlustunde kokku 8. Soovitame tabelite päises viidata, et vaatluspunktide paiknemine maastikul on joonisel X (vastavalt õige tabeli juures õigele joonisele) ja koordinaadid tabelis 15. 9. Märkime, et linnustiku uuringus lisatud tabelid annavad hea ülevaate, kuidas punktvaatlused reaalselt välja nägid. Tulevaste vaatluste tegemisel tasub pöörata tähelepanu sellele, et ühe ala vaatlused oleks hajutatud võimalikult erinevatele kuupäevadele, sest piirangu mõte (ühes vaatluspunktis võib korraga vaadelda 2–3 tundi) on, et vaatlused jaguneks võimalikult ühtlaselt kogu rändeperioodile, mitte ei kuhjuks vähestele kuupäevadele, sest nii suureneb tõenäosus ühe üksiku rändepäeva mõju üle- või alahinnata.	
		22.09.2025 9-1.3/4816-28	Keskkonnaamet on täiendatud materjalidega tutvunud. Kooskõlastamiseks esitatud EP dokumente on Keskkonnaameti varasemates kirjades esitatud küsimuste ja märkuste alusel piisaval määral täiendatud. Keskkonnaamet kooskõlastab KOV EP dokumendid ja KSH esimese etapi aruande PlanS § 105 lg 2 alusel. 1. Märkusena palume siiski lisada, et EP seletuskirjas on seoses linnuseirega (ptk 3.13.2, lk 32) märgitud: <i>Kui linnustiku osas ilmneb seirest soovimatu keskkonnamõju, siis tuleb seiret teostavalatel ekspertidel välja tuua sobiv meetmepakett keskkonnamõju ärahoidmiseks, minimeerimiseks või kompenseerimiseks.</i> Palume antud tingimust täiendada järgneva märkusega: seire tulemusel selguva soovimatu mõju ärahoidmiseks, minimeerimiseks või kompenseerimiseks võib olla põhjendatud käitisele välja antavate tegevuslubade muutmine või korrigeerimine. Palume seada sama tingimus ka seoses nahkhiireseirega (ptk 3.14.3). 2. KSH aruande ptk-s 4.1.4 (lk 77) on trükiviga: <i>EELIS andmete kasutust on ajakohastatud 08.08.205. a seisuga.</i>	Kooskõlastuse juurde lisatud märkustega on arvestatud ja vastavad täiendused ja parandus on sisse viidud planeerimisdokumentidesse.
7	Terviseamet	20.12.2024 9-1.3/4816-11	KOOSKÕLASTAB dokumendid järgmiste tähelepanekutega arvestamisel: 1. Juhime tähelepanu, et planeerimisel tuleb arvestada lisaks sotsiaalministri 04.03.2002 määrusele nr 42 „Müra normtasemed elu ja puhkealal, elamutes ning ühiskasutusega hoonetes ja mürataseme mõõtmise meetodid“ ka sotsiaalministri 06.05.2002 määrusega nr 75 „Ultra- ja infraheli helirõhutasemete piirväärtused ning ultra- ja infraheli helirõhutasemete mõõtmine“. 2. Amet peab oluliseks KSH raames teostada täiendavad uuringud vibratsiooni tekke ja leviku osas ning arvestada sotsiaalministri 17.05.2002 määrusega nr 78 „Vibratsiooni piirväärtused elamutes ja ühiskasutusega hoonetes ning vibratsiooni mõõtmise meetodid“ ning vajadusel rakendada leevendavaid meetmeid.	Planeeringu seletuskirja ptk 3.9 lisatakse järgnev tekst: Tuulepargi edasisel käitlemisel tuleb tagada müra vastavus kehtivatele normidele, planeeringu koostamise hetkel on kehtivad asjakohased normid määratud järgmiste määrustega: - sotsiaalministri 04.03.2002 määruse nr 42 „Müra normtasemed elu ja puhkealal, elamutes ning ühiskasutusega hoonetes ja mürataseme mõõtmise meetodid“; - sotsiaalministri 06.05.2002 määrus nr 75 „Ultra- ja infraheli helirõhutasemete piirväärtused ning ultra- ja infraheli helirõhutasemete mõõtmine“; - sotsiaalministri 17.05.2002 määrus nr 78 „Vibratsiooni piirväärtused elamutes ja ühiskasutusega hoonetes ning vibratsiooni mõõtmise meetodid“. KSH aruande ptk 4.6.3.1 täiendati vibratsiooni osas. Lisati kehtivate piirnormide info ning hinnang. Tuuleparkide puhul ei ole täheldatud maapinnas leviva vibratsiooni tasemeid, mis lähimate elamualade juures võiksid ületada kehtivaid vibratsiooni piirväärtusi.
8	Muinsuskaitseamet	20.12.2024 9-1.3/4816-12	Valga valla tuulepargi kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsus, eelnõu seletuskirja ptk 3.22 „Kultuuriväärtused“ kohaselt planeeringulahendus riikliku kaitse all olevaid kultuuriväärtusi ei mõjuta. Põhijoonisele on kandmata planeeringualasse jääv ehitismälestis Killinge magasiit (reg-nr 23344). Selle kaitsevööndisse jääb osaliselt Killinge-Uniküla tee sissesõit riigiteelt Jõhvi-Tartu-Valga ning on planeeringulahenduse kohaselt põhimõtteline tuulepargi juurdepääsutee. Arusaamatuks jääb KSH aruande joonisel 51 kujutatud kolme erineva kultuurimälestise tingmärgi vajadus. Punktobjektide tähised ei ole joonisel eristuvad, seega võiks kasutada ühte esitatust. Muinsuskaitseala ei ole vaja joonisel näidata, sest see on Valga maakonnas üksnes Valga linnas. Ilmselt on mõeldud kultuurimälestist alana (nt asulakoht, reg-nr 13193).	Põhijoonisele on lisatud ehitismälestis Killing magasiit. KSH kultuuriväärtuste joonis (joonis 51) uuendati vastavalt Muinsuskaitseameti poolt jagatud wfs teenuse andmetele.

			Muinsuskaitseamet dokumentidele peale jooniste korrigeerimise muid ettepanekuid ei tee ja KOOSKÕLASTAB Valga valla tuuleparkide eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja KSH esimese etapi aruande.	
		29.09.2025 9-1.3/3086-1	Muinsuskaitse amet vaatas eriplaneeringu dokumendid täiendavalt läbi 23.09.2025 toimunud menetluskomisjonis (protokoll nr 550). Pärast kooskõlastamist esitas kohalik kogukond ettepaneku planeeringu KSH aruannet täiendada Hummuli mõisahoonde ja seda ümbritseva väärtusliku piirkonna analüüsiga, samuti oli käsitlemata Tõrva valla üldplaneering ja Valga maakonnaplaneering. Planeeringu KSH aruande koostaja on ehitismälestiste osas läbi viinud täiendava vaateanalüüsi ning täiendanud aruande peatükki 4.7.3. Põhjendus: Kavandatavad elektrituulikud jäävad Hummuli mõisakompleksist kaugemale ja olulistest vaatesuundadest vaadatuna peahoone taustal välja ei paista. Mõisahoonde lähedal asuva staadioni juurest on tuulikuid näha, kuid see ei mõjuta mälestise säilimist toetavas keskkonnas. Seisukoht: Muinsuskaitseamet jääb oma varasema kooskõlastuse juurde.	Teadmiseks võetud, eelnõu täiendamise vajadus puudub.
9	Transpordiamet	27.12.2024 9-1.3/5173	Paluvad pikendada kooskõlastamise tähtaega kuni 10.01.2025.	Tähtaja pikendamisega arvestatakse.
		13.01.2024 9-1.3/4816-18	Võttes aluseks planeerimisseaduse ning meie põhimääruse, kooskõlastab Valga valla tuulepargi eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruande tingimusel, et planeeringu seletuskirja p 3.4 „Tuuleparki teenindav elektri- ja sidetaristu“ täiendatakse järgmiselt: Riigitee(de)ga ristuvad tehnovõrgud tuleb rajada kinnisel meetodil. Lähtuda Transpordiameti juhendis „Nõuded tehnovõrkude ja -rajatiste teemaale kavandamisel“ toodud põhimõtetest.	Planeeringu seletuskirja pt 3.4 lisatakse järgnev tekst: riigitee(de)ga ristuvad tehnovõrgud tuleb rajada kinnisel meetodil.
10	Politsei- ja Piirivalveamet	29.12.2024 9-1.3/4816-13	KOOSKÕLASTAB	Teadmiseks võetud, eelnõu täiendamise vajadus puudub.
11	Riigi Kaitseinvesteeringute Keskus	12.02.2025 9-1.3/4816-21	KOOSKÕLASTAB märkustega: - Palub arvestada Kaitseministeeriumi kooskõlastuskirjas 09.12.2024 nr 12-1/24/466-2 esitatud tingimusega, et tuulikute püstitamine eelvalikualadele TU2, TU3 ja TU4 on lubatav pärast Mandri-Eesti kompensatsioonimeetmete täielikku rakendumist. Sellest tulenevalt palume korrigeerida otsuse eelnõu peatüki 3.8 „Riigikaitse lised piirangud“ ja KSH aruande alapeatüki 4.4.3.1 „Mõju riigikaitse lisedele objektidele“ sõnastust. Praegu on seal märgitud mõiste „Kesk-Eesti kompensatsiooniala“, mille tähendus on ebaselge. - KSH aruande alapeatükist 4.4.3.1 „Mõju riigikaitse lisedele objektidele“ välja jätta viimane tekstilõik lõhkamiseks kasutatava maa-ala kohta. Vastavalt kokkuleppele kinnisasja omanikuga lõpeb senise maa-ala lõhkamise väljaõppeks kasutamine hiljemalt 2028. aastal ning praegune kasutamine ei mõjuta edaspidi planeeringu elluviimist, mistõttu ei ole selle käsitlemine eriplaneeringus vajalik.	Teadmiseks võetud, eelnõud täiendatud p 3.8 ja KSH eelnõud 4.4.3.1.
12	Regionaal- ja Põllumajandusministeerium	05.02.2025 9-1.3/391-1	KOOSKÕLASTAB. Märgeb, et KSH aruande eelnõu jaotises 4.1.11 „Mõju pinnasele, sh väärtuslikele põllumajandusmaale“ on analüüsitud mõjusid pinnasele ning väärtuslikule põllumajandusmaale piisava põhjalikkusega ja hoolsusega ning jaotises 4.1.11.4 toodud meetmed tuulikute ja muude tuulepargiks vajalike ehitiste väärtuslikule põllumajandusmaale ehitamise korral on tõhusad.	Teadmiseks võetud, eelnõu täiendamise vajadus puudub.

ASUTUSTE JA ORGANISATSIOONIDE ARVAMUSTE KOONDTABEL

Jrk	Arvamuse avaldaja	Kuupäev ja nr ³	Arvamuse ja ettepanekute sisu ⁴	Seisukoht arvamuse ja ettepanekute kohta
1	AS Connecto Eesti	02.12.2024 9-1.3/4814-1	ELASA-l mingeid täiendavaid piiranguid antud alade kohta ei ole. Küll aga, kui on soovi saada läbi ELASA võrgu sideühendus tuulepargi tarbeks siis tuleks projekti koostamiseks esitada tehniliste tingimuste taotlus Eesti Lairiba Arenduse SA võrguhalduse infosüsteemi (ELVI) kaudu https://elvi.elasa.ee/ Ühtlasi soovitame tuulepargi ja alajaama vaheliseks ühendamiseks kasutada jõukaablit, mis sisaldab ka juba optilist kaablit, kuna enamus alajaamu on ELASA võrguga ühendatud ja tänu sellele on võimalik saada sealt kaudu sideühendus tuulepargi juhtimiseks ja monitoorimiseks.	Teadmiseks võetud planeeringu täiendamise vajadus puudub.
2	Riigimetsa Majandamise Keskus	03.12.2024 9-1.3/4814-2	Esitatud tähelepanekud ja täiendused:	Ptk 4 lisatakse loetelu järgnev punkt: asjaõiguslike kokkulepete tegemine maa omanikega. Ühegi maaomaniku maale ei saa ehitada omamata selleks maaomaniku

³ Kiri registreeritud Valga Vallavalitsuse dokumendiregistris <https://atp.amphora.ee/valgavv/?hdr=hp&o=929&tbs=all&o2=12001>

⁴ Valga Vallavalitsusele laekunud arvamuste ja ettepanekute kokkuvõte. Arvamuste ja ettepanekute täielik sisu on avatav Valga Vallavalitsuse dokumendi registrist (<https://atp.amphora.ee/valgavv/?o=929&o2=12001&u=-1&hdr=hp&tbs=all>).

			1) RMK halduses olevatele maadele kavandatakse tuulikud nr 15-19 ja 23. Juhime tähelepanu, et riigimaa kasutusse andmine toimub Riigivaraseaduses ja Metsaseaduses sätestatud korras. Sellega seoses palume täiendada eelnõu punkti 3.26 "Planeeringu elluviimine" ning lisada maakasutusõiguse saavutamise punkt, kus on viidatud Riigivara- ja Metsaseadusest tulenevalt riigimaa kasutusse andmise korrale. 2) Lisada planeeringusse tingimus, et kõik RMK halduses oleva maaga seotud ehitusprojektid, sh teed, kuivendussüsteemid ja tehnovõrgud, kooskõlastada RMKga täiendavalt. 3) Tähelepanek, et vääriselupaik seab üldisi piiranguid ainult metsakasvatusele. Muud raied, sh raadamine, on Keskkonnaameti poolne juhtumipõhine kaalutlusotsus. Seega ei saa planeeringudokumendis p 3.12 tuua vääriselupaiku välja üldise kitsendusena.	nõusolekut. Kõik ehitusprojektid peavad olema kooskõlastatud maa omanikuga. Riigimaa kasutusse andmine toimub riigivaraseaduses ja metsaseaduses sätestatud korras. Vääriselupaikade osas märgime, et tingimuse seadmine vääriselupaikade säilitamiseks tuleneb KSH aruandest. Kuna tuulepargi rajamine vähendab antud alal looduslikkust ning tegu on suuresti rohevõrgustiku alaga, siis on asjakohane kavandada meetmed elurikkusele avalduva ebasoodsa mõju vähendamiseks. Üheks selliseks meetmeks on KSHs seatud meetmena säilitada tuulepargi rajamisel metsa vääriselupaikasadid.
3	Telia Eesti AS	05.12.2024 9-1.3/4814-3	Telial puuduvad vastuväited tuulepargi eriplaneeringu asukoha eelvaliku suhtes.	Teadmiseks võetud, eelnõu täiendamise vajadus puudub.
4	Tõrva Vallavalitsus	19.12.2024 9-1.3/4814-4	Paluvad tähtaja pikendamist omapoolse arvamuse avaldamiseks kuni 05.01.2025.	Nõustatud tähtaja pikendamisega.
		06.01.2025 9-1.3/4814-7	Planeerimisseaduse (PlanS) § 95 lõike 3 kohaselt koostatakse kohaliku omavalitsuse eriplaneering kohaliku omavalitsuse territooriumi või selle osa kohta. Sama paragrahvi lõige 4 näeb ette, et kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu alusel võib kinnisomandile seada ka kitsendusi. Selgitame, et Tõrva Vallavolikogu 21.03.2024 otsusega nr 1-3/2024/6 kehtestati Tõrva valla üldplaneering. Üldplaneering on koostatud kogu Tõrva valla territooriumi kohta. Valga valla tuulepargi eriplaneeringu järgi ulatuvad tuulepargist tingitud müra normtasemete piirkonnad II-IV kategooria 35-40dB, III-IV kategooria 40-45dB ning kategooriata >45dB piiranguvööndid ka Tõrva valla territooriumile ning mõjutavad oluliselt Ransi küla ja Alamõisa küla. Tõrva Vallavolikogu poolt kehtestatud Tõrva valla üldplaneeringus, sh Ransi küla ega Alamõisa küla osas ei ole ette nähtud selliseid kitsendusi, mis on praegusel juhul kavandatud Valga valla tuulepargi eriplaneeringuga. Tegemist on seega kitsendustega, mis ei ole kooskõlas Tõrva valla üldplaneeringuga. Tõrva valla üldplaneeringu kohaselt tuleb keskkonnahäiringuid põhjustava objekti rajamisel lähtuda eesmärgist vähendada keskkonnahäiringuid võimalikult suures ulatuses, arvestades kavandatava tegevuse iseloomust tulenevalt vajaliku kaugust elamutest ja ühiskondlikest aladest. Lisaks näeb üldplaneering ette, et puhkemajanduslik ettevõtlus, sh loodus- ja veeturism on lubatud kogu valla territooriumil, arvestades ehitiste kavandamisel konkreetse piirkonna eripära ja asukohaga seonduvaid kitsendusi. Valga valla tuulepargi eriplaneeringu järgne piiranguvöönd ulatuks ka Tõrva valla territooriumil asuva Väike-Emajõe, mis on Tõrva valla jaoks oluline loodusväärtus nii keskkonnahoiu seisukohast kui ka puhkemajanduslikust seisukohast. Nagu rõhutatud, siis ei näe Tõrva valla üldplaneering antud alale ette mitte ühtegi mürast tingitud kitsendust. Tõrva Vallavalitsus ei saa kooskõlastada planeeringuid, mis oleksid vastuolus Tõrva Vallavolikogu poolt kehtestatud üldplaneeringuga. Nagu eelnevalt märgitud, ei saa Valga valla tuulepargi eriplaneering hõlmata Tõrva valla territooriumi, kuid praegusel juhul on kavandatud tuulepargist tekkivad kitsendused muuhulgas ka Tõrva valla territooriumile. Tõrva valla üldplaneeringus ei ole nende alade suhtes nähtud ette kitsendusi seoses mürahäiringutega. Valga valla eriplaneeringu kooskõlastamine oleks seetõttu vastuolus Tõrva Vallavolikogu poolt kehtestatud Tõrva valla üldplaneeringuga. Täiendavalt selgitame, et PlanS § 122 lg 10 näeb muuhulgas ette, et kohaliku omavalitsuse eriplaneering võib sisaldada ka ettepanekut maakonnaplaneeringu muutmiseks. Praegusel juhul aga ei nähtu Valga tuulepargi eriplaneeringust, et oleks tehtud ettepanek maakonnaplaneeringu muutmiseks. Eeltoodust tulenevalt ei nõustu Tõrva Vallavalitsus Valga valla tuulepargi eriplaneeringuga kavandatavate kitsendustega Tõrva valla territooriumile ning ei saa aktsepteerida eriplaneeringut esitatud kujul.	Valga valla tuulepargi eriplaneeringu menetlusega soovitakse tuvastada, kas planeeringu täpsusastet arvestades on kavandatud tegevus elluviidav, arvestades seniseid uuringuid, õigusraamistikku, keskkonnamõjusid ning erinevate poolte huvisid. PlanS § 10 lg 1 kohaselt peab planeerimisalase tegevuse korraldaja tasakaalustama erinevaid huve, sealhulgas avalikke huve ja väärtusi, kaaluma neid vastavalt planeerimise põhimõtetele ja planeeringu eesmärkidele ning lõimima need planeeringulahendusse. Riigikohtu praktika kohaselt ei või kohalik omavalitsuse üksus planeerimisalases tegevuses arvestada ainult kohalikke huve ja jätta riiklikud huvid kõrvale (RKHKo 3-3-1-54-03). Kohalikud huvid on küll legitiimsed, kuid neid tuleb planeerimismenetluses kaaluda koos riiklike ja regionaalsete huvidega ning vajadusel nendega seotud erahuvidena (RKHKo 3-3-1-31-16). Praegusel juhul on eriplaneeringu menetluses tuvastatud, et võttes arvesse kohalikke ning riiklike huve, tuvastatud keskkondlike piiranguid ja õigusraamistikku, on võimalik tuulepark rajada Uniküla, Kiviküla, Õruste ja Tõlliste küla aladel, vahetult Tõrva valla piiri lähedusse (TU3 ala). Sealhulgas on tuvastatud, et eriplaneeringu menetluse läbiviimise hetkel ei kaasne väljatoodud alale tuulepargi rajamisega olulist negatiivset mõju Tõrva valla elanikele. Riigikohus on selgitanud, et HMS § 4 lg 2 järgi on naabril õigus, et nii projekteerimistingimuste kui ka detailplaneeringu menetluse käigus tema huve hinnatakse ning kui need on põhjendatud, siis kaalutakse (RKHKo 3-17-2023). Tõrva valla huve on hinnatud ja kaalutud. Eriplaneeringusse ja keskkonnamõju strateegilisse hindamisse on sisse toodud Tõrva valla üldplaneeringu analüüs ning ruumilahendust koostades on analüüsitud Tõrva valla üldplaneeringuga kavandatud maakasutust ning seatud tingimusi. Konfliktkohti planeeringute vahel ei ole tuvastatud. Eriplaneeringu lahenduse täiendamisel on analüüsitud Tõrva valla kehtiva üldplaneeringuga kavandatud ruumilahendust. Samuti on tehtud koostööd Maa- ja Ruumiametiga, et välja selgitada võimalikud lahendused kohalike omavalitsuste piirialadele tuuleenergia arenduste planeerimisel ning täiendanud kujundanud seisukohta arvestades Valga valla tuulepargi eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõu peatükki 2.8 ning keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruannet. Eriplaneeringuga ei saa kehtestada siduvaid kitsendusi naaberomavalitsuse territooriumile, sealhulgas määrata müratundliku ehitise keeluala naabervalla haldusterritooriumil. Seetõttu on müravöönd eriplaneeringus käsitletud Tõrva valla ulatuses informatiivse tähendusega, mitte siduva piirangu naabervallale. Vaatamata sellele eeldatakse heale haldustavale tuginedes, et Tõrva vald teeb Valga valla eriplaneeringu elluviimisel koostööd. Valga Vallavalitsus on 14.05.2025 esitanud Tõrva Vallavalitsusele täiendatud eriplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise koos selgituskirjaga (kiri 9-1.3/4814-8).

5	Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet	20.12.2024 9-1.3/4814-5	Valga valla tuulepargi kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõus on planeeritud tuuleparkide liitumiseks elektri põhivõrguga esitatud kolm põhimõttelist lahendust. Märgime, et planeeringualast väljaspool asuv kaablitrass kattub raudtee ja selle kaitsevööndiga. Vastavalt ehitusseadustiku §-le 73 peab raudtee kaitsevööndis töötamiseks olema luba töödeks raudtee kaitsevööndis raudteevaldajalt ning TTJA-lt. Loa taotlemiseks TTJA-lt tuleb vähemalt 30 päeva enne tööde algust saata aadressile info@ttja.ee raudteevaldaja kirjalik nõusolek, projekti seletuskiri ning asendiplaan. Raudtee kaitsevööndis tehtavate tööde käigus ei tohi rikkuda majandus- ja taristuministri 09.11.2020 määruses nr 71 „Raudtee tehnokasutuseeskiri“ viidatud raudtee ehitusgabariidi nõudeid. Ehitusgabariit on rööbastee teljega risti oleval tasandil kujutatud piirjoon, millest sissepoole ei tohi ulatuda ükski ehitise või seadme osa (erandiks võivad olla seadmed, mis on ette nähtud vahetuks koostööks raudteeveeremiga). Raudtee kaitsevööndis ehitise ehitamisel tuleb arvestada raudteeveeremist tulenevate mõjudega, sh võimaliku vibratsiooniga. Raudtee kaitsevööndis on keelatud ohustada liiklust ja takistada nähtavust raudteel.	Üldine põhimõte on, et planeeringusse ei kirjutata ümber kehtivate õigusaktide nõudeid. Lisame ptk 3.4 punktloetellu järgneva teksti: kaabelliini projekteerimisel ja ehitamisel raudtee kaitsevööndis tuleb ehitusseadustiku § 73 kohaselt raudtee kaitsevööndis töötamiseks olema luba töödeks raudtee kaitsevööndis raudteevaldajalt ning TTJA-lt. Raudtee kaitsevööndis tehtavate tööde käigus ei tohi rikkuda majandus- ja taristuministri 09.11.2020 määruses nr 71 „Raudtee tehnokasutuseeskiri“ viidatud raudtee ehitusgabariidi nõudeid. Ehitusgabariit on rööbastee teljega risti oleval tasandil kujutatud piirjoon, millest sissepoole ei tohi ulatuda ükski ehitise või seadme osa (erandiks võivad olla seadmed, mis on ette nähtud vahetuks koostööks raudteeveeremiga). Raudtee kaitsevööndis ehitise ehitamisel tuleb arvestada raudteeveeremist tulenevate mõjudega, sh võimaliku vibratsiooniga. Raudtee kaitsevööndis on keelatud ohustada liiklust ja takistada nähtavust raudteel.
6	Maa- ja Ruumiamet	03.01.2025 9-1.3/4816-14	Taotleb arvamuse andmise tähtaja pikendamist kuni 05.02.2025.	Nõustutakse tähtaja pikendamisega
		05.02.2025 9-1.3/4816-20	Taotleb arvamuse andmise tähtaja pikendamist kuni 28.02.2025.	Menetluses arvestatakse tähtaja pikendamise taotlusega.
		26.02.2025 9-1.3/4816-23	Tutvunud esitatud materjalidega, märgivad järgmist: - Eriplaneeringu dokumentides puudub info planeeringualal asuvate detailplaneeringute kohta. Juhime tähelepanu, et PlanS § 122 lõike 2 kohaselt peatub kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu kehtestamisega kohaliku omavalitsuse eriplaneeringuga hõlmatud planeeringualal varem kehtestatud kohaliku omavalitsuse eriplaneering ja detailplaneering või nende osa. Peatunud kehtivusega planeeringutega hõlmatud alal asendab kohaliku omavalitsuse eriplaneering peatunud kehtivusega planeeringuid. Seega peatub detailplaneering osas, mis on planeeringuga vastuolus ja takistab selle elluviimist. Juhul kui eriplaneeringu ala kattub mõne detailplaneeringu alaga, palume need eriplaneeringu seletuskirjas ja asukoha eelvaliku vastuvõtmise volikogu otsuse eelnõus välja tuua. Juhime tähelepanu, et juhul, kui eriplaneeringu alale jääva detailplaneeringu elluviimine ei mõjuta negatiivselt eriplaneeringu realiseerimist ning on omavalitsuse hinnangul elluviidav, siis tuleb vastav info eriplaneeringu seletuskirjas ja kehtestamise otsuses välja tuua. Seega tuleb detailplaneeringute puhul täiendavalt hinnata, kas eriplaneering on detailplaneeringu kehtima jäämisel ja elluviimisel realiseeritav st planeeringute vahel puuduvad vastuolud, mis välistaks või mõjutaks negatiivselt eriplaneeringu lahenduse elluviimist. - Vastavalt Vabariigi Valitsuse 26. juuni 2003 määruses nr 184 „Võrgueeskiri“ toodud tuulepargi määratlusele on tuulepark mitmest elektrituulikust ning elektrituulikuid omavahel ja neid liitumispunktiga ühendavatest seadmetest, ehitistest ning rajatistest koosnev elektrijaam. Selgitame, et Majandus- ja kommunikatsiooniministri 24.12.2002 määruse nr 69 „Ehitise tehniliste andmete loetelu“ § 17 lg 1 kohaselt on ehitise ehitusealne pind ehitise horisontaalprojektsiooni pind, mille hulka arvatakse ka ehitise väljaulatuvad osad ning sammastel olev ehitise osa (PlanS seletuskirjas on samuti ehitusealuse pinna mõistet kõnealuse määruse kaudu seletatud, sh kirjeldatud selle seoseid loamenetlusega). Arvestades, et ka tuuliku labad on osa ehitisest, siis peaks tuuliku labade alune pind (ehitise olemuslikud osad) jääma tuuliku hoonestusala piiridesse. Selgitame täiendavalt, et kuivõrd hoonestusala saab määrata vaid detailplaneeringu alale, siis eriplaneeringu tingimusi arvestades peab tuulik paiknema tervikuna, sh rootori labade projektsioon, tuuliku hoonestusala sees. Palume eeltooduga projekteerimistingimuste andmisel arvestada. - Juhime tähelepanu, et müraalade kajastamine põhijoonisel, kaardirakenduses ja seletuskirja joonisel 9 on erinev ja võib tekitada segadust ning takistada teemast arusaamist. Palume võimalusel, kas jooniste legendid ühtlustada või vajadusel lisada ptk-i 3.9 „Mürakategooria määramine“ täiendav selgitus. - Asukoha eelvaliku põhijoonisel ulatub II-IV kategooria tööstusmüra piirkond väljapoole planeeringuala (Sooru külas), seletuskirja peatükis 3.9 „Mürakategooriate määramine“ on toodud, et alale ei saa kavandada vaikkeid ja virgestuseks mõeldud alasid. Tulenevalt PlanS § 3 lg 1 on ehitustingimused osa terviklikust ruumilahendusest, mis paiknevad planeeringualal. Seega	Seisukohad esitatakse märkuste esitamise järjekorras: - Seletuskirja lisatakse eraldi peatükki 2.10 selgitus, et alal puuduvad detailplaneeringud. - Teadmiseks võetud, sama põhimõtte alusel on ka planeeringulahendus koostatud. - Uuendatud planeeringulahenduses on põhijoonise ja seletuskirja joonise leppemärgid ühtlustatud. - Ehitustingimused on osa terviklikust planeeringulahendusest. Koostöös Maa- ja Ruumiametiga tuleb saada selguse, kas on vajalik kehtestada mürakategooriat või kehtestatakse ehitistele tingimused, mille kohaselt ei või ehitise müraemissioon olla suurem, kui joonisel näidatud ulatus. - Praegusel juhul on eriplaneeringu menetluses tuvastatud, et võttes arvesse kohalikke ning riiklike huve, tuvastatud keskkondlike piiranguid ja õigusraamistikku, on võimalik tuulepark rajada Uniküla, Kiviküla, Õruste ja Tõlliste küla aladel, vahetult Tõrva valla piiri lähedusse (TU3 ala). Sealhulgas on tuvastatud, et eriplaneeringu menetluse läbiviimise hetkel ei kaasne väljatoodud alale tuulepargi rajamisega olulist negatiivset mõju Tõrva valla elanikele. Riigikohus on selgitanud, et HMS § 4 lg 2 järgi on naabril õigus, et nii projekteerimistingimuste kui ka detailplaneeringu menetluse käigus tema huve hinnatakse ning kui need on põhjendatud, siis kaalutakse (RHKKo 3-17-2023). Tõrva valla huve on hinnatud ja kaalutud. Eriplaneeringusse ja keskkonnamõju strateegilisse hindamisse on sisse toodud Tõrva valla üldplaneeringu analüüs ning ruumilahendust koostades on analüüsitud Tõrva valla üldplaneeringuga kavandatud maakasutust ning seatud tingimusi. Konfliktkohti planeeringute vahel ei ole tuvastatud. Eriplaneeringu lahenduse täiendamisel on analüüsitud Tõrva valla kehtiva üldplaneeringuga kavandatud ruumilahendust. Samuti on tehtud koostööd Maa- ja Ruumiametiga, et välja selgitada võimalikud lahendused kohalike omavalitsuste piirialadele tuuleenergia arenduste planeerimisel ning täiendanud kujundanud seisukohta arvestades Valga valla tuulepargi eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõu peatükki 2.8 ning keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruannet. - Planeeringu seletuskirjas ptk 3.9 on välja toodud kõik Eestis kehtivad müra reguleerivad määrused ja on sätestatud, et ehitatav objekt peab sellele vastama, samuti on seatud nõue täiendava müramodelleeringu tegemiseks. - Viite aadress korrigeeritud.

			väljaspool planeeringuala ei ole võimalik seada siduvaid tingimusi, sest planeering kehtib vaid planeeringuala sees. Tulenevalt eeltoodust, palume planeeringualasse hõlmata ka II-IV kategooria tööstusmüra piirkond. 5. Seletuskirja ptk-is 3.27 „Kokkuvõte“ on märgitud, et planeeringu lahendus annab otsustamiseks veendumuse, et planeeringu tingimusi, sh leevendus- ja seiremeetmeid, täites on planeeringulahendus elluviidav. Juhime tähelepanu, et planeeringus on tuulepargiala TU 3 kavandatud Tõrva valla piiri lähedusse ja müratundliku ehitise keeluala ulatub naabervalda. Kavandades tuuleparki kohaliku omavalitsuse piiri vahetusse lähedusse, tuleb arvesse võtta, et eriplaneeringuga ei saa seada piiranguid teise omavalitsuse territooriumile sh müratundliku ehitise keeluala. Sellisel juhul tuleb arvestada, et naaberomavalitsusel ei pruugi olla enne Valga valla eriplaneeringu kehtestamist ja elluviimist alust müratundliku hoone kavandamisest keeldumiseks, mistõttu tuulikut ei saa kavandatud asukohta siiski rajada. Planeeringu elluviimise tagamiseks on vajalik selliseid tuulikupositsioone põhjalikumalt kaaluda. Planeeringu koostamisel tuleb arvestada naaberomavalitsuse üldplaneeringus toodud tingimustega st hinnata, kas planeeringulahendus on kooskõlas Tõrva valla üldplaneeringuga ja kas naabervalla üldplaneering on tuulepargi rajamisel elluviidav. Palume planeeringu elluviimise peatükis selgitada asjaolusid. Ühtlasi palume planeeringu elluviimise peatükis selgitada, kuidas planeeringu elluviimisel tuleb naaberomavalitsusse jääva mürakategooria levikuala piirjoonega arvestada, st kuidas müratundlike ehitiste või nende ehitamiseks ehitusõiguse olemasolul müravööndis tuleb tagada müranormidele vastav keskkond. Näiteks on võimalik lisada eriplaneeringusse nõue planeeringu elluviimiseks, et tuulikute projekteerimisel ja ehitusloa väljastamisel tuleb arvestada tuulepargist tuleneva naaberomavalitsuse territooriumile ulatuva müravööndiga ja juhul, kui vööndisse on rajatud või antud ehitusõigus uute müratundlike ehitiste rajamiseks, siis tuleb nende ehitiste kasutamiseks tagada müranormidele vastav keskkond. Kuna naaberomavalitsuse territooriumile ei saa kehtestada müratundlike ehitiste keeluala, palume põhijoonisel nn müravöönd märkida täiendava informatsioonina, ilma kehtestatava piiranguta. 6. KSH aruande ptk-is „Müra“ lk 143-144 on toodud, et tagamaks kõigil elamualade õuealadel öise müra sihtväärtuse täitmine tuleb Joonis 55 vastavatel tuuliku positsioonidel 2, 4, 5, 10, 12, 13 ja 14 kasutada tuulikuid, mille müraheide ei ületa 106 dB ja teistel positsioonidel tuulikuid, mille müraheide ei ületa 107 dB. Võimalik on projekteerimisel leida ka alternatiivseid tuulikute töörežiimide kombinatsioone, mis tagavad elamualadel tööstusmüra öise sihtväärtuse täitmise. Eriplaneeringu seletuskirja ptk-is 1 „Eriplaneeringu koostamise vajadus ja eesmärk“ on toodud, et „ei korrata üle planeeringu lisaks oleva mõjude hindamise aruandes esitatud asjaolusid, kuid otsuse tegemisel on aluseks aruandes esitatu – vajadusel tuleb vastava teemavaldkonna otsuse põhjuse selgitamisel tutvuda mõjude hindamise aruandega“. Juhime tähelepanu, et riigihalduse ministri 17.10.2019 määruse nr 50 „Planeeringu vormistamisele ja ülesehitusele esitatavad nõuded“ §3 lõikes 2 on toodud nõue, et planeeringu seletuskirja lisatakse planeeringu elluviimisega kaasnevate asjakohaste majanduslike, kultuuriliste, sotsiaalsete ja looduskeskkonnale avalduvate mõjude hindamise, sealhulgas keskkonnamõju strateegilise hindamise tulemuste arvesse võtmise kirjeldus ning vajadusel seiremeetmed. Eeltoodust tulenevalt peab eriplaneeringu seletuskiri sisaldama KSH hindamise tulemusi ning samuti tuleb planeeringu seletuskirja lisada KSH-st tulenevad nõuded, leevendusmeetmed või soovitused, mida tuleb projekteerimistingimuste andmisel ja projekteerimisel aluseks võtta. Palume eelvalikuala seletuskirja vastavalt täiendada sh müra häiringute leevendamise tingimuste osas. 7. Juhime tähelepanu, et KSH aruande viite 123 lehekülje aadress pole aktiivne. Palume asendada selle töötava leheküljeaadressiga. 8. Eriplaneeringu asukoha eelvaliku vastuvõtmise volikogu otsuse eelnõus on alapeatükis I „Asjaolud“ toodud, et Valga valla eriplaneering sisaldab Valga maakonnaplaneeringu muutmise ettepanekut. Juhime tähelepanu, et eriplaneeringu seletuskirjas ptk-is 2.4 „Valga maakonnaplaneering 2030+“ on välja toodud, et „Mõjude hindamisel on käsitletud ka rohevõrgustiku osa ja seatud tingimuste alusel on tehtud planeeringulahendus, mis ei too kaasa vajadust maakonnaplaneeringu muutmiseks“. Jääb selgusetuks, kas eriplaneeringuga soovitakse muuta maakonnaplaneeringut või mitte. Märgime, et maakonnaplaneeringu muutmise ettepanek peab sisalduma juba asukoha eelvaliku eelnõus, kuna kohaliku omavalitsuse eriplaneering soovitakse kehtestada asukoha eelvalikuotsuse alusel. Palume eriplaneeringu otsuse eelnõu ja eelvalikualade seletuskiri omavahel kooskõlla viia.	8. Eriplaneeringu koostamisel on analüüsitud teisi asjasse puutuvaid strateegilisi arengudokumente, sh Valga maakonnaplaneeringut 2030+. Eriplaneeringu koostamise käigus on jõutud järeldusele, et maakonnaplaneeringu muutmise vajadus puudub. Valga maakonnaplaneeringuga 2030+ on märgitud, et Valga maakond ei ole riiklikult oluliseks tuuleenergeetika arendamise piirkonnaks. Viidates üleriigilisele planeeringule. Samas üleriigiline planeering ei välista maismaatuuleenergeetika arendamist Valga maakonnas. Üleriigilise planeeringuga märgitakse, et maismaal tuleb valdavalt eelistada väiksemate ja keskmise suurusega tuuleparkide rajamist. See, et maakonnaplaneeringu koostamise hetkel (kehtestatud 2012) ei peetud Valga maakonda prioriteetseks tuuleenergeetika arendamise piirkonnaks, ei välista tuulikute kavandamist. Käesoleva eriplaneeringu koostamise hetkeks on uued teadmised, oskused ja tehnoloogia ning riiklik suund suurendada taastuenergia tootmise mahtu. Vt VASTUS 16. Vastavus teistele strateegilistele arengudokumentidele 9. Eriplaneeringu põhijoonis on osa eriplaneeringust. 10. Sõnastus korrigeeritakse vastavalt vahepeal toimunud asutuse nimede muutusele. 11. Maa-ametiga kui varasema kooskõlastajaga on planeering kooskõlastatud enne 2024. a lõppu. Edasises menetluses jätkatakse koostööd Eesti Geoloogiateenistusega.
--	--	--	--	--

			9. Eriplaneeringu asukoha eelvaliku vastuvõtmise volikogu otsuse eelnõu preambulis on punktis 1 välja toodud eriplaneeringu dokumendid, mis võetakse otsusega vastu. Soovitame lisada loetellu või otsuse lisasse ka planeeringu põhijoonise, kus on välja toodud tuulikute põhimõttelised asukohad. 10. Eriplaneeringu asukoha eelvaliku vastuvõtmise volikogu otsuse eelnõus on punktis 2 toodud, et loobuda eelvalikualadel TU2, TU3 ja TU4 detailse lahenduse koostamisest. Pärast Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi poolset heakskiitmist kehtestab volikogu kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu eelvalikualadel TU2, TU3 ja TU4 asukoha eelvaliku otsuse alusel. KSH aruande ptk-is 3 „Seoses asjakohaste strateegiliste arengudokumentidega“ on toodud, et eriplaneeringu koostamisel otsustatakse koostöös Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumiga maakonnaplaneeringu muutmise või täpsustamise vajadus. Juhime tähelepanu, et alates 01.01.2025 on Maa- ja Ruumiamet eriplaneeringule heakskiidu andja ning maakonnaplaneeringu muutmise ettepaneku nõusoleku andja valdkonna eest vastutava ministri kooskõlastuse olemasolul. Palume sõnastust parandada. 11. Seoses Maa- ja Ruumiameti loomisega 1. jaanuaril 2025, liikusid seni Maa-ameti geoloogia osakonnaga seotud olnud teenused, nagu maavarade registri pidamine ja maapõue kaitse, Eesti Geoloogiateenistuse (EGT) koosseisu. Oluline on säilitada maavara kaevandamisväärsena ja tagada sellele juurdepääs, siia alla kuulub ka näiteks taastuvenergia ehitise rajamine maardla alale. Määruses „Planeeringute koostamisel koostöö tegemise kord ja planeeringute kooskõlastamise alused“ § 3 lõikes 3 on välja toodud, et planeering kooskõlastatakse Kliimaministeeriumiga või valdkonna eest vastutava ministri volitatud asutusega, kui planeeringualal asub maavarade registris olev maardla või selle osa, planeeringu koostamisel on nõutav piiriülese keskkonnamõju strateegiline hindamine. Juhime tähelepanu, et kui planeeringualal on puutumus maavaradega, siis varasema Maa-ameti asemel tuleb eriplaneering kooskõlastada EGT-ga.	
7	Valga Vallavolikogu Eesti Keskerakonna fraktsioon	06.01.2025 9-1.3/127	Planeeringulistest nõuetest kinnipidamine on eelkõige avaliku võimu asutuse ülesanne. Üheks planeerimispehõimõtteks on elukeskkonna parendamise pehõimõte ning huvide tasakaalustamise ja lõimimise pehõimõte, antud eriplaneeringus pole sellega arvestatud. Pole arvestatud ka otstarbeka, mõistliku ja säästliku maakasutuse pehõimõttega, tuulikute ala on hajutatud kolme erinevasse tsooni, selle kohta aga puudub põhjendus ja analüüs. Planeeringus peab eelistama keskkonnasäästlikke ja energiatõhusaid lahendusi, arvestades asjaolu, et antud piirkonnas on tuuleressurss peaaegu olematu, millele viitavad ka kehtivad üldplaneeringud, ning tegelik tootlikkus tuule elektrijaamade puhul on osutunud vaid 20 protsenti planeeritud tootlikusest (naaberriikide statistika) on raske hinnata majandusliku tasuvust, seega puudub info tuulikute talumistasu kohta. Keskkonnatasude seadus par 3 lg 8 sätestab keskkonnahäiringu hüvitamise tasu, vastavalt 01.07.2023.a. jõustunud seadus. Asjasse puutuvaid isikuid pole teavitatud täpsetest andmetest, millist keskkonnahäiringu hüvitamistasu on neil võimalik saada, ka ei ole selgitatud, et algselt hüvitatakse vaid 10 % tasu tavapärasest määraast st ehitusperioodil. Pole üldsegi analüüsitud, kas tuulepark toob lähimõbruse elanikkonnale täiendava regulaarse sissetuleku ja kas see on võrreldav nende kinnisvara väärtuse langemisega ja elukeskkonna halvenemisega. Muret tekitab on ka vastuolu praeguse Eleringi poolt koostatud elektrivarustuskindluse aruandega, kus märgitakse, et elektrijulgeoleku tagamine on muutunud keeruliseks, tuulevaikuste perioodid, külmalained ja elektritootmise võimekus on langenud, pole piisavalt juhitavaid võimsusi. Tuuleenergiat peetakse küll roheliseks energiaks, kuid arvestades ehitusmaterjali hulka, akusid, elektrikaableid ja teeninduse infrastruktuuri ning maaressursi vajadust ning tuuleparkide eluiga 20-25 aastat, veelgi enam tekitab suurel hulgal jäätmel, ei ole tegemist küll meie energiaprobleemide lahendamisega ja meie majandusliku edu võtmega. Mainitakse, et tuulepargi rajamise vajadus tuleneb Eesti riigi kliima- ja energiapoliitikast, mis sätestab eesmärgi 100% taastuvenergia kasutamise, kuid Eleringi elektrivarustuskindluse aruandest võib lugeda, et juhivate energia allikate osas peab olema vähemalt 1000 MW võimsuse säilitamine, vastasel juhul peab hakkama elektritarbimist reguleerima. Tavaliselt ehitatakse energiavarustuse tagamiseks tuuleelektrijaamade kõrvale juhitavaid energiallikaid. Paljudes Euroopa riikides on jõutud järeldusele, et tuuleenergia on kallid ja ei taga energiavarustust põhi energia allikana, britid sulgevad tuuleparke.	Välja toodud pehõimõtted on väga õiged ja neid on planeeringu koostamisel arvesse võetud. Planeeringu koostamisel lähtutaks tasakaalustatud lahenduse leidmiseks kvaliteetse elu- ning ehitatud keskkonna kujundamisest, soodustades sealhulgas keskkonnahoidlikku ning majanduslikult, kultuuriliselt ja sotsiaalselt jätkusuutlikku arengut. Tuulepargi elektrituulikud on planeeritud asukohtadesse, mis on looduslikult sobivad ja mis on ohutul kaugusel elamutest. Mõjude hindamise aruandes on toodud välja erinevad asjaolud, mida analüüsides on jõutud planeeringulahenduseeni. Eesti energiamaajanduse võimalikke stsenaariumel, sh varustuskindluse riiklikku tagamist, Valga valla eriplaneeringu ja selle keskkonnamõju strateegilise hindamise aruandega ei analüüsita. Energiamaajanduse stsenaariumel analüüsitakse Energiamaajanduse arengukava koostamisel ning erinevate stsenaariumel mõjuhinnangud on esitatud selle arengukava KSH aruandes⁵. Antud dokumentides on antud ülevaade ka tuulikute eluea, eri energiaallikate jäätmeltekke jms kohta. Väite osas, et tegelik tuuleparkide tootlikkus on osutunud oluliselt madalamaks (20 % prognoositud tootlikkusest) Valga Vallavalitsusel kinnitavad andmed puuduvad. Väide, et antud piirkonnas pole tuuleressurssi, on eksitav. Valga valla tuulepargi ala on tuulekiiruselt võrreldav paljude teiste tuuleenergia arendusaladega Mandri-Eestis. Tulenevalt tehnoloogia arengust ja riigikaitseliste kõrguspiirangute leevenemist on Eestis tuuleenergiat võimalik edukalt toota ka sisemaal. Siinsete rannikualade ja sisemaa vaheline erinevus tuuleolude osas maapinnast 100–150 m kõrgusel on Euroopa tuuleatlase⁶ kohaselt marginaalne. Nt Valga valla põhjaosas on 150 m kõrgusel keskmine tuulekiirus u 7,1 m/s ning rannikualadel u 7,8 m/s. Valga valla tuulepargi eriplaneeringualal alustas Sunly tuulemõõtmistega 2024. a novembris ning esialgsed mõõtmistulemused on ootuspärasel. Selgitame, et keskkonnahäiringu tasu ehk nn taluvustasu suuruse arvutamise pehõimõttel on määratud Keskkonnatasude seaduses. Kuna tegu on erinevatest parameetritest

⁵ https://kliimaministeerium.ee/enmak_ksh

⁶ <https://map.neweuropeanwindatlas.eu/>

			KMH pole piisavalt käsitletud tuuleparkide mõju inimesele, müra uuringuks on kasutatud vaid arvutiprogrammi ja lähtutakse tuugenite tehnilistest parameetrites deklareeritud müra tasemest. Kuid müra levik sõltub olulisel määral ka maastikuelementidest ja kliimaatilistest teguritest, mida pole arvestatud. Veelgi enam pole arvestatud tiivikute poolt tekitatud infra- ja madalsagedusliku impulssmüraga. Eestis on kehtestatud ultra- ja infraheli helirõhu tasemete piirväärtused nende mõõtmine vaid siseruumides ja sellel põhistatakse asjaolu, et antud juhul puudub nende mõju ka inimesele antud planeeringualal. Madalsageduslik heli põhjustab organismides muutusi, mida nimetatakse vibroakustiliseks haiguseks. Euroopas on kasutusele võetud mõiste „tuuleturbiinide sündroom“. Paljudes Euroopa riikides on kehtestatud tunduvalt rangemad nõuded tuuleparkide rajamisele ja on ka ulatuslikumaks tunnistatud mõjualad. Teadaolevalt on ka juba meil Kliimaministeeriumis ettevalmistamisel eelnõu, mis sätestab piirväärtused Eestis. Meie normatiivid mürale on välja töötatud kümneid aastaid tagasi, mis ei ole võrreldavad sellega, mida tekitavad 270 m kõrgused tuugenid. Kohalikku kogukonda pole eelnevalt piisavalt informeeritud võimalikest muutustest nende elukvaliteedi halvenemise osas, selgitused on olnud pinnapealsed ja üldsõnalised. Seega on tegemist tõsise ettevaatusprintsii bi rikkumisega. Keskkonnaküsimuste lahendamisel tuleb aga lähtuda ettevaatusprintsii bist ning tuleb arvestada erinevaid huvisid, sellisele järel dusele on jõudnud korduvalt ka Riigikohtu Halduskolleegium. KMH nõue teatud tegevuste põhjal on ettevaatuspõhimõtte ja ennetuspõhimõtte väljendus, mille eesmärgiks on keskkonnahäiringute tekkimist ennetada, et vältida nende tagajärgede hilisema kõrvaldamise vajadust (Euroopa Kohtu otsusasjas C-392/96).Printsiip lähtub sellest, et kahju tekkimise kohta tõendite puudumine ei tähenda sugugi seda, et kahju tekkimine on välistatud. Kuna nimetatud eriplaneeringu lähedusse jäävad mitmed kaitsealad (Sauniku loodusala, Soontaga looduskaitseala, Sika küla looduskaitseala, piirkonnas on mitmed kaitsealused floora- ja faunaliigid, ka Natura alad) siis eriplaneeringu tulemusel rajatud tuulepark kahjustab märkimisväärselt Eesti loodust ja muudab kaitstavate ökosüsteemide seisundit ja lõhub loodumaastiku ühtsust ja unikaalsust. KMH-s välja toodud kaitseabinõud ei taga antud piirkonna liikide kaitset ja on ka ebarealistlikud (lindude rände ajal tuulikute töö seiskumine). Eelpooltoodust tulenevalt ja vastavalt PlanS par 97 lg 1 ja PlanS § 96 lg 2 alusel lõpetada eriplaneering , sest on selgunud asjaolud, mis välistavad planeeringu elluviimise tulevikus: 1. Antud hetkel on eriplaneering vastuolus kehtiva Valla Üldplaneeringuga ja ka Maakonnaplaneeringuga . 2. On ilmnennud ülekaalukad avaliku huvi aspektid. 3. On rikutud ettevaatusprintsii bi põhimõtteid. 4. KMH-s väljatoodud meetmed pole piisavad või on ebareaalsed ning ei taga loodus- ja keskkonnakaitseliste abinõude rakendamist ega elluviimist.	sõltuva summaga, siis täpset summa suurust ei ole võimalik planeeringu etapis kõigile asjasse puutuvatele isikutele esitada, sest see sõltub tuulikute lõplikust arvust, võimsusest ja elektri hinnast. Ligikaudne arvutus on esitatud KSH aruande ptk 4.6.4.5. Vastavalt tehtud märkusele täiendati KSH aruande vastavat ptki ja toodi välja, et ehituse perioodil on tasu suurus 10 % käitamisaegsest tasust. Ülevaاتlikult on võimalikku mõju majandusele ja varale käsitletud KSH aruande ptk 4.6.4.2 ja 4.6.4.3. Vt VASTUS 3. Müra mõju. Eriplaneeringu menetlusse kaasamise osas vt VASTUS 15. Eriplaneeringu menetlusse kaasamine. Selgitame, et olulise keskkonnamõju vältimiseks kaitsealadele on KSH aruande alusel asukohavaliku aladest välja jäätud esialgne ala 1, mille puhul olulist ebasoodsat mõju ei olnud võimalik piisavalt leevendada. KSH aruandes esitatud keskkonnameetmed teiste alade osas on rahvusvahelises praktikas tuuleparkide puhul rakendatavad. Linnustiku osa meetmed, sh rände ajal tuulikute peatamine rändeparvede möödumise ajaks, lähtuvad muuhulgas ka Keskkonnaameti soovitudest keskkonnameetmete valiku osas⁷ ja on reaalsed. Vastavuse osas strateegilistele dokumentidele vt VASTUS 16. Vastavus teistele strateegilistele arengudokumentidele. Eriplaneeringu menetluse korralduse osas vt VASTUS 14. Eriplaneeringu menetluse korraldamine.
8	MTÜ Looduse ja Inimeste Eest	07.01.2025 9-1.3/5062-2	KSH I etapi aruanne a) Peatükk 2 Käsitletava eriplaneeringu puhul tuleb arvesse võta olemasoleva Saarde tuulepargi (9 tuugenit) negatiivset mõju tuulepargi ümbruse elanikele. Praegusest olukorrast nähtub, et modelleeringute kohane 1 km miinimumkaugus elamust ei ole kaugeltki piisav – tervisehäired ilmnevad ka suurusjärgus 2–3 km kaugusel tuulepargist. Eesmärgipärases praktilises, samuti muude Euroopa riikide oma põhineb kuni 150 m kõrgustel maismaatuulikutel, mille pindala ja võimsus on ca 3 korda väiksemad kui Valgasse kavandatavatel meretuuliku omadustega maismaatuugenitel. ETTEPANEEK: peatada eriplaneering seni, kuni on teostatud tervisemõjude terviklik ja põhjalik uuring ning selle põhjal tuvastatud selline elamu minimaalne kaugus lähimast tuulikust, mis on inimeste tervisele ohutu. Kõnesolev minimaalne kaugus tuleb leida valemiga, milles võetakse muu hulgas arvesse tuuliku kogukõrgust ja nimivõimsust, tuuliku pindala, laba pindala, laba kere joonkiirust, laba kere (eelpainutatud, vändes), läbipainde tehaseväärtuseid, rootori standardkallet vertikaalsuhtes ja rootori massi. Taimkate iseloomu ei saa arvestada, sest taimkate võib tuuliku kasuliku tööea (ca 25–30 aastat) jooksul oluliselt muutuda.	Seisukohad esitatakse arvamuste esitamise järjekorras: a) Ettepanekut ei arvestata. Planeeringu ja KSH koostamisel on lähtutud tervise kaitseks kehtivatest normtasemetest ning inimese tervist mõjutavate valdkondade (eeskätt müra) hindamisel esinevatest hindamisjuhenditest. Planeeringu koostamisel on tehtud koostööd Terviseametiga ja Kliimaministeeriumiga ning valdkonna eest vastutavate ametkondadena ei ole omavalitsustele esitatud infot, mis tingiks planeeringu peatamise vajaduse. Lisaks on antud hetkeks Terviseameti poolt läbi viidud Saarde valla tuulepargi müramõõtmine ning Kliimaministeeriumi tellimusel on koostatud tuulepargi mõjude hindamiseks juhendmaterjal. Valga valla tuulepargi eriplaneering ja keskkonnamõju strateegiline hindamine arvestab ka nende materjalides toodud teabega. b) Lähtudes laekunud ettepanekutest kinnisvara hinna mõju puudutavates küsimustes, siis täiendati KSH aruande ptk 4.6.4.3 antud küsimustes. Selgitame, et Eestis ei ole riiklikul tasemel kehtestatud kinnisvara hinna võimaliku muutuse kompenseerimissüsteemi ühegi objekti kavandamise puhul. Valga Vallavalitsus lähtub oma tegevusel Eestis kehtivast õigusruumist ning kinnisvara väärtuse

⁷ Mägi M, Saag P (2024). Tuugenite mõju loomastikule: leevendus- ja korvamismeetmed. Keskkonnaamet (viimati muudetud 10.06.2024).

		Lisaks tuleb paigalduskohast ja ankurdusviisist sõltuvalt arvesse võtta maapinna aluskivimi kaudu horisontaalselt leviva vibratsiooni ulatust ja iseloomu. b) Punkt 4.6.4.3 Käsitlevas punktis kirjeldatakse kinnisvara hinna langust tuulepargi ümbruses. Siinkohal tuleb mainida, et eeskät puudutab see elukondlikku, samu⁸ turismiotstarbelist kinnisvara. Punkt⁸s kirjeldatakse ebaadekvaatselt Taani kompensatsioonimehhanisme, viidates vaid võimalusele nõuda arendajalt kinnisvara hinnalanguse täielikku hüvitamist ehk hinnavahe kinnimaksmist. Märkimata on aga jäetud, et sama seaduse kohaselt on Taanis õigus kinnistu omanikul nõuda arendajalt oma kinnistu väljaostmist tuulepargi rajamiseelsele täisväärtusele vastava hinnaga. (<a href="https://www.retsinforma⁸on.dk/eli/Ita/2024/1031">https://www.retsinforma⁸on.dk/eli/Ita/2024/1031) Väide, et võimalikku kinnisvara väärtuse langust peaks aitama kompenseerida tuuliku taluvustasu, on ebaadekvaatne. Tuuliku talumistasu on hüvi⁸s mõjualas elamisega kaasnevate kannatuste, mite kompensatsioon kinnisvara hinnalanguse eest. Taani mehhanism näeb ete nii talumistasu (osa KOVi eelarvesse, osa mõjuala elanikele) kui ka kinnisvara hinnalanguse hüvitamise või kinnisvara väljaostmise. ETTEPANEK: kuna majanduslikus mõtes on vara üks põhiomadusi tema väärtus, tuleb keskkonnamõju olulisuse hindamisel hinnata ka tuulepargi ümbruses asuva elukondliku kinnisvara väärtuse langust. Muijal maailmas tehtud ülevaadete põhjal ei ole vaidlust küsimuses, kas elukondliku kinnisvara väärtus tuulepargi mõjualas väheneb. Ainus küsimus on hinnalanguse suuruses. (<a href="https://www.s⁸nfo.fi/?edote/69995251/tuulivoimalat-laskevat-tutkitus⁸-asuntojen-ja-loma-asuntojen-arvoa?publisherId=69819944&clid=IwY2xjawHp9hRleHRuA2FlbQlXMAABHXxuvU3e9-iy6A46iAB8ZuXfGb84YyhdZJrPMtcGlnLJ1kgOXbLkZMbRCA_aem_Zmbeo0MFvhqGP51ouuAlyg">https://www.s⁸nfo.fi/?edote/69995251/tuulivoimalat-laskevat-tutkitus⁸-asuntojen-ja-loma-asuntojen-arvoa?publisherId=69819944&clid=IwY2xjawHp9hRleHRuA2FlbQlXMAABHXxuvU3e9-iy6A46iAB8ZuXfGb84YyhdZJrPMtcGlnLJ1kgOXbLkZMbRCA_aem_Zmbeo0MFvhqGP51ouuAlyg) Sellest tulenevalt rakendada täies ulatuses Taani mehhanismi Valga eriplaneeringu suhtes. Eri⁸ kui arvestada, et Taani maismaatuulikud ei ole kõrgemad kui 150 meetrit ning nende ⁸ivikuringi pindala on ca 4 korda väiksem kui Valga valda plaanitavatel. c) Punkt 4.1.6.2 Kõnealus punk⁸s on kiras: „Potentsiaalselt sobilikud alad katuivad enamus osas Valga maakonnaplaneeringu 2030+78 määratud rohelise võrgus⁸ku aladega.“ Teatavas⁸ on tuuleparkide kavandamine rohevõrgus⁸ku tugialadele või rohekoridoridele ebasoovitatav. ETTEPANEK: mite planeerida tuulikuid ega tuulepargi taristut rohevõrgus⁸ku tugialadele ega rohekoridoridele. d) Punkt 4.6.1 koos alapunk⁸dega KSH aruandes käsitletakse ja modelleeritakse müra, sh madalsageduslikku müra, kuid jäetakse modelleerimata infraheli (alla 20 Hz). Teatavas⁸ lähtub tuulepargist paljudel erinevate sagedustel helilaineid ehk infraheli esineb koos kõrgemate sagedustega. Seetõtu on asjakohane hinnata tervet helimustrit ehk erinevate sagedusvahemike koosmõju. Taanlaste (Møller, Pedersen 2004) uurimuses „Hearing at low and infrasonic frequencies“ (Noise and Health 6(23):37-57) märgitakse muu hulgas järgmist: → „As a surprise to most people (even to many acous⁸cians), the threshold curve con⁸nues below 20 and even 16 Hz, and - as it will be seen in the following sec⁸ions - humans can perceive sound at least down to a few Hertz. This applies to all humans with a normal hearing organ, and not just to a few persons.“ → „It has also been shown that the hearing threshold may have a microstructure that causes a person to be especially sensi⁸ve at certain frequencies. These two phenomena may explain observa⁸ions from case studies, where individuals seem to be annoyed by sound that is far below the normal threshold of hearing. It should be stressed that the explana⁸ion has not been confirmed in specific cases.“ → One way in which the presence of infrasonic sound can be detected at levels around or possibly below the hearing threshold is by modulation of higher frequencies. The infrasound moves the eardrum and the middle ear bones, and the displacement may be so large that their mechanical properties and the transmission change. As a consequence, sounds at higher frequencies are amplitude-modulated with the infrasound. This effect is easily demonstrated in a suitable laboratory, and it emphasises the need of very quiet conditions, when perception of infrasound is studied. Uurimusest järeldub, et inimesed tajuvad vähemalt mõnehertsise sagedusega infraheli. Lisaks on tuvastatud, et infraheli olemasolul võib kuulmislävest kõrgema sagedusvahemiku helilainete amplituud muutuda. ETTEPANEK: tuulikumüra hindamisel arvestada, et tuulikumüra on muust tööstusmürast erinev oma spetsiifika ja helisignatuuri tõtu, mistõtu ei saa tugineda pelgalt üldkeh⁸vatele tööstusmüra	muutuse kompenseerimise nõuet omavalitsuse pädevuses kehtestada ei ole. Erinevates riikides tuuleparkide suhtes kehtivaid kohaliku kasu süsteeme (sh Taani süsteemi, mis sisaldab ka kinnisvara väärtuse arvestamist) analüüsiiti riigiasutuste tellimusel Eesti kohaliku kasu süsteemi väljatöötamisel⁸. Lähtuvalt analüüsist otsustati Eestis keskkonnatasude seadusega kehtestatud häiringutasu süsteemi kasuks. c) Ettepanekut ei arvestata. Mõju rohevõrgustikule on hinnatud KSH ptk 4.1.6.2. Kavandatud on asjakohased meetmed rohevõrgustiku toimivuse tagamiseks ning planeeringu koostamisel on tingimustega arvestatud ning tagatud rohevõrgustiku toimivus. d) Selgitame, et tõepoolest on KSH aruandes välisõhu ekvivalentne helirõhutaset A-korreksioonis ja madalsageduslikku müra siseruumides (vastavana müra hindamise kõverale) hinnatud arvutuslikult. Infraheli on hinnatud eksperthinnanguna teaduskirjanduse alusel. Kuna infaheli puhul ei esine teaduskirjanduses ja olemasolevate tuuleparkide mõõtmisandmetes infot, et juhul, kui on tagatud nii välisõhus kehtivad normtasemed kui ka siseruumide madalsagedusliku müra normtasemed võiks esineda infraheli normtasemete ületamist, siis selles osas eraldi arvutuslikku hindamist ei tehta. Erinevalt muust tööstusmürast lähtutakse Valga eriplaneeringus kõige rangemast tööstusmüra normtasemest ehk tööstusmüra öisest sihtväärtusest. Antud lähenemine on oluliselt rangem kui teiste kavandatavate tööstusmüra allikate puhul, mille puhul üldjuhul lähtutakse tööstusmüra piirväärtustest. Selgitame, et viidatud artikli puhul on tegu tuulikute madalsageduslikku müra käsitleva ülevaateartikliga aastast 2004. Tõepoolest nii toona kui praegu esineb teadmine, et ka madalsageduslikud helid, sh infraheli võivad inimese jaoks olla tajutavad, kuid selleks peab nende rõhk olema piisavalt kõrge. Artikli koostamise ajahetkel oli veel maailmas suhteliselt vähe uuritud tuulikute tekitatavat infraheli. Samade autorite artiklis aastast 2011 leitakse, arvestades vahepeal tehtud täiendavaid mõõtmisi jt uuringuid, et kuigi tuulikud tekitatavad ka infraheli, siis jääb selle tase niivõrd madalaks, et ei põhjusta probleeme (Møller, H., & Pedersen, C. S. (2011). Low-frequency noise from large wind turbines. The Journal of the Acoustical Society of America, 129(6), 3727-3744. https://doi.org/10.1121/1.3543957).
--	--	--	---

⁸ Kasemets, L., Täpp, E., Michelson, A., Elias, S. (2020) Kohaliku kasu instrumentide analüüs. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.

			normidele. Samu arvestada, et tuulikumüra võib sisaldada helimustreid, mis on inimese jaoks häirivad. Lisaks võta arvesse infraheli ja kuulmislävest kõrgemas sagedusvahemikus helide koostoimet, mille tõtu võivad kõrgemad helid muutuda inimorganismile häirivaks. Eespool esitatust tulenevalt teostada adekvaatne müramodelleering, kasutades lisaks helirõhu kaalutud keskmise meetodile ka helirõhu lineaarse mõõtmise meetodit, määrates lineaarsel meetodil helirõhu kogu sagedusspektri ulatuses ehk alates 0,1 Hz. Modelleerimisel hinnata erinevate sagedusvahemike koosmõju inimorganismile.	
9	Majandus- ja Kommunikatsiooni-ministeerium	05.03.2025 nr 9-1.3/393-2	Eelvaliku aladele TU2, TU3 ei jää maareformi seaduse § 31 lõikes 2 sätestatud maad ja maaüksuseid, mille riigivara valitseja on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ning volitatud asutus Maa- ja Ruumiamet. Eelvaliku ala TU4 ja sellel asuv elektrituuliku hoonestusala ulatub kaardiandmete kohaselt väikses ulatuses Tagajärve (katastritunnus 82001:001:0010) kinnisasjale, mille riigivara valitseja on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ning volitatud asutus Maa- ja Ruumiamet. Kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu kohaselt on projekteerimisel lubatud märgitud hoonestusala ulatuses tuuliku asukohta muuta, kui on tagatud muude planeeringuga seatud tingimuste (sh mõjude hindamisest tulenevate tingimuste) täitmine. Tuulepargi toimimiseks vajaliku taristu asukohad (liitumisalajaam, kaablitrassid, juurdepääsuteed) on esitatud ligikaudselt ja projekteerimisel võib ehitiste asukohti täpsustada lähtudes kohaliku omavalitsuse planeeringus seatud tingimustest. Põhimõtteline tuulepargi liitumisalajaama asukoht ja tuuleparki liitumisalajaamaga ühendav kaablitrass jääb mõnele üksikule maaüksusele, mille riigivara valitseja on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ning volitatud asutus Maa- ja Ruumiamet ning maareformi seaduse § 31 lõikes 2 sätestatud maale. Antud maale elektrituulikute ja tuulepargi toimimiseks vajaliku taristu püstitamise eelduseks on maakasutusõiguse olemasolu. Tagajärve (katastritunnus 82001:001:0010) kinnisasi antud kasutusvaldusesse kuni 12.01.2039 põllumajandusliku kasutamise eesmärgil. Kasutusvaldaja on _____. Palume kaasata kasutusvaldaja kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu menetlusse. Kohaliku omavalitsuse eriplaneeringus ja KSH-s on käsitletud tuulikute jäätumise ohtu. Tundlike objektidena on nimetatud elamud ja teed, sest esineb võimalik oht jäätüki tekkeks elektrituulikul ja teel liikuvale isikule või sõidukile kukkumiseks. Jäätükkide ohuala ulatus on kuni 540 m. Kuigi antud juhul jääb jäätükkide 540 m ohualasse ainult üks põllumaa (Tagajärve kinnisasi), mille riigivara valitseja on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ning volitatud asutus Maa- ja Ruumiamet, siis teeme ettepaneku KSH-s käsitleda põllumaadele jäätükkide paiskumise riski seal olevate kariloomade ja põllutehnika suhtes ning vajadusel kohaliku omavalitsuse eriplaneeringus kavandada vajalikke leevendusmeetmeid.	Viidatud kasutusvaldaja on planeeringu menetlusse kaasatud alates novembrist 2023.
10	Otepää vald MTÜ Eesti Tuuleenergia Assotsiatsioon MTÜ Eesti Taastuenergia Koda Elektrilevi OÜ Elering AS Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus Tele2 Eesti AS Elisa Eesti AS MTÜ Eesti Erametsaliit Eesti Keskkonnaühenduste Koda Eestimaa Looduse Fond Maaelu Teaduskeskus Valgamaa Jahimeeste Ühistu Keskkonnaagentuur		Asutused ja organisatsioonid ei esitanud oma arvamust tähtaegselt. Planeerimisseaduse § 105 lõike 2 kohaselt, Kui kooskõlastaja või arvamuse andja ei ole 30 päeva jooksul kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruande saamisest arvates kooskõlastamisest keeldunud või arvamust avaldanud ega ole taotlenud tähtaja pikendamist, loetakse kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruanne kooskõlastaja poolt vaikinisi kooskõlastatuks või eeldatakse, et arvamuse andja ei soovi nende kohta arvamust avaldada, kui seadus ei sätesta teisiti.	

Jrk	Arvamuse avaldaja	Kuupäev ja nr ⁹	Arvamuse ja ettepanekute sisu ¹⁰	
1	Anneli Õunsaar Õruste küla elanike ühispöördumine 22 allkirjaga	19.11.2024 9-1.3/4709	Õruste küla elanikud soovivad, et Herro Tuulepargi eriplaneeringust jäetakse välja 4. ala 4 tuulikut, mis asuvad pöördujate elamistele kõige lähemal. Tuulikud on häirivad nii visuaalselt kui müra, infraheli, varjutuse ja viikumise mõttes, mis on uuringute järgi paljudele inimestele kahjulikud. Tuleks vältida probleeme, mis on aasta aega töös olnud Saarde tuulepargi lähedal elavatel inimestel. Soovivad, et nende tervist ja heaolu ei vähendataks. Planeerimisseaduse § 8 tuleneb, et olemasolevat elukeskkonna väärtust tuleb vähemalt säilitada ning võimaluse korral püüda seda parandada. Üleriigilise planeeringu järgi ei ole Valga maakond riiklikult oluliseks tuuleenergeetika arendamise piirkonnaks. Soovivad, et vallavalitsus arvestaks nende tervise ja heoluga ning jõutaks arendajaga kompromissile, et need tuulikud ära jätta.	Tuulepargi planeerimise vajadus ja planeeringu põhimõtted on selgitatud VASTUS 1. Tuulepargi kavandamine Arvestades planeeringu koostamise käigus läbi viidud mõjude hindamise tulemuste ja hindamist arvestava eriplaneeringu lahendusega, on planeeringu lahendus selline, et tuulikutest tulenevad mõjud ei kahjusta inimese tervist. Eriplaneeringu põhimõtete kohaselt ei ole nelja tuuliku ära jätmine põhjendatud. Õruste küla elamute paiknemine kavandatava tuulepargi suhtes on piisavas kauguses, et oleks tagatud müra ja madalsagedusliku müra normidest tulenevad normid. Lähimad majapidamised jäävad lähimast tuulikust rohkem kui 1 km kaugusele. Kompaktsema külakeskusega elamuala (Jõhvi Tartu-Valga maantee ümbrusest) rohkem kui 2 km kaugusele. Sama kehtib madalsagedusliku heli puhul. Terviseameti Rahvatervise labori töötajad viisid läbi Saarde tuulepargi müramõõdistused. Selgus, et kõik mõõtmistulemused jäid oluliselt alla normtaseme, nii kuuldava kui ka kuuldamatu müra puhul, nii siseruumides kui ka välisõhus – andmete põhjal ei ole põhjust arvata, et tuulikutega seotud müra oleks inimese tervisele kuidagi ohuks ¹¹ . Tuulepargi rajamisega kaasneb erinevaid keskkonnamõjusid ning tuulepargi rajamisel viiakse läbi keskkonnamõjude strateegiline hindamine, leidmaks asjakohaseid meetmeid oluliste ebasoodsate mõjude vältimiseks tuulepargi rajamisel ja käitamisel. Eriplaneeringu koostamisel on tehtud koostööd erinevate riigiasutustega, mille ülesanne on tagada, et planeeritud ehitised oleks ohutu nii inimestele kui looduseskeskkonnale. Eriplaneeringut kooskõlastades annavad riigiasutused selle sõnumi, et planeeringulahendus on ohutu ja arvestab kehtivate inimese tervise kaitseks kehtestatud normidega. 1) Selgitame, et Valga Vallavalitsus saab müranõuete seadmisel lähtuda Eestis kehtivatest õigusaktidest. Müra temaatikat on selgitatud VASTUS 3. Müra mõju. 2) Visuaalse mõju osas selgitus VASTUS 4. Visuaalne mõju. Mõju liiklusohutusele on käsitletud KSH ptk 4.4.1. 3) Elustikule avalduvate mõjude selgitus VASTUS 11. Mõju looduseskeskkonnale, sh lindudele ja nahkhiiirtele ja bioloogilisele mitmekesisusele. Rohevõrgustiku osas selgitus VASTUS 12. Mõju rohevõrgustikule 4) Sideteenuste osas selgitus VASTUS 13. Mõju sideteenustele.
		09.12.2024 9-1.3/4709-2	Eelneva arvamuse täiendamine: 1) MÜRA ja INFRAHELI HÄIRING – Arvestades valdavaid tuulesuundi on pöördunud nelja tuuliku suhtes kõige halvemas olukorras. Müra kandumine sõltub tuule kiirusest ja suunast, õhu niiskusest ja teistest kliimaatilistest teguritest. Riikides, kus on palju tuulikuid, nagu Taani ja Saksamaa, on tuulikutega tekitatav kuuldava müra lubatud piirväärtused madalamad kui Eestis. On teada, et tuuleparkide müra häirivuse lävendina on erinevate uuringute analüüsi tulemusena välja pakutud 35 dB (Schmidt et al, 2014). Sama väärtus 35 dB kehtib ka Saksamaal (Taanis vastavalt 37 dB). Eestis kehtivad müranormid keskmise põhised, mis tähendab, et müra tippväärtus võib öisel ajal lugematu arv kordi ületada sihtväärtust 40 dB, peaaegu, et öise aja (23.00 kuni 7.00) keskmine jääb 40 dB piiridesse. See tähendab, et inimese ööuni võib öö jooksul olla selle normi järgimisel palju kordi häiritud (inimene ärkab), mistõttu on Eestis aastaajast tulenevalt (eeskätt kevadisel ja sügisel tuulterikkal perioodil) võimalik, et tuulepargi läheduses ei saa kroonilise unepuuduse tõttu elada juba ainuüksi kuuldavast müra tingitud häiringu tõttu. Samas on teada, et Taani suurim maismaatuulepark koosneb 22 tuulikust igaüks võimsusega 3,3 MW ja tiiviku läbimõõduga 112 meetrit ning kõigi Taanis asuvate maismaatuulikute keskmine võimsus on vaid ligikaudu 1,2 MW. Herro tuulepargis soovitakse paigaldada aga meretuulikutega võrdväärseid tuulikuid maismaale, tipukõrgusega 270 meetrit. Tallinna Tehnikaülikooli (TTÜ) teadlased on teinud ettepaneku, mille järgi peavad kuni kahemegavattise võimsusega tuulikud olema eluhoonest vähemalt kahe kilomeetri, kolme megavattise kolme kilomeetri ja kuni viiemegavattise nelja kilomeetri kaugusel. TTÜ toetus oma ettepanekus analüüsile, mis koondasid peamiselt Suurbritannia ja Iirimaa tuuleparkide vahetus läheduses elavate inimeste kaebusi. Sümptomite spekter on lai (peavalu, pearinglus, iiveldus, väsimus, tinnitus südame-veresoonkonna häired, unehäired).Tuulikutega lähedal elamise ohtlikkust tõestavad uuringuid on piisavalt, kahjuks püütakse neid arendajate ja omavalitsuste poolt sageli ignoreerida. Viide Saarde valla tuulepargile ja teostatavale töötava tuulepargi mürauuringule. 2) VISUAALNE ja VARJUTUSE HÄIRING – Suur visuaalne häiring ja öine valgusreostus. Tuulepargi visuaalse mõju hindamisel on tahtlikult või tahtmatult jäetud tegemata kõigil Õruste küla kinnistutel (kuigi sellest oli juttu arendajaga). Praeguses etapis pole sellel ka enam mõtet. Kui vaadata eksperthinnangut, mis tehtud Unikülas, siis on võetud aluseks tuulikukõrgus 231 m, planeeringus on see 270 m. Planeeringus on lubatud asukohta 50 m raadiuses muuta ja inimesed ei istu ju konkreetse puu all. Õruste- Uniküla teeäärseid ühepereelamud on kahekoruselised ja teise korruse rõdudega, seega on tuulikud alati nähtaval. Varjutuse modelleerimise raportist on nähtav suur mõju Parmu-Jaani kinnistule, mis ulatub ka kõrval asuvale Jõhvi -Tartu-Valga põhimaanteele (tekkida võivad liiklusohtlikud olukorrad). 3) MÕJU RUUMIMUUTUSELE – Maal on tegemist enamasti hajaasustuse piirkonnaga, kus elavad inimesed hindavad puutumatut looduslikku maastikupilti. Tuulikutega tihe paigutus ning ligipääsuteede rajamine killustab terviklikku metsamassiivi, mille tulemusena hävinevad metsloomade ja lindude elupaigad. Hävitatakse looduslik mitmekesisus. Sel aastal oli suur lindude ränne, ei saa teha järeldusi ainult ühe aasta põhjal (2023) Täiesti arusaamatu on tööstusala rajamine rohevõrgustiku tugialale muutmaks see tööstusmaa funktsioone kandvaks. 4) Samuti on Õruste küla piirkonnas kehv telefonilevi.	

⁹ Kiri registreeritud Valga Vallavalitsuse dokumendiregistris <https://atp.amphora.ee/valgavv/?hdr=hp&o=929&tbs=all&o2=12001>

¹⁰ Valga Vallavalitsusele laekunud arvamuste ja ettepanekute kokkuvõte. Arvamuste sisus olevad isikuandmed on töödeldud kujule, mis võimaldavad arvamuste avaldamist. Arvamuste ja ettepanekute täielik sisu on avatav Valga Vallavalitsuse dokumendi registris (<https://atp.amphora.ee/valgavv/?o=929&o2=12001&u=-1&hdr=hp&tbs=all>). Esitatud arvamused, mis on identsed, on esitatud tabelisse ühekordselt.

¹¹ Sotsiaalministeeriumi kiri 10.03.2025 nr 5.1-2/679-1

			ARVAMUS – Kui jätta TU4 alale neli tuulikut ehitamata, jääks raadamata ka ca 10 ha metsa keset rohevõrgustiku tugiala, jääksid kahjustamata lindude, nahkhiirte ja loomade elupaigad, saaksid kohalikud elanikud kasutada jätkuvalt metsa muid väärtusi. Võib olla oleks siis võimalik siin piirkonnas ka ilma terviseriskideta elada. Nelja tuuliku ehitamata jätmiseta ei jää täitmata Eesti taastuvenergeetika alased eesmärgid.	
2	Deivi Org	25.11.2024 9-1.3/4842	Arvamuse esitaja kinnistu Soorus on planeeritud Cuplandi projektis osalema. Selle aasta alguses telliti sellega seoses territooriumi hooldustööd. Kuna maad pole palju ja muld on savikas, ei ole seal võimalik tegelda põllumajandusega. Selle asemel on plaanis pakkuda linlastele vaikset kodukontorit. Kui tuulepark nii kõrgete tuulikute ja taristust tulenevate häiringutega saab kinnistut ja selle funktsionaalsust mõjutama (nii turismi kui elukohana), langeb kinnistu väärtus mitmel tasandil. See ei ole arvamus. Konstateerin fakti. Tegu on kannapöördega kinnisasja omaniku jaoks. Millised ettepanekud on vallal taluvustasu suhtes?	Taluvustasu osas vt VASTUS 5. Hüvitise maksmine
3	Heldur Kurvits	22.12.2024 9-1.3/5166	Olen vastu tuulepargi ehitusele Valgamaal Unikülas. V.Emajõe teisel kaldal on juba Tõrva valla elanike kinnistud. Kahjud, mida tekitab infraheli ja suur müra: -tuulikute läheduses elavatele inimeste tervisele, metsades elutsevate loomadele ja lindudele, samuti V.-Emajõe ääres pesitsevatele veelindudele. Looduskaitse all olevate nahkhiirte pesitsemisele. Müra härib (kui need tuulikud seal tööle pannakse) V. -Emajõe ääres puhkekohtades puhkajaid. Kahjud, mis tekivad looduskeskonnale juba ehitustööde käigus. Samuti võimalik kahju põhjaveele tuuliku paigaldamiseks kasutatav betoon jne.	Looduskeskonnale avalduvate mõjude osas vt VASTUS 11. Mõju looduskeskonnale, sh lindudele ja nahkhiirtele ja bioloogilisele mitmekesisusele. Müra osas vt VASTUS 3. Müra mõju. Märgalade ja põhjavee osas vt VASTUS 2. Mõju märgaladele ja põhjaveele.
4	Viktoria Kuusk	27.12.2024 9-1.3/5169	Püüdsin lugeda Valga valla tuulepargi planeeringu keskkonnamõjude aruannet. Väga põhjalik ja kõike ma kindlasti läbi töötada ei suuda. Küll aga märkasin, et selles tuuakse välja riske, millele tuleks tähelepanu pöörata, aga millele ei pruugi hetkel lahendusi olla. Keskendusin eelkõige kahele teemale, milleks on vesi ja heli. Vee puhul siis eelkõige märgalad ja põhjavesi. Kaarti vaadates tundus, et osad märgalad ikkagi jäävad tuulepargi alale... Kuna märgalad on olulised joogivee hoidlad, siis neid tuleks kindlasti hoida. Kas põhjavesi mõjub kaevudele ainult siis, kui ehitustööd toimuvad kaevudele lähemal, kui 250m. See number on lirimaa näide, aga kas sellega ikka saab arvestada. Põhjavee kihistus on kindlasti palju suurem süsteem. Heli puhul on päris põhjalikult kirjutatud infrahelist, mis on madalasageduslik heli, mida kõrvaga ei kuule. On välja toodud ka see, et infraheli võib põhjustada närvisüsteemi häireid (unetust, tasakaaluhäireid jne). On viidatud uuringutele, mille käigus on püütud mõõta tuuleparkide mõju inimeste tervise halvenemisele. See ei ole õnnestunud ja sellest on tehtud järeldus, et tuuleparkidel siiski ei ole seost nende läheduses elavate inimeste tervise halvenemisega. Laused aruandest: "Kuulmistestidega püüti tuvastada terviseprobleeme kurtvate inimeste närvisüsteemi reageeringut madalsageduslikele helidele, kuid sellist seost ei leitud. Antud inimeste närvisüsteemis ja erinevates füsioloogilistes näitajates, ei tuvastatud mingit reageeringut, kui neile lasti tuulikute madalsageduslikku heli. " Samas maailmas on päris palju olukordi, kui inimeste tervis tuuleparkide läheduses elades halveneb. Seda nimetatakse tuulepargi sündroomiks. Samas teadlaste poolt tehtud katsetele viidates püütakse tõestada, et sellist sündroomi pole olemas. Sündroom ju on. Lihtsalt teadlased ei oska seda veel tõendada. Kas inimesed siis kurdavad oma tervise halvenemist ilma põhjuse? Enamikel juhtudel tervis paraneb, kui kolitakse tuulepargi lähedusest ära. Küsitlused selliste olukordade kinnitamiseks on täitsa olemas. Kui teadlased ei suuda tuuleparkides tekkivat infraheli mõju inimese närvisüsteemile mõõta, siis see ei tähenda, et seda pole olemas. Lisaks on ka tuulikud väga erinevad. Kui uuringuid on tehtud ühe tuulikuga, siis see ei tähenda, et sama mõju kehtib ka teist laadi tuulikuga. Laused aruandest: "Eriplaneeringu KSH raames ei ole teada täpne tuuliku mudel, mis tuuleparki paigaldatakse. Müra, sh madalsagedusliku müra emissioon on erinevatel tuulikumudelitel erinev." Ma ei oska küll kusagile viidata, aga minu teada	Tuulepargi rajamisega kaasneb erinevaid keskkonnamõjusid ning tuulepargi rajamisel viiakse läbi keskkonnamõjude strateegiline hindamine, leidmaks asjakohaseid meetmeid oluliste ebasoodsate mõjude vältimiseks tuulepargi rajamisel ja käitamisel. Eriplaneeringu koostamisel on tehtud koostööd erinevate riigiasutustega, mille ülesanne on tagada, et planeeritud ehitis oleks ohutu nii inimestele kui looduskeskonnale. Eriplaneeringut kooskõlastades annavad riigiasutused selle sõnumi, et planeeringulahendus on ohutu ja arvestab kehtivate inimese tervise kaitseks kehtestatud normidega. Märgalade ja põhjavee osas vt VASTUS 2. Mõju märgaladele ja põhjaveele. Müra osas vt VASTUS 3. Müra mõju. Visuaalse mõju osas vt VASTUS 4. Visuaalne mõju. Tuulikute taluvustasu osas vt VASTUS 5. Hüvitise maksmine.

			levib infraheli kaugemale, kui kõrvaga kuuldav heli. Lisaks sõltub see ka tuulest. Inimesed ise on mõõtnud päris talumatut kõrvaga kuuldavast müra ka 7 km kaugusel tuulikutest. Siit järelmaks, et infraheli jõuab veel kaugemale. Mitteametlikest allikatest on läbi käinud ka 50km ja rohkem. Lause aruandest: "Tuulikute tekitatavate helide omapärad ja nende võimalik mõju on jätkuv uurimissuund." Seega tuuleparkide lähedal elavad inimesed jäävad katsejäresteks. Tuuleparkide mõju ulatub kindlasti kaugemale, kui 2,5 km ja ilmselt ka kaugemale kui 10 km. Kui inimesed pole valmis enda tervisele riskima, siis nad kolivad ära, isegi siis kui kinnisvara hinnad on langenud. Tuuleparkide läheduses elavatele inimestele on ette nähtud taluvustasu. See vist on siis kaugus tuulikust 1 - 2,5 km. Tuule energiat nimetatakse roheliseks energiaks. Samas, kui selle energia tootmiseks on vaja maksta kellegile taluvustasu, siis kas see energia ikka on roheline? Praegu planeeritavate tuulikute kõrgus on koos tiibadega 250m. See on ainult 50m vähem, kui Tallinna teletorn. See vaatepilt tundub päris karm, kui Eestimaale ja ka Lätimaale hakkab kerkima nii suures koguses teletorni kõrguseid tuulikuid, nagu seda praeguseks planeeritud on. See osa, mis maa sisse jääb on arvatavasti sama muljetavaldav. Mina olen Valga linnas sündinud ja siit linnast ära kolinud. Viimasel ajal olen mõelnud tagasi tulemise peale. Rajatavad tuulepargid nii Eesti kui ka Läti poole peal seavad minu jaoks alalise tagasi tulemise suure küsimärgi alla. Tuule energia on tundunud tore kuni selle tootmisega kaasnevate mõjude uurimiseni. Kas me saame täiesti ilma tuuleenergiata hakkama? Ei tea. Samas, kas on mõtet ehitada kohe ja korraga hiigelsuuri tuuleparke? Kui üks kord ka teadlased suudavad nende ohtlikkuse ära tõendada, siis tuleb hakata neid ju maha võtma ja utiliseerima, mille võimalikkus pole ju ka tänaseks veel teada. Selleks ajaks võib olla paljude inimeste tervis halvenenud või et nad on lihtsalt ära kolinud. Läti poole tuulepark kurvastab paraku veel rohkem, kui Eesti oma. Ainuke lohutus on, et ehk võtavad asjad kauem aega ja mõni asi ehk jääb ka tegemata.	
5	Heli Aamer	02.01.2025 9-1.3/4780-1	Elan Valga vallas, Tõlliste külas _____ talus. Minu elukoht jääb kolme planeeringuala keskele. Tuulikud jäävad alla 3 kilomeetri kaugusele minu elukohast. Olen tutvunud Herro tuulepargi eelplaneeringuga ja olen kategooriliselt tuulepargi rajamise vastu Uniküla piirkonda. Palun sellele avaldusele kirjalikku vastust. Palun arvestada minu kirja kui vastuhäält.	Vt VASTUS 1. Tuulepargi kavandamine _____ talu jääb lõunapoolsest lähima tuuliku mastist 1570 m kaugusele, kirdepoolsest lähima tuuliku mastist 2400 m ja loodepoolsest lähimast tuulikust 2960 m kaugusele.
6	Luule Hanson	02.01.2025 9-1.3/4780-2	Elan Valga vallas, Tõlliste külas _____ talus. Minu elukoht jääb kolme planeeringuala keskele. Tuulikud jäävad alla 3 kilomeetri kaugusele minu elukohast. Olen tutvunud Herro tuulepargi eelplaneeringuga ja olen kategooriliselt tuulepargi rajamise vastu Uniküla piirkonda. Palun sellele avaldusele kirjalikku vastust. Palun arvestada minu kirja kui vastuhäält.	Vt VASTUS 1. Tuulepargi kavandamine _____ talu jääb lõunapoolsest lähima tuuliku mastist 1530 m, kirdepoolsest lähima tuuliku mastist 2450 m ja loodepoolsest lähimast tuulikust 2990 m kaugusele.
7	Egon Ertel	02.01.2025 9-1.3/4780-3	Olen tutvunud teie saadetud dokumentidega ja pole nõus tuulepargi rajamisega _____ talu lähistelega kuna sellega piiratakse minu valikuvõimalusi maa kasutusel ja ettevõtluse arendamisel. Samuti on sellel negatiivne mõju inimeste tervisele tuulepargi tsoonis.	Vt VASTUS 1. Tuulepargi kavandamine
8	Jaan Noorsalu	03.01.2025 9-1.3/4780-4	Oleme kuulnud, et Valga vald soovib lasta paigutada valla territooriumile tuulepargi . Meie maavaldus koos hoonetega asub Ransi külas, mis jääb ainult 1 km. kaugusele planeeritavate tuulikute mõjualast. Oleme oma perega alati unistanud vaiksest ja rahulikust kohast , kus saaksime olla peale väsitava tööd koos perega . Maavalduse hankisime sellisesse kohta , mis asub eemal suurematest asustatud punktidest , mille läheduses oleks mets ja veekogu, antud juhul Väike-Emajõgi . Oleme selle maakoha kasutamiseks ja elamiskõlblikuks muutmiseks kulutanud meie jaoks olulisi vahendeid . Tuulikute paigaldamisel tekkiv infraheli ja müra mõjuks halvasti inimeste tervisele ja ümbruskonnas olevale looma - ja linnuriigile. Tuulikute paigaldamisega kaasnevad teede ja kommunikatsioonide ehitused, mis kutsuvad esile metsa ja looduse hävitamise. Seoses sellega oleme kategooriliselt V A S T U tuulepargi rajamisele meie valda , sest et see võib esile kutsuda hulga negatiivseid asjaolusid . On võimalik kohalike elanike lahkumine oma senistest elukohtadest sinna , kus puuduvad tuulikute negatiivsed mõjud .	Vt VASTUS 1. Tuulepargi kavandamine Müra osas vt VASTUS 3. Müra mõju
9	Astrid Sirol	03.01.2025 9-1.3/106	Asukoha eelvaliku otsusega paikneb minu kinnistu planeeritava TU2 piirkonnas väidetavalt 3km mõjualas. Planeeritavate TU2 tuulikute mõjud tervisele avalduvad :	Vt VASTUS 1. Tuulepargi kavandamine 1. Müra osas vt VASTUS 3. Müra mõju , visuaalse mõju osas vt VASTUS 4. Visuaalne mõju , varjutuse osas vt VASTUS 8. Varjutus ja eriplaneeringu menetluse korraldamise osas vt VASTUS 14. Eriplaneeringu menetluse korraldamine

			1. Mūra , sealhulgas madalsageduslik mūra ja varjutus. Kuna minu kinnistu asub Jõhvi-Tartu-Valga põhimaantee nr3 teeääres ja liiklusrada on juba praegu piirväärtuse lähedal , siis rajatava TU2 tuulikute kogumi T12,T13,T14 koosmõju põhjustab tööstusmüra tekke. Ka KSH aruandes on see ala märgitud kui müratundlik alana ning on edasiste uuringute ja hindamise vajadus . Eriplaneeringu KSH raames ei ole teada tuulikute mudel vaid oletatav kõrgus , mis tuuleparki paigutatakse. Mūra, sealhulgas ka madalsagedusliku müraemissioon on teadmata. Eestis puuduvad siseriiklikud suunised, kuidas arvutada tuulikute madalsagedusliku müra levikut ja vastavust ruumides kehtivatele soovituslikele väärtustele. Planeeritavate tuulikute kõrguse kuni 270m tekitavad märkimisväärsed visuaalseid efekte ja varjutusi. Rahandusministeeriumi juhendmaterjalides on välja toodud, et 300m kõrguste tuulikute kohaliku suurima mõju alaks saab lugeda orienteeruvalt tsooni 20km ulatusest tuulepargist ja tuulepark on nähtav orienteeruvalt 50km ulatuses. Eestis puudub ka varjutuse osas soovitatavd väärtused ja normid, siis lähtutakse teiste riikide soovitudest. Praegu Rahvatervishoiu seaduse arutelu ei ole veel tuulegeneraatorite poolt põhjustatud tervisemõjude kohta inimestele Eestis teadmine . Seda küsimust arutatakse Kliimaministeeriumis ning vastused tuulikute tervisemõjude osas inimestele saame aasta 2025 septembriks Seega, kuna meil riigis puudub teadmine tuulikute poolt tekitatvate tervisemõjude kohta, peaks tuuleparkide planeerimine peatada . Tuleb oodata kuna meie riigiseadusandlus jõuab kehtestada seadused ja suunitlused, et tagada inimeste tervise ja looduse kaitse. 2. Mõju looduskonnale Kavandatav tuulepark TU2 kattub Natura 2000 loodusala ja seoses sellega tuleks tagada ohustatud lindude,loomade taimede elupaikade ja kasvukohtade kaitse. Selle kohta saab lugeda Kliimaministeeriumi poolt tellitud uuringu/elurikkus-keskonnakaitse/looduskaitse/uuringud/ projektid ja analüüsid/ alljärgnev lõik sellest: Tsoon 2 (TU2) on Tsooni1 (TU1) ümbritsev ala, mis puhverdad kõige olulisemat elupaika viimasesse muidu ulatuva häiriva vm mõju eest, mille tõttu tsooni 1 kvaliteet lindude elupaigana võib langeda. Tsoon 2 arvatakse ka elupaikade sidususe tagamisel olulised alad, nt ööbimis- ja toitumispaiakade vahel. Tsoon 2 aladele tuulikuid üldjuhul ei soovitata kavandada. KSH aruandes on sellest lõigust väike osa. Kas see ala on üle eestilises pildis oluline tuulikute planeeriguks, või on oluline lindude, nahkhiirte pesitsemis ja rändekoridor ja elupaik. 3. Mõju sideteenustele. Nii kõrgete tuulikute tööga tekib elektromagnetlainete varjutus ja resonants, mis omakorda kindlasti häirib raadioside, mobiili ja TV signaalide tööd, kus tekib pildi moonutus ja värelus. Nt. praegu töötava Aidu tuulepargi poolt tekitatvd 16km raadiuses häired. Planeeritavate tuulikute kõrgus võrreldava Aidu tuulepargiga tekitab kordades rohkem häireid. Kokkuvõtteks pöördun Teie poole, et peatada praegune eelplaneeringu otsus, kuna Eestis puudub teadmine tuulegeneraatorite poolt põhjustatud tervisemõjude osas inimestele ja on Kliimaministeeriumis valmimisel. Riik peab tagama inimeste tervise kaitse, looma tingimused elanike oodatava ja tervena elada jäänud aastate pikendamiseks, ennetama ja vähendama ebasoovitavaid tervisemõjusid ja suurendama elanike terviseseisundi Rainvõrdsust .	2. Looduskonnale avaldatavate mõjude osas vt VASTUS 11. Mõju looduskonnale, sh lindudele ja nahkhiirtele ja bioloogilisele mitmekesisusele. Selgitame, et üksi planeeringu eelvaliku aladest ei paikne Natura 2000 võrgustiku alal. Selgitame ka, et üle-eestilise maismaalinnustiku analüüsi tsoneering on suure üldistusastmega töö, mis on üheks lähtematerjaliks tuuleparkide kavandamisel kohapõhiste linnustiku uuringute kavandamisel ja mõjude hindamisel. Samas on selle töö üldistusaste liiga suur, et sellele tuginedes saaks teha otsuseid tuulikute asukoha reaalse sobivuse osas. Maismaalinnustiku analüüsi kohaldavuse osas on Kliimaministeerium koondanud omapoolsed seisukohad selle töö kasutamise osas https://kliimaministeerium.ee/elurikkus-keskonnakaitse/looduskaitse/uuringud-projektid-ja-analuusid#korduma-kippuvad-kus . Eriplaneeringu raames on läbi viidud kohapõhine linnustiku uuring ning sellest tulenevalt linnukaitselisi kitsendusi vastavalt reaalset esinevast olukorrast kohati nii laiendatud kui kitsendatud. Üle-eestilises pildis ei ole paika pandud, millised alad on olulised tuulikute planeeringuks. Ala sobivus tuulepargi kavandamiseks selgub planeeringu menetluse käigus. 3. Sideteenuste osas vt VASTUS 13. Mõju sideteenustele.
10	Rain Loorits	03.01.2025 9-1.3/107	I FAKTILISED ASJAOLUD 1. 30.10.2023 Valga Vallavolikogu otsuse nr 81 alusel algatati eriplaneering Valga vallas (volikogu otsus kannab küll 25.10.2023 kuupäeva, kuid on allkirjastatud alles 30.10.2023). Otsuse kohaselt on KOVEP koostamise eesmärk on valida tuuleparkide ja nende toimimiseks vajaliku taristu püstitamiseks sobivaimad asukohad planeeringualal ning seejärel määrata valitud asukohtades ehitusõigus ning lahendada muud planeerimiseseaduse (Plans) § 126 lõikes 1 nimetatud ülesanded. 2. Valga valla kodulehel on avaldatud „Valga valla tuulepargi kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsus, eelnõu“ (edaspidi Otsuse KSH seletuskiri). 3. Rain Looristile/Ain Looristile (edaspidi Kinnistu omanik) kuuluvad kinnistud _____ külas. Mõlemalt kinnistult on võimalik visuaalselt näha kõiki 23 kavandatud tuulikut, kuid kinnistu omanikku ei ole varasemalt menetlusse kaasatud. 4. Valga valla kodulehel on avaldatud Valga vallavolikogu otsuse eelnõu asukoha eelvaliku otsuse tegemiseks (edaspidi otsus). Valga valla kodulehe andmetel soovib vald seisukohti ja arvamusi hiljemalt 05.01.2025. Seega on käesolev seisukoht esitatud tähtaegselt. Otsuse eelnõu ei ole vasta õiguspärase haldusakti nõuetele	Tuulepargi kavandamise vajaduse osas vt VASTUS 1. Tuulepargi kavandamine. Strateegilistele dokumentide vastavuse, sh üldplaneeringu muutmise osas vt VASTUS 16. Vastavus teistele strateegilistele arengudokumentidele. Visuaalsete mõjude osas vt VASTUS 4. Visuaalne mõju. Rohevõrgustiku osas vt VASTUS 12. Mõju rohevõrgustikule. Mõju looduskonnale, sh linnustikule ja nahkhiirtele ja bioloogilisele mitmekesisusele osas vt VASTUS 11. Mõju looduskonnale, sh lindudele ja nahkhiirtele ja bioloogilisele mitmekesisusele. Kumulatiivsete mõjude hindamise osas vt VASTUS 9. Kumulatiivsete mõjude hindamine. Kaasamise osas vt VASTUS 15. Eriplaneeringu menetlusse kaasamine. Lennuohutustulede olemasolu on käsitletud KSH ptk 4.7.3.2. Tuled on pimedal ajal nähtavad ning kuna neid puudutav regulatsioon tuleneb lennuohutust puudutavatest nõuetest, siis omavalitsusel antud küsimust planeeringuga reguleerida võimalik ei ole.
11	Ain Loorits	06.01.2025 9-1.3/129		

			5. Kohalik omavalitsus on palunud seisukohti KOVEP eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõu kohta. PlanS § 105 lg 1 kohaselt KOVEP asukoha eelvaliku <u>otsuse</u> eelnõu koos keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruanne esitatakse kooskõlastamiseks PlanS § 99 lõikes 1 nimetatud asutustele ning teavitatakse § 99 lõikes 2 nimetatud isikuid ja asutusi võimalusest avaldada kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruande kohta arvamust. 6. KOVEP asukoha eelvaliku otsus on haldusakt, mis peab vastama HMS nõuetele. HMS §-st 54 tulenevad haldusaktile järgmised nõuded: materiaalne ehk sisuline õiguspärasus: õiguslik alus, kooskõla kehtiva õigusega, proportsionaalsus, kaalutlusvigade puudumine ja õiguse üldpõhimõtete (sh proportsionaalsus) järgimine ning formaalne õiguspärasus: pädevusnõuded, menetlusnõuded, vorminõuded. 7. Antud juhul ei ole otsuse eelnõu kooskõlas selle aluseks olevate õigusliku alusega. Ruumilist planeerimist teostab kohalik omavalitsus üldplaneeringu, detailplaneeringu ja eriplaneeringu algatamisega, koostamisega ja kehtestamisega (PlanS¹² § 4 lg 2). Antud juhul viitab kohalik omavalitsus, et <i>Valga vallas kehtivates üldplaneeringutes ei ole tuuleparkide rajamiseks asukohti valitud</i>. Samal ajal jätab vald täielikult tähelepanuta, et KOVEP peab lähtuma kehtivatest üldplaneeringutest tulenevatest piirangutest. 8. Seda, et vallal on kehtestamisel/koostamisel uus planeering, ei saa siduvana arvesse võtta. Riigikohus otsuse nr 3-3-1-88-15 p-s 23, selgitanud, et koostamisel olevat üldplaneeringut ei tule detailplaneeringu kehtestamisel järgida kui õigusakti, kuna haldusmenetluse seaduse § 60 lg 1 kohaselt loob õiguslikke tagajärgi ja on täitmiseks kohustuslik ainult kehtiv haldusakt. Samas ei ole kohalikul omavalitsusel keelatud planeeringu kaalumisel võtta arvesse asjakohastes mittedividuues dokumentides väljendatud huve, sh koostamisel oleva kõrgema astme planeeringu eesmärgi. Seda põhimõtet on kajastatud ka eriplaneeringute kohtupraktikas (vt Tartu Halduskohtu otsus 3-22-139). 9. Antud juhul peab valla otsuse eelnõu olema kooskõlas seega selle aluseks oleva ja õigusjõudu omava Öru valla üldplaneeringuga. Öru valla üldplaneeringu kohaselt asusid tuulikud rohevõrgustiku või selle tugialal. Öru valla ÜP määratleb, et <i>roheline võrgustik on loodusliku mitmekesisuse säilitamiseks kavandatud looduslike ja poollooduslike alade võimalikult seostatult toimiv süsteem</i>. Järgnevas lõigus täpsustab Öru valla ÜP, et <i>rohelist võrgustikku iseloomustab mh miljööväärtuslike maastike, ökosüsteemide ja liikide kaitse ning looduslähedase majandamise, elulaadi ja rekreatsiooni planeerimine. Selgesõnaliselt on märgitud, et tugialadele ja koridoridele ei ole soovitatav rajada suuri infrastruktuuri objekte</i>. 10. Olenemata sellest, et siduvat õigusjõudu omav üldplaneering välistab rohealadele (sh nende tugialadele ja koridoridele) suurte infrastruktuuri objektide rajamise, kavandab Valga vallavalitsus just sellistele aladele ca 23 tuuliku rajamise. Eelnev ei ole kooskõlas Öru ÜP selgesõnalise piiranguga. Otsusest ei nähtu ettepanekut muuta Öru ÜP-d, vaid otsuse eelnõu sisaldab üksnes viidet maakonnaplaneeringu muutmise ettepanekule. 11. Elutoodut kokkuvõttes on selge, et kavandatav haldusakt ei oleks kooskõlas õigusjõudu omava üldplaneeringuga ning seeläbi ei oleks tegemist õiguspärase haldusaktiga. 12. Otsuses on täiendavalt viidatud riiklikele eesmärkidele. Nii on otsuses märgitud: <i>Tuulepargi rajamine on kooskõlas nii Eesti energiamajanduse arengukava 2030 eesmärkidega</i>. Kinnistu omaniku hinnangul ei ole nimetatud väide otsuses asjakohane. Tallinna Halduskohus on riiklike eesmärkide osas sedastanud: <i>Kohus märgib täiendavalt, et juhul, kui tegemist oleks mingil muul põhjusel riiklikku huvi pakkuva projektiga, oleks vastava tuulepargi loomine võimalik riikliku eriplaneeringu kaudu PlanS § 27 lg 1 alusel</i>. Järelikult ei oma tähendust energiamajanduse arengukava 2030 põhimõtted, sest riikliku arengukava täitmiseks saab riik algatada riigi eriplaneeringu ja see ei oleks KOVEP-i reguleerimisalas. 13. Veelgi enam, kui Eesti energiamajanduse arengukava aastani 2030 oleks asjakohane, siis ei <u>kohusta see just Valga valda rajama 23 tuulikut</u>. Kinnistu omanik rõhutab, et mitte ühestki arengukava punktist ei tulene kohalikule omavalitsusele kohustust rajada 23 tuulikut. Energiamajanduse arengukava eesmärk ei ole see, et igaks kohalikus omavalitsuses oleks tuulepark. 14. <u>Lõpetuseks rõhutab kinnistu omanik, et käesoleval juhul ei nähtu kavandatud otsusest, mitu % taastuv energiaallikatest elektri tootmise eesmärgi täitmiseks kavandatav tuulepark annaks</u>.	
--	--	--	--	--

¹² Planeerimisseadus

			Samuti ei selgu otsusest, kas kavandataval tuulepargil üldse saab olla seost energiamajanduse arengukava aastani 2030. Isegi kui KOVEP kehtestatakse, siis kulub selle alusel ehitusloa väljastamiseni ja võimalike vaidluste lõpuni märkimisväärne aeg ning alles seejärel saab asuda tuuleparke ehitama. Eelnevat arvestades on vähetõenäoline, et tuulepargid üldse valmiks id aastaks 2030. Seega on otsus koormatud asjakohatute viidetega arengukavadele või muudele dokumentidele, <u>kuid HMS § 56 nõuded ei ole täidetud.</u> Rohevõrgustikus metsa raadamine ei ole kooskõlas asjaomase kohtupraktikaga 15. Riigikohuski on otsuses nr 3-21-2074 selgitanud, et <i>metsa raie rohevõrgustiku alal tuleb välistada ennekõike siis</i>, kui raie on vastuolus rohevõrgustiku kaitseks planeeringutes seatud tingimustega. Antud juhul on Öru ÜP-ga seatud eesmärgiks rohelise võrgustiku ja metsade säilimine. Seega tuleb metsa raie välistada ainuüksi seetõttu, et ühe tuuliku rajamiseks tuleb raadata vähemalt 1 hektar metsa (tuuliku alune pind on ca 100 x 100m). 23 tuuliku rajamine aga omakorda tähendab 23(!) hektari metsa raadamist. Kui rohevõrgustikust raadatakse minimaalselt 23 hektarit metsa, siis ei ole see kooskõlas otsuse eelnõu suhtes siduva Öru ÜP-st tulenevate piirangutega. 16. Seejuures ei raadata üksnes konkreetse tuuliku alla jäävat ala, vaid raadata on vajalik ka juurdepääsuteede ning nende teede kaitsevööndite alad. Seega on rohevõrgustikus teostatavate raietööde maht oluliselt suurem kui 23 hektarit. Seeläbi kahjustub rohevõrgustik ning selle kooslused ei pruugi olemasoleval kujul säilida. Samas otsusele lisatud seletuse ja KSH aruanne käsitleb raadamist pigem metsalindude haudumisrahu tagamise kontekstis, kuid metsa /rohevõrgustiku säilitamise kontekstis valla seisukohad puuduvad. 17. Vastuväite esitaja viitab, et Tallinna Halduskohus on otsuses nr 3-23-2034 selgitanud: <i>riiklikuks eesmärgiks on samuti rohevõrgustiku ja looduskaitsete väärtuste säilimine. Seega isegi tuulepargi rajamisel tuleb kaaluda ning tasakaalustada kahte erinevat riikliku huvi: ühelt poolt huvi taastuvenergia tootmise osas ja teiselt poolt looduskaitse ja rohevõrgustiku toimimise eesmärgi osas. Valga valla otsuse eelnõust ei nähtu KOVEPi korraldaja poolt üldse rohevõrgustiku kaitse eesmärkide ja säilitamise arvestamist. KOVEP on koostatud ühekülgset ja arendaja huvidest lähtuvalt – kohalik omavalitsus on enda ruumilise planeerimise ülesande (mis hõlmab rohevõrgustiku kaitse tagamist) täielikult tähelepanuta jätnud.</i> 18. Analoogsed olukorras (kus ÜP välistas rohevõrgustiku tugialadele suurte tuuleparkide rajamise) leidis Tallinna Halduskohus: <i>lähitudes üldplaneeringu mõttest, tähendab see keeld sisuliselt seda, et eranditena tulevad kõne alla ainult ülekaaluka avaliku huviga taristuobjektid, mitte aga põhiliselt erahuvides äriisetal eesmärkidel rajatavad objektid nagu käesoleval juhul kaebaja soovib</i>. Ka käesoleval juhul ei esine sellist ülekaalukat avalikku huvi, mis õigustaks rohevõrgustiku nii ulatuslikku kahjustamist. Tegemist on ühe arendaja ärilise objektiga, mille ainsaks eesmärgiks on arendajale tulu teenimine. Visuaalsed häiringud on ebaõigesti kajastatud KSH lisas 2 19. HMS § 4 lg 2 järgi tuleb kaalutlusõigust teostada kooskõlas volituse piiride, kaalutlusõiguse eesmärgi ning õiguse üldpõhimõtetega, arvestades olulisi asjaolusid ning kaaludes põhjendatud huve. Kohtupraktikas on leitud, et kui haldusorgan on lähtunud sobimatutest või ebaõigetest kaalutlustest või jätnud mõne olulise aspekti tähelepanuta, võib olla tegemist olulise kaalutlusveaga (vt nt RKHKo nr 3-3-1-54-03; 3-3-1-81-07 p 16). Vältimaks kaalutlusvea tegemist, peab haldusakti andmisel kaalutlusõiguse teostamisel haldusorgan kaaluma kõik asjakohaseid aspekte. 20. Antud juhul on KSH lisa 2 on tehtud ühekülgset ja erapoolikult. Kinnistu omanik viitab siinkohal, et tuulikutest põhjustatud visuaalse häiringu vähendamiseks või mõju pisendamiseks on KSH Lisa 1, lk 11 kajastanud vaadet vaid ühes suunas. Tegelikult nähtub Beetela kohviku juurest kõik 23 tuulikut. Kinnistu omanikule kuulub ____ kinnistu (mis sisuliselt asub ____), kus on võimalik kõiki 23 tuulikut näha. Seega tekib kinnistu omanikule oluline visuaalne häiring (rääkimata valgus- ja mürahäiringutest). Praegusest metsa-, põllu- või looduse vaatest saaks vaadata suuri kõrguvald tuulikuid. Suure tehnorajatise rajamine ja sellest põhjustatud visuaalne häiring vähendab elukeskkonna väärtust ning kinnistu turuväärtust. 21. Valga vald ei ole pidanud vajalikuks kaasata kinnistu omanikke (kõiki, keda tuulikud vahetult puudutavad!) menetlusse ja ei ole andnud neile võimalust arvamust avaldada. Seega on vald lähtunud ühekülgsetest kaalutlustest ning planeeritav otsus on olulise kaalutlusveaga.	
--	--	--	--	--

			22. Selleks, et teha õige kaalutusotsus, peab KSH ilmselgelt kajastama õigesti <u>vaateid</u> igast ilmakaarest ning objektiivselt. Kunstlikult tuulikute visuaalse häiringu suuruse vähendamine toob kaasa ebaõige otsuse. <i>Otsuses on kaalutusõigust ilmselgelt ebaõigesti teostatud</i> 23. Kinnistu omanik juhib tähelepanu asjaolule, et kavandatavas otsuses ei ole kaalutud asjakohaseid kaalutlusi, <u>vaid on lähtutud üksnes tuulepargi arendaja huvist teenida võimalikult suurt kasumit</u>. Sellise huvide ühekülgse kaalumise tulemusel tehtav otsus on ilmselge kaalutusveaga ning halduskohtus vaidlustus oleks perspektiivne. 24. Kinnistu omanik viitab, et otsuse eelnõu sisaldab järgnevaid piiranguid tuulikute osas. <i>Rände perioodil kasutada tuulikute seiskamist lindude kõrge aktiivsusega rände perioodil. Läbiviidud punktvaatluse alusel on antud piirkonnas ränne aktiivseid sügisel 01.-20. oktoober ja kevadel 15.03 kuni 15.05.</i> Juhul kui linnud mõnel aastal rändavad ajaliselt varem või ajaliselt hiljem, siis tuulikud ei ole seisatud ja <u>linnustikule kaasnev kahju on mõõtmatu</u>. Valga vald ei ole üldse kaalunud võimalust vähendada tuulikute positsioone ja tagada loodusele tekkivate kahjulike mõjude vähendamine. Tuleb rõhutada, et kui rändlinnud hukkuvad tuulikute mõju tulemuse, siis ei saa surnud linde enam asendada ega ellu äratada. Seega kahjulike tagajärgede minimeerimine ei ole võimalik. 25. Analoogsed tähelepanekud kohalduvad nahkhiirte kaitse osas. Otsuse KSH seletuskiri, eelnõus on märgitud: <i>Kõigi uuringualade puhul on tegu metsamaastikuga, kus esineb kõrgendatud nahkhiirte hukkumise oht. Seejuures on ainsaks meetmeks tuulikute seiskamine (vt viidatud otsuse KSH seletuskiri lk 29).</i> Antud juhul ei selgu otsuse KSH seletuskirjast, miks ei ole nahkhiirte kaitse niivõrd olulise tähtsusega, et õigustada eriplaneeringu kehtestamisest keeldumist? Olukorras, kus <u>kõik alad</u>, tooksid kaasa nahkhiirte hukkumise, siis on looduse (liigi) kaitse seisukohast ainsaks õigeks lahenduseks, eriplaneeringu lõpetamine, mitte aga eriplaneeringu alusel lausa 23(!) ohtliku tuuliku rajamine. Valga Valla eriplaneering ei teeni kohaliku omavalitsuse ruumilise planeerimise huve, vaid ainult arendaja huve. Selliselt on KOVEP otsus aga õigusvastane haldusakt. 26. Ainuüksi eeltoodud põhjustel tuleb vallal esitada otsuses põhjendused, miks KOVEP kehtestada tuleb. Pelgalt asjaolu, et uuringud on läbiviidud ei õigusta KOVEP-i kehtestamist. PlanS § 97 lg 1 kohaselt KOVEP koostamise korraldaja võib KOVEP koostamise lõpetada eelkõige kui koostamise käigus ilmnevad asjaolud, mis välistavad planeeringu elluviimise tulevikus. Antud juhul on erinevates uuringutes just sellised asjaolud ilmnenud, mis välistavad KOVEP elluviimise tulevikus, kuid kavandatav haldusakt vajalike selgitusi ei sisaldada. <i>Valga Valla KSH on poolik</i> 27. Olles tutvunud kodulehel avaldatud KSH seletuskirjaga ja dokumendiga pealkirjaga <i>otsuse eelnõu</i>, siis ei olnud võimalik ühestki dokumendist tuvastada tuulikute kumulatiivset mõju ega muid olulisi mõjutusi. 28. Kinnistu omanik on eelnevalt selgitanud, et tema kinnistult _____ Tõrva, on võimalik näha kõiki 23 tuulikut. Samas ei nähtu otsuse eelnõust, et KSH oleks üldse käsitletud tuulikute õist valgustust ja sellega kaasnevat valgusreostust (vt otsuse eelnõu lk 23). KSH seletuskirjas ei ole hinnatud õise valgusreostusega kaasnevaid mõjusid elukeskkonnale, vaid on viide vajadusele valgustada tuulikud. KSH seletuskirja alusel on fakt, et tuulikud on õisel ajal valgustatud ja valgusreostus mõjutab oluliselt elukeskkonda. KSH seletuskirjast ei nähtu, kui kaugele ulatub 23 tuuliku valgustus ning kas valgustus on nii tugev, et võiks mõjutada tuulikute 3 km raadiusesse jäävaid elumaju. 29. KSH kohaselt on eesmärgiks rajada tuulepark, mis koosneb kuni 270 meetri kõrgustest tuulikute. On teada, et Eestis ei ole paigaldatud sellise kõrgusega tuulikuid ning ka mujal maailmas on nii kõrged tuulikud pigem avameres. Samas soovib Valga vald sellised tuulikud rajada rändlindude lennukoridori, metsaalale ning elumajade vahetusse lähedusse. Kuna ka mujal maailmas tuulikud ei asu Valga valla poolt kavandatud asukohtades, siis see seab kahtluse alla teostatud uuringute tõsiseltvõetavuse, kuna võrreldavaid andmeid ja uuringuid sellise kõrgusega tuulikute, mis paikneksid metsaalal ei ole piisavalt. Kusjuures KSH ei käsitle üldse mõju metsaaladele, vaid räägib raadamise minimeerimisest, <u>kuid puuduvad uuringud, kuidas mõjutab rohevõrgustiku toimimist enam kui 23 hektari metsa raadamine</u>. KSH tuleb täpsustada ja täiendada uuringutega just sarnase kõrgusega <u>maismaa tuuleparkide</u> osas. 30. Uuringute osas ei ole müravõrgu uuringud samuti tõsiseltvõetavad. Olgu rõhutatud, et müra võib võimendada seoses veekogudelt peegeldumisega. Samuti asuvad ümberringi	
--	--	--	---	--

			kõrgemad mäed ning all orus olevatele elumajadele kaasnev mürareostus on kindlasti suurem kui lageda pinnaga kohtades. KSH on seetõttu poolik. 31. Nagu eespool selgitatud, siis ei ole menetluses ka õigesti arvestatud julgeolekukaalutlustega. Mitte ükski dokument ei väljenda seda, kas tuulikud hakkavad segama Valgjärve mastist edastatavaid signaale. Hummulis (Piiri külas) on palju inimesi, kes kasutavad raadiot või televiisorit ning signaal tuleb just sellest mastist. Kui tuulikud hakkavad mastist tulenevat signaali segama, siis ei pruugi kohalikud elanikud õigeaegselt saada teada riiklikult tähtsatest julgeolekusõnumitest. Selliselt kujutavad tuulikud aga otsest julgeolekuohtu ja seavad kohalikud elanikud ohtu. Enne tuulikute asukohavaliku kinnitamist, <u>peab kohalik omavalitsus täitma oma kohustused kohaliku elanikkonna ees ehk tagama KOKS-ist tulenevate ülesannete täitmise</u> (seejuures tuuleenergia arendamine ei ole KOKSi järgi kohaliku omavalitsuse ülesanne, vaid Vabariigi Valitsuse ülesanne eriseaduste alusel). Valga vald ei ole kaasanud kinnistu omanikku menetlusse 32. Valla otsuse eelnõus on lause: <i>Valga valla eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse ja keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruande menetlusse kaasati isikud, kelle omandisse kuuluv kinnisasi asus tuulepargi asukoha eelvaliku alal või sellest kolme kilomeetri ulatuses.</i> Puudub vaidlus, et Rain Looristile /Ain Looristile kuuluvad _____ külas asuvad kinnistud _____ ja _____ on kavandatud tuulikute otsuse eelnõus nimetatud 3 km raadiuses. 33. HMS § 25 loetleb dokumendi kättetoimetamise viisid. Nendeks on ostiga, või elektroonselt. Ometi ei ole haldusorgan toimetanud lihtkirjaga, tähitud kirjaga või allkirja vastu kinnistu omanikule kätte menetlusse kaasamise teadet ja eelnevalt ei ole antud võimalust ka seisukohtade esitamiseks. Seejuures juhib Rain Looristile /Ain Loorist tähelepanu, et ta ei ole saanud e-posti teel dokumenti ega ka Eesti teabeväravas. Kusjuures HMS § 27 lg 2 kohaselt isegi kui dokument oleks Eesti teabeväravas edastatud, siis ei ole see kätte toimetatud. <u>Järelikult sisaldab otsuse eelnõu ebaõiget informatsiooni kinnistu omanike kaasamise osas.</u> 34. Samuti on asjakohatu Valga valla viide, et elanike kaasamisel lähtuti KeTS § 55³ lg 2 põhimõtetest. Viidatud säte käsitleb tuuleenergiast elektrienergia tootmise tasu kandmist mõjualas elavatele füüsilistele isikutele, kuid ei ole samastatav <u>planeerimismenetluses isikute kaasamisega</u>. Kinnistu omanik viitab siinkohal, et PlanS § 99 lg 2 loetleb isikud, kes tuleb kaasata eriplaneeringu eelvaliku koostamisse. Muuhulgas on selgelt märgitud: <i>isikud, kelle õigusi võib planeering puudtatud ja samuti isikud, kellel võib olla põhjendatud huvi kaasneva olulise keskkonnamõju eriplaneeringu elluviimise vastu.</i> Seega planeerimiseaduse mõistes on huvitatud ja kaasatud isikute ring oluliselt laiem kui pelgalt 3 km raadiuses kinnistuid omavad isikud. 35. Kuna kohalik omavalitsus on ebaõigesti määranud kaasatud isikud, siis tuleb menetluses anda võimalus <u>kõigile asjast huvitatud isikutele seisukohtade avaldamiseks.</u>	
12	Maarika Kõks	06.01.2025 9-1.3/114	Pöördun Teie poole, et avaldada omapoolne arvamus tuulikute. Ei soovi neid monstrumeid kauni loodusega Valgamaale, kuna planeerin oma vanaduspõlve veeta oma isatalus _____, kus on veel rahu ja vaikus. Ei hakka pikalt seletama tuulikute kahjulikkusest, palju on ära öeldud Rahvaalgatuse ühispöördumises Valga vallale, millele ka allkirja andsin. Loodan, et minu koduvallas on mõistvad ametnikud kes arvestavad ennekõike oma elanike soovidega kui ärimeeste huvidega. Kui peaksin olema valiku ees, kas tervistkahjustavad tuugenid, või elada täiesti elektrita, siis ma valiksin elu ilma elektrita. Ja kui tõesti see tuulepark tuleb minu kodukanti, lahkun siit riigist.	Vt VASTUS 1. Tuulepargi kavandamine.
13	Margot Rebane	06.01.2025 9-1.3/116	Tuulepargi ehitamine kahandab kinnistute väärtust, mis Valga maakonnas on niigi olematu võrreldes teiste Eesti piirkondadega. Tuulepargi lähedale ei soovi keegi soetada kodu, ega teha investeeringuid, mis Te arvate miks? Kuna inframüra madalate sageduste mõju tervisele uurimiseks puuduvad Eesti riigis isegi seadmed, siis ei ole kahjuks pädev väita, et tervisele kahjulikkus puudub. Tuulepargist tulev energia salvestamise võimekus puudub kogu riigis. See on tarvis enne üles ehitada, kui tuuleparke rajada. Investeering algab vales järjekorras. Minu kinnistu asub Õruste, Valga vald, Valgamaa, kuhu on sisse kirjutatud kolm inimest. Terve meie pere, 6 inimest, viibib iga vaba aeg kinnistul ja tervise kahjustustest huvitatud ei ole. Lisaks on hüvitise maksmine eksitav, 10 aastat. Aga edasi? Hüvitis ei kompenseeri kellegi tervise kahjustust. Mida tehakse amortiseerunud tuugenite jäätmetega? Kuhu utiliseeritakse?	Vt VASTUS 1. Tuulepargi kavandamine. Müra osas vt VASTUS 3. Müra mõju. Salvestuse osas selgitame, et Eesti energiasüsteemi laiem väljatöötamine ei ole Valga vallavalitsuse pädevuses ning Valga valla eriplaneeringu koostamisel lahendatav küsimus. Valga valla tuulepargi eriplaneeringuga ei kavandata suuremahulisi salvestusseadmeid. Eriplaneeringu lahendus loob võimaluse, et tuuleparki teenindavat taristut (sh salvestusseadmeid) võib ehitada planeeringualale ja ka väljaspoole planeeringuala. Nende ehitiste ehitusõiguse saamiseks tuleb lähtuda ehitusseadustikust või planeerimiseadusest, oleneb ehitise mahust ja mõjust. Samas märgime, et Valga vallas on arendamisel mitu salvestusjaamade projekti Tsirguliina alajaama piirkonnas. Jäätmetekke osas vt VASTUS 7. Jäätmed.

			Ühe tuugeni materjalid:1) 1200 tonni betooni ,2)300 tonni terast ,3)50 tonni rauda,4)10 tonni haruldasi metalle +plast+selle monstrumi käigushoidmiseks vajalikud õlid,määrdeained. Kas need andmed on rohepööre, kui arvestada tuulikute eluiga? Minu kinnistu hakkaks asuma üsna tuugenite lähedal 3-4 km. ja pidev mühin ei tekita minus kahjuks positiivseid tundeid. Kui tuulepark ei tööta, tuulevaikuse tõttu, millist salvestit kasutatakse, et elanikkond saaks nn.rohelist elektrienergiat? Praegu hangitud info järgi on Eestis vaid üks salvesti, mis suudaks tasakaalus elektrit väljastada ühe nõrga päeva jagu. https://www.facebook.com/kristel.reidla/videos/456166133956150?idorvanity=1617699822167387 antud lingil asub elanik 7-8 km tuugenitest , aga meie kinnistu hakkab asuma 3-4 km. Lisaks on kaardil näidatud mõjuala kahest tuugenist, aga kaardilt mõõtes mõjutab meie kinnistu elanikke kolm tuugenit. https://www.youtube.com/watch?v=N1Zg9Zhzvll siin videos räägivad väga olulised inimesed, keda kahjuks ei kuulata. Täiesti loogiline jutt, ehk soovite võtta vaevaks ja kuulata. https://www.youtube.com/watch?v=uptgC3wjLsw veel üks näide, et meil on tasakaalust kahjuks asjad kaugel. Arvukalt on olemas internetis andmeid vahetust kokkupuutest tuuleparkide läheduses elavate inimestega, kus inimesed taluvad mühinat ja tervise probleeme iga päev. Meie pere ei soovi tervist kahjustavaid tagajärgi. Kes tervise probleemid kompenseerib? Kui oleme sunnitud tuulepargi pärast loobuma kinnistust, kes annab asenduskinnistu? Arvestades hetkelist infot, pooldan pigem tuumajaama ehitust, kui tuuleparke. Palun kuulata ja kontakteeruda kogemustega, vastavat haridust omavate inseneridega, enne, kui ohverdada valla elanike tervist ja keskkond. Jään küsimustele vastust ootama ja soovin, et hoiate mind arengute või taandarengutega kursis.	10-aastase tasu all mõtlete ilmselt Sunly poolt pakutavat soodsamat elektrit. Valga valla ja Sunly poolt on alla kirjutatud ühiste kavatsuste memorandum, mille kohaselt võimaldatakse tuulepargi ehitamise korral kümne aasta vältel Sunly tuulikust kuni kuue kilomeetri raadiuses elektrit hinnaga 4,9 senti/kWh, Uniküla elanikele 2,9 senti/kWh. Tegemist on tuulepargi arendaja poolt vabatahtlikult pakutava täiendava meetmega, mis ei mõjuta seadusega määratud keskkonnatasu. Hüvitise maksmise osas vt VASTUS 5. Hüvitise maksmine.
14	Jüri Noorsalu	06.01.2025 9-1.3/117	Mu nimi on Jüri Noorsalu, elan Valga linnas alates _____ aastast, lõpetasin siin _____. Oman ka talukoha Tõrva vallas, Ransi külas, _____. Talu ostsin aastal _____, sest olen väsinud mürarikast linnaelust, ja on suur plaan veeta tulevikus oma pensionipõlve seal, looduse keskel ja nautida rahu. Kuigi sain kirja 25.11.2024.a. et minu talu kõrvale planeeritakse ehitada Herro tuulepark, kus lähim tuulik minu talust asub 1,3 km kaugusel, ja 3km tsoonis on neid lausa 8 tükki. Ütlen ausalt, et minu maailm varises kokku, sest ma pole sellega arvestanud, et mu kõrvale tuleb tööstuspark. Olen teinud investeeeringuid, ostnud ehitusmaterjale, istutanud armastusega puid ja põõsaid, puhastasin tiigi ja lasin kalad sisse, vanast mahajäetud 1931 aastal ehitatud talust on hakanud saama vaikselt ilus koht metsa ääres, kuid seda tahetakse mult kõik ära võtta. Mu talule modeleeritud müra 38dB ööpäevaringselt (tegelikuses see võib suurem olla), mis on võõrldav töötava külmkapi või arvutiga, ja see 24 tundi päevas ja 365 päeva aastas. Ma pole sellega arvestanud! Aga ka keskkonna mõjust: 1. Lindude ja nahkhiirte kokkupõrked tuulikutega: Tuulikute labadega kokkupõrked on tuntud probleem, eriti rändeteedel ja elupaikades, kus tihedalt elavad linnud ja nahkhiired võivad kannatada saada. Nahkhiired on eriti tundlikud, kuna nad võivad hukka saada isegi õhu rõhumuutuste tõttu labade lähedal. Minu talu juures lendab alati väga palju nahkhiiri, selles kohas alati palju sääski ja nad toituvad nendega. Tuulikud peletavad nad minema! 2. Elupaikade kadu: Tuuleparkide rajamine nõuab suurte alade puhastamist, mis võib kahjustada looduslikke ökosüsteeme ja elupaiku, eriti tundlikes piirkondades nagu rannikud, metsad ja mäed. 3. Vibratsiooni ja heli mõju: Meretuulepargid ja maismaal asuvad tuulikud tekitavad madalsageduslikku vibratsiooni ja heli, mis võib häirida kalade ja mereimetajate, samuti maismaal elavate loomade käitumist ja orienteerumisvõimet. 4. Mullaerosioon ja veereostus: Tuuleparkide rajamine nõuab sageli teede ja infrastruktuuri ehitamist, mis võib põhjustada mullaerosiooni ning veekogude reostust, eriti kui tuulikud asuvad tundlikes ökosüsteemides või veekogude läheduses. Herro tuulepargi TU3 asub praktiliselt Väikse-Emajõe kaldal. Ka olen mures oma kaevu pärast, suviti kaevus niigi vähe vett, aga kui ehitusega midagi rikutakse, võin ka veest ilma jääda! 5. Visuaalne reostus: Suured tuulikud võivad oluliselt muuta maastiku ilmet, põhjustades visuaalset reostust. See on sageli probleemiks looduskaitsealade ja turismipiirkondade läheduses.	1. Selgitame, et tuulepargi kavandamiseks on alal läbi viidud põhjalik linnustiku ja nahkhiirte uuring. Sellest lähtuvalt on välistatud tuulikute rajamiseks linnustiku ja nahkhiirte jaoks kõige olulisemad elupaigad ning liikumiskoridorid. Ülejäänud osal alast on lähtuvalt läbiviidud uuringutest ja KSH tulemustest seatud planeeringus tingimused nii linnustikule kui nahkhiirtele olulise ebasoodsa mõju vältimiseks. Kokkupõrkeriskide minimeerimiseks on ette nähtud linnustiku osas tuulikute peatamistõue lindude rände kõrgperioodil rändeparvede lähenemisel. Nahkhiirte osas on vastavalt ala nahkhiirte aktiivsuseperioodi esinemisest seatud piirangud tuulikute käitamiseks nahkhiirte aktiivsust soosivatel perioodidel ja ilmastikutingimustel. Meetmeid rakendades on võimalik hukkamisriski minimeerida. Samuti on planeeringus ette nähtud nii linnustiku kui nahkhiirte osas järeleseire nõuded, mille alusel tuleb veenduda rakendatud meetmete tõhususes. Lisaks vt VASTUS 11. Mõju looduskeskkonnale, sh lindudele ja nahkhiirtele ja bioloogilisele mitmekesisusele. 2. Selgitame, et Valga tuulepark kavandatakse tööpoolest metsaalale (mõju rannikule ega mägedele oodata ei ole, sest neid piirkonnas ei esine). Mõju taimestikule (sh metsadele) on käsitletud KSH ptk 4.1.2 ning mõju ökosüsteemide seisundile ptk 4.1.3. Tuulepargi ja sellega seotud rajatiste arendamiseks vajalik maa tuleb olemasolevate ökosüsteemide arvelt. Seega kaasneb tuulepargi rajamisel ebasoodne mõju looduslikus seisundis ökosüsteemidele ning seeläbi ka bioloogilisele mitmekesisusele. Valga vallavalitsus järgib, et eriplaneeringu lahendusega kavandatakse tuulikute asukohad paikadesse, mille ökosüsteemide seisund on juba eelnevalt madalam. Vältitakse asukohti, kus tuulikute rajamine kahjustaks heas seisundis ökosüsteeme ja bioloogilist mitmekesisust, samuti välistatakse arendustegevuseks alad, kus esineb kaitsealuste liikide esinduslikke elupaiku ja vääriselupaikasid. Ökosüsteemide seisundi ja bioloogilise mitmekesisuse hindamisel on kasutatud ELME projekti raames koostatud üle-eestilisi ökosüsteemiteenuste baaskaarti. Valga Vallavalitsus on seisukohal, kui järgida KSHs seatud meetmeid ökosüsteemide ja bioloogilise mitmekesisuse kaitseks ning ka kõiki teisi meetmeid kogu looduskeskkonna kaitseks, siis on vähendatud risk pikaajalisteks kahjustusteks ning vajadus tegeleda elurikkuse taastamisega. 3. Kuna tegu on maismaatuulepargi kavandamisega, siis tuulepargi rajamisega mõju kaladele ja mereimetajatele ei kaasne. Mõju maismaal elavatele loomadele ja nende liikumiskoridoridele on käsitletud KSH ptk 4.1.6. Eriplaneeringu koostamisel on arvestatud KSHs esitatud meetmeid rohevõrgustiku sidususe tagamiseks.

		Visuaalselt on tuulikud väga koledad! Hummuli mäelt on väga ilus vaade, ja kui ümbruskond reostada tuugenitega, siis kaob mei armsa Valgamaa ilu ja võlu. 6. Kohalike elanikke häirimine (müra ja vilkuvad varjud): Tuulikud tekitavad pidevat müra ja varju vilkumist (shadow flicker), mis võib mõjutada kohalike elanike elukvaliteeti. See võib tekitada pingeid tuuleparkide vastuvõtlikkuse osas kogukondades. On ka palju juttu olnud infrahelist, seda on vähe uuritud, ja Eestis puudub üldse võimalus seda mõõta, aga lisan siia ühe kirja inimeselt, kes elab tuulepargi lähedal: <i>Tere.</i> <i>Saame alustuseks tuttavaks.</i> <i>Olen Toomas. Hariduselt magistrikraadiga sotsiaalpedagoog, tööalaselt täna tehnik ning muusik. Helidega tegelen igapäevaselt, mistõttu oskan ka helisid "kuulata" ning tean neist võibolla veidi rohkem kui tavaline keskmine inimene.</i> <i>Elan Pärnumaal umbes 8 km kaugusel naabervallas asuva Sopi-Tootsi tuulepargi lähimast tuulikust. Kogu selle tuulepargi ja infraheli teemani olen jõudnud "tänu" meie pere probleemidele alates tuulepargi avamisest ja minu eesmärk on seda avalikult jagada. Jagada oma kogemust ning vaadata sirge seljaga otse silma ja ütelda - Mina olen siin, meie perel on sellised kogemused, kas te julgete ütelda, et ma valetan või mind pole olemas !</i> <i>Ja siit edasi küsida - mida me siis nüüd ette võtame.</i> <i>Loodan, et saan seeläbi inimesi julgustada avalikult ning ausalt rääkima, sest mida rohkem on neid, kes räägivad ning jagevad rääkida, seda tugevamini saame seista asjadele vastu läbi reaalsete inimeste ning faktide.</i> <i>Sopi-Tootsi tuulepark hakkas tööle augustis 2024, kõik 38 tuulikut said püsti septembris 2024, täisvõimsuse (ehk siis kõik 38 tuulikut töötavad) saavutab 2025 esimeses-teises kvartalis.</i> <i>Meie pere probleemid algasid umbes september-oktoober. Kuna kohe ei osanud asjadele tähelepanu pöörata, ei oska ka täpset aega ütelda. Probleemist aru saama ning põhjustele seletust otsima hakkasin kusagil oktoobri esimeses pooles.</i> <i>Millised on siis probleemid ?</i> <i>Alustame kuuldava müraga.</i> <i>8km kaugusel lähimast tuulikust on meie koduhoovis allatuult pidev müra, mis meenutab lendava lennuki heli. Heli on summutatud ning flanzeeriv, aga selgelt eristatav ning kuuldav ka üle tugeva tuulemüra.</i> <i>Tõsi, hetkel see mind ei häiri, sest tuppa heli ei kosta. Meie maja on piisavalt hästi soojustatud ning helikindel. Samas ei kujuta ma ette kevad-suve kui enamuse aja õues veedame ning see "pidevalt lendav lennuk" õhus on.</i> <i>Suurim probleem on mittekuuldav infraheli ning sellest tingitud probleemid. Jah, täna olen kindel, et põhjuseks on infraheli.</i> <i>Alustuseks - millised on probleemid:</i> <i>pidev väsimus, magamatus, tihti väga intensiivsed unenäod, kummaline ärevus, keskendumisraskused. On olnud hommikuid kus ärkad nii, nagu poleks terve öö maganud. On selline "pohmaka tunne". On olnud hommikuid, kus ärkad tuima peavaluga kuklas, on olnud hommikuid, kus pean selle pärast võtma valuvaigisteid, et üldse saaksin rooli istuda ja tööle sõita.</i> <i>On olnud päevi, kus oled nii jõuetu ja väsinud, et suurema osa päevast lohtsalt magad maha.</i> <i>Töötan Pärnus, ca 30km kodust eemal ning mõnda aega seal viibides sümptomid kaovad ja taastuvad koju jõudes.</i> <i>Mõjutatud on ka pere loomad - kolm suurt koera. Juba kolmel korral selle aja jooksul on koerad keset ööd närviliselt haukuma hakanud, ringi jooksnud, akna peale püsti hüpanud. Nagu oleks keegi võõras või mingi loom meie hoovis. Ainult et - kedagi või midagi ei ole ! Lisaks elame külateest ca 300 meetri kaugusel ja niisama siia keegi ekslema ei saa tulla.</i> <i>Ei, need probleemid ei ole igapäevased. See sõltub tuule suunast ning ka tugevusest ja ilmastikuoludest.</i> <i>Kuna pean nüüd ka igapäevaselt päevikut seoses enda ja meie pere probleemidega olen aru saanud, et sümptomid avalduvad siis, kui tuul on tuulepargi poolt meie suunas ning probleeme ei ole, kui on tuulevaikus või siis tuul meie poolt tuulepargi suunas.</i> <i>Kõik need faktid kinnitavad seda, et probleemide põhjuseks on tuulepargist lähtuv infraheli.</i> <i>Seda toetab ka fakt, et elame samas kohas püsivalt juba aastast 2013 ning tuulepargi eelsel ajal ei ole selliseid probleeme kordagi esinenud !!</i>	4. Põhjavee osas vt VASTUS 2. Mõju märgaladele ja põhjaveele. 5. Visuaalsete mõjude osas vt VASTUS 4. Visuaalne mõju. 6. Tuulikute tööga kaasneb nii müra kui varjutus. Mõlemat aspekti on põhjalikult käsitletud KSH ptk 4.6.1. ja 4.6.2. Müra osas vt VASTUS 3. Müra mõju. Varjutuse osas vt VASTUS 8. Varjutus. 7. Tuulikute jäätmekäitluse osas vt VASTUS 7. Jäätmed. 8. Vt seisukohta punkti 3 eespool. 9. Sideteenuste osas vt VASTUS 13. Mõju sideteenustele 10. Taluvustasu osas vt VASTUS 5. Hüvitise maksmine ja kinnisvara väärtuse osas VASTUS 6. Mõju kinnisvarale.
--	--	---	---

			<i>Täna olen kuulnud ja lugenud kümneid ja kümneid inimeste lugusid, kes tuulepargi läheduses elades kurdavad täpselt samu probleeme, kirjeldavad neid asju täpselt samade sõnadega. Seda nii Eestis kui mujal maailmas.</i> <i>Kui nägin esimest korda filmi Tuuleenergia pohmell Saarde valla näitel, oli see minu jaoks šokk, sest inimesed seal oleksid nagu rääkinud meie pere elust ! Täpselt samad probleemid, täpselt samad kirjeldused....</i> <i>Ehk siis jah - me oleme päriselt olemas, need probleemid on päriselt olemas ning jutt, et tuulikumüra ei levi kaugemale kui 300-700 meetrit ei päde !</i> <i>Need misiganes "modelleerimised" ei päde tegelikus elus, aga kahjuks ei võeta neid arvesse!</i> 7. Tuulikute materjalide ja nende jäätmete mõju: Tuuliku labade tootmine, mis tehakse sageli komposiitmaterjalidest, põhjustab keskkonnamõjusid. Need materjalid on keerulised ja kallid ringlusse võtta, mistõttu võib tekkida suuri jäätmekoguseid, kui tuulikud kasutusest kõrvaldatakse. 8. Loomade käitumise muutused: Suured maa-alad, kus tuulikud on paigaldatud, võivad häirida metsloomade liikumismustreid ja tekitada neile stressi vibratsiooni ja pideva heli tõttu, mis mõjutab nii nende sigimist kui ka toitumiskäitumist. 9. Televisiooni, raadio ja mobiilsidevõrkude häiringud. Olen raadioamatöör, ja tean millist eetrimüra tekitavad ka väiksed generaatorid, näiteks sõiduautode omad, aga tegemist on kuni 8 mW generaatoritega, mis võivad põhjustada osalise või täieliku signaali summutamist. Maal elavatel inimestel pole võimalust liituda valguskaabli kaudu internetiga, kõik käib 4g või 5g kaudu, ja nende levid tihti pole hea tugevusega. Kriisiolukorras on lubamatu jääda info allikatest. Ja ka raadioamatöörina (oman kehtuvat litsentsi ja kutsungit ES6VIA) võin oma hobile panna kriipsu peale, tuulikute põhjustatud eetrimüras mul pole võimalik enam osaleda raadio spordis ja võistlustes. 10. Naeruväärne taluvustasu. 200-300 eurot aastas majapidamise kohta taluvustasuna pean inimeste mõnitamiseks! Olen ise nõus maksta see summa, et tuulepargi ei tuleks Valgamaale! Olen tuulepargi rajamise täielikult vastu!!! Lõpetuseks loodan et volikogu liikmed teevad otsuse mitte rikkuda meie looduse, mitte häirida kohalikke elanikke, metsloomi ja linde.	
15	Janek Pisartšik	06.01.2025 9-1.3/119	Olen Janek Pisartšik ja elan _____, Tõrva vald, Valgamaa (_____), antud kinnistu on planeeritavate tuulikute vahetus läheduses ja see teeb murelikuks! Valga vald saatis mulle kirja 27.11.2024 kus oli põgusalt informeeritud, mida on tehtud antud ajaks - enne seda ma ei teadnud tuulikute planeeringust mitte kui midagi! Minu kontaktid on vabalt kätte saadavad. Käisin infopäeval 02.12.2024 ja siis sain rohkem ennast antud protsessiga kurssi viia. Paljud saalis viibivad inimesed olid väga kursis toimuvaga, see oli ka üllatus! Minu kodule nii lähedale rajatakse tuulikud, aga mind pole isegi informeeritud sellest, mis toimuma hakkab. Olen suhelnud väga paljudega keda see tuulikute teema puudutab, keda vähem keda rohkem, aga tundub, et tänase planeeringu järgi on minul "jackpot" - koduõue vahetus lähedusse tulevad 270 m kõrgused monstrumid. Monstrumite all ma mõtlen rajatist (võrdlen mobiilimastiga mis on 100 m pikk ja selle küljes ei liigu midagi) mis on mobiilimastist 3 korda kõrgem ja hirmutavalt suurte liikuvate labadega, jube isegi mõelda. Antud teema puudutab väga paljusid talusid, peresid ja kogukonnad teevad pöördumisi Valga valla poole, et see planeering ära jätta, ka mina olen pöördumistega ühinenud! Olen tuulikute rajamise vastu: 1. Minu kodu vaade rikutakse 100 % ära (minu vaatevälja jääks 9 tuulikut) visuaalne reostus oleks väga karm, ma täna ei kujuta isegi ette kui õudne see võiks olla! 2. Aina enam räägivad tuulikute läheduses elavad inimesed tervisemuredest! Ma ei taha, et mu lapsed kasvaksid tervist rikkuvast piirkonnas, kodu saigi loodud selleks, et oleksime rohkem looduses ja puhtas keskkonnas.	Senise kaasamise osas vt VASTUS 15. Eiriplaneeringu menetlusse kaasamine. Tuulepargi planeerimise üldistes küsimustes Vt VASTUS 1. Tuulepargi kavandamine 1. Visuaalne mõju on olemas, selle kohta on üldisemalt selgitatud VASTUS 4. Visuaalne mõju. Teie elamu asukohast jääb tuulepark nähtavaks (olenevalt lokaalsest haljastusest jms võivad olla erineval määral nähtavad kuni 9 tuulikut) ning maastikuvaate muutus on hindamisel kasutatud viieastmelisel skaalal (väga madal kuni väga suur) mõõdukas. Täpsemalt on maastikuvaate muutuse hindamine selgitatud KSH aruande ptk 4.7. Lähimad visualiseeringud on KSH Lisas 2 esitatud punktidest P ja R. 2. Kliimaministeeriumi ja Terviseameti poolt on tuulikute võimalike tervisemõjude teemad võetud täiendava tähelepanu alla ja nii müra kui ka muude seonduvate võimalike tervisemõjude teema täpsema selgitusega tegeletakse. Terviseamet ja Sotsiaalministeerium on toonitanud, et senised teadusuuringud ei kinnita seost pikaajalise tuulepargiga kokkupuute ja tervisemõjude vahel. (vt https://www.terviseamet.ee/tuulepargid). Tuulikust tulenevad mõjud ei ole inimesele ohtlikud, kui on järgitud kehtivatest õigusaktidest tulenevaid piiranguid ning mõjude hindamiseks antud soovitusi. Ka Põhjamaades on olemas planeeritavate tuulikute suurusega sarnaseid tuulikuid ning inimeste tervis ei ole seal teadaolevalt ohus. Selle kohta on tehtud ka erinevaid uuringuid. 3. _____ kinnisasjale modelleeritud müra tase on madalam, kui on kehtiv õine tööstusmüra sihtväärtus. Vt ka VASTUS 3. Müra mõju. 4. Kinnisvara hinna kohta vt VASTUS 6. Mõju kinnisvarale. 5. Varjutuse osas vt VASTUS 8. Varjutus. Juhime tähelepanu, et varjutuse poolt mõjutatud elamute osas on esialgsed varjutuskalendrid esitatud KSH aruande lisas 1.

			3. Elan jõe kaldal ja peale kallast hakkab maapinna reljeef tõusma, kogu müra mis tuleb tuulikutest jõuab otse meie maja juurde. Olen käinud tuulikute läheduses ja väita, et müra ei ole on väga vale, ka kolme kilomeetri kaugusel oli vuhinat kuulda(need ei olnud nii kõrged tuulikud, nagu Valga vald planeerib). Mürareostus on ka kindel minu maja juures! 4. Kinnisvara hinnale mõjuvad tuulikud, väita, et tuulikud ei mõjuta siis ma seda ei usu! Täna on mu kodu väga looduskaunis kohas ja kõik on ümbritsetud kauni looduse ja vaadetega (sellepärast ma investeerisin antud kohta ja ehitasin kodu seal kus ta on) Kui tulevad tuulikud, siis see kõik kaotab oma väärtuse tänu reostunud vaatele, mürale ja tuulikute poolt tekitatavatele nähtamatutele mõjuritele! 5. Tuulikute suurus ja nende labade liikumine kindlasti hakkavad koduõuel tegutsemist väga häirima, ma ei mõtle 1 km kaugusel vaid ka 3 km kaugusel, nad on loodusega võrreldes ikka väga monstrumid, nendega harjumine on võimatu! 6. Tuulikute tipus (tõenäoliselt lennukite pärast) on vilkuvad valgustid, punased (olen kuu aja jooksul vaadelnud nii kodu kui ka välismaal tuulikuid nii pimedas ja valges) ja need on samuti häirivad, pimedas vilkumisega tõmbavad valgustid pilku enda poole ja paratamatult häirivad oma vilkumisega! Isiklik kogemus. Need on minu jaoks kõige põletavamad teemad tuulikute osas, olen lugenud teiste argumente ja ei näe vajalikuks nende teemade kordamist antud kirjas. Tahan tähelepanu suunata paarile asjale planeerimise algusest. Tuulikud mõjutavad minu elu ja kodu väga suures mahu, ma oleks pidanud planeeringu algusest peale teavitatud olema. Oleksin saanud kohe oma mõtetega kaasas käia. Ühe kuuga pole võimalik ülevaadet saada nii keerulisest ja umbmäärasest teemast, mille kohta on ainult kõhklused ja kahtlused. Oma peret ma kindlasti mingi eksperimendi läbiviimises ei kaasa, kui tulevad tuulikud siis minu kodu ja elukoht on reostatud ja ma pean pere kaitseks kõik tegema, et oma lähedaste elu kaitsta! Ootan Teie käest mõistvat suhtumist, aga see kodu on mulle väga tähtis!	6. Lennuohutustulede olemasolu on käsitletud KSH ptk 4.7.3.2. Tuled on pimedal ajal nähtavad ning kuna neid puudutav regulatsioon tuleneb lennuohutust puudutavatest nõuetest, siis omavalitsusel antud küsimust planeeringuga reguleerida võimalik ei ole.
16	Rahvaalgatus.ee kaudu saadetud ühispöördumine, kontakt Kadri Aru, ühispöördumine 409 allkirjaga	06.01.2025 9-1.3/118	Rahvaalgatuse eesmärgiks on edastada Valga vallale elanike meelsus kavandatava Herro tuulikupargi suhtes. Austatud Valga vallavolikogu ja Valga vallavalitsus Valga vald on alustanud koostööd ettevõttega Sunly Wind OÜ Herro tuulepargi rajamiseks ilma, et eelnevalt oleks küsitud kohalike elanike arvamus selle olulise ruumilise mõjuga ehitise[1] kohta, mis mõjutab suurel määral hulga inimeste igapäevaelu, tekitab märkimisväärset kahju kõigile kinnisvaraomanikele ja muudab inimeste elukeskkonna senisega võrreldes talumatuks ja tervistkahjustavaks (müra, madalsageduslik müra, infraheli, varjutus, öine valgusreostus); mis kahjustab kõigi mõjualas ja kaugemalgi elajate tervist (müra, madalsageduslik müra, infraheli, elektromagnetkiirgus) ning mis kahjustab kogu Valga valla keskkonda ja loodust, hävitades kooslusi ja elupaiku ja seab ohtu kaitsealused liigid. Kodanikualgatusena „Valgamaa inimesed“ Facebooki grupis läbi viidud küsitlus näitab, et veidi enam kui 550st inimesest vastasid tuuleparki pooldavalt vaid 12% ja selgelt vastu oli 65%. Miks ei algatanud sellist arutelu Valga vald, arvestades, et tegemist on olulise ruumilise mõjuga ehitisega? Planeerimiseseaduse § 8-st tuleneb, et olemasolevat elukeskkonna väärtust tuleb vähemalt säilitada ning võimaluse korral püüda seda parandada. Üleriigilise planeeringu järgi ei ole Valga maakond riiklikult oluliseks tuuleenergeetika arendamise piirkonnaks. Lähtuvalt tuuleressursist võib väiketuulikuid arendada kohalikuks väiksemahuliseks tarbimiseks.[2] Vastuolud Valga valla alusdokumentidega 1) Valga vallal puudub kehtiv üldplaneering. Valga Vallavolikogu 28.09.2018. a otsusega nr 74 alles algatati Valga valla üldplaneeringu koostamine ja keskkonnamõju strateegiline hindamine. Vastavalt Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 14 lõikele 44 kehtivad haldusterritoriaalse korralduse muutmise tulemusena moodustunud kohaliku omavalitsuse üksuse üldplaneeringu kehtestamiseni ühinenud kohaliku omavalitsuse üksuste üldplaneeringud nendel territooriumidel, kus need enne ühinemist kehtestati. Kuni Valga valla üldplaneeringu koostamiseni kehtivad valla territooriumil Valga linna ning Taheva, Karula, Tõlliste ja Öru valdade üldplaneeringud.	Tuulepargi planeerimise vajadus ja planeeringu põhimõtted on esitatud VASTUS 1. Tuulepargi kavandamine. Selgitame, et olulise ruumilise mõjuga ehitise kavandamine käib läbi eriplaneeringu menetluse, mille eesmärgiks on tasakaalustatud planeeringulahenduse leidmine. Eriplaneeringu menetlus hõlmab laiapõhjalist kaasamist, mille käigus selgitakse eri osapoolte seisukohti. Menetluse korraldamine ja kaasamine on VASTUS 14. Eriplaneeringu menetluse korraldamine ja VASTUS 15. Eriplaneeringu menetluse kaasamine. Seos teiste arengudokumentidega on VASTUS 16. Vastavus teistele strateegilistele arengudokumentidele. Jääme eriarvamusele seoses sellega, et kaasamiskoosolekud on ainult vormilised. Kaasamiskoosolekutel on olnud nii tuulepargi rajamisega seonduvaid pooldavaid seisukohtasid kui ka vastu olevaid seisukohtasid. Erinevad mõjud on hinnatud mõjude hindamise aruandes, müra mõjust täpsemalt vt VASTUS 3. Müra mõju. Terviseameti kui müra järelevalvega tegeleva asutuse mõõtevõimekust käsitlev info on koondatud vastava asutuse veebilehele https://www.terviseamet.ee/tuulepargid#kas-terviseamet-on-s. Elektromagnetkiirguse mõju vt VASTUS 17. Elektromagnetkiirguse mõju. Planeeringuga ei nähta ette tuulikutest mõjutatud kinnistute tuulikute eelse turuväärtusega äraostmist või inimeste ümberasustamist. Kinnisvara väärtuse osas vt VASTUS 6. Mõju kinnisvarale. Mõju loodusele, sh lindudele ja nahkhiirtele ja bioloogilisel mitmekesisusele vt VASTUS 11. Mõju looduskeskonnale, sh lindudele ja nahkhiirtele ja bioloogilisele mitmekesisusele.
17	Kadri Aru	06.01.2025 9-1.3/126		
18	Inge Pöder-Männiste	07.01.2025 9-1.3/218		
19	Tiina Sütt	07.01.2025 9-1.3/221		
20	Hannes Urbanik	06.01.2025 9-1.3/213		

			Ei seni kehtivad üldplaneeringud ega ka kavandata üldplaneering ei näe ette tuuleparkide rajamist. Kavandatava valla üldplaneeringu kohaselt on seatud eesmärkideks: - Valga valla ükskõik millises hajasustusega piirkonnas on võimalik maalähedane eluviis. - Üldplaneeringu koostamise ning KSH käigus tuleb pöörata olulist tähelepanu elukeskkonna parandamisele, et pidurdada väljarännet ja suurendada töenäosust sisseändeks. - Avalikult kasutatava ruumi arendamisel peetakse kinni universaalsidaini (kaasava disaini) põhimõtetest. - Mitteelukondlike hoonete kavandamisel seatakse tingimused, mis arvestavad asustusele või looduskeskkonnale kaasneda võivate mõjudega. Herro tuulepargi rajamine on nende eesmärkidega otseses vastuolus. Kaasamiskoosolekud on ainult vormilised ning tegelikult elanike seisukohti ja arvamusi ei kuulata. 2) Valga vallavalitsus algatas 12.12.2024 Valga valla kliima- ja energiakava koostamise. Kuni vastav kava puudub, puudub ka igasugune alus tuuleparkide kavandamiseks. Sellest hoolimata asus Valga Vallavolikogu 25. oktoobri 2023 otsuse nr 81 alusel Valga valla tuulepargi eriplaneeringut koostama. 3) Samuti on kavandata üldplaneeringu vastav Valga valla arengukavaga 2021-2035. Vastuollu minnakse kahe arengukava punktiga: rohevõrgustiku ja väärtuslike maastikega arvestamine planeeringutes ja elurikkuse alade loomine ja säilitamine. TU3 ja TU2 alad ei sobi juba sellepärast, et nende aladega lõigatakse läbi rohevõrgustikud (tekivad rändetõkked). Kui kaotada ära 80aastane mets, siis ei kasva see kahe aastaga tagasi. Metsis nooremates metsades ei ela ja kui elupaikade sidusus tuulikute ehituse tõttu TU3 ja TU2 alas kaob, siis metsis hülgab oma elupaiga. Ka on Hummul mõis ja Hummul mõisapark, mis on umbes 3,5 km kaugusel lähimatest tuulikutest, kantud muinsuskaitse kultuurimälestiste registri andmebaasi. Tuulepargid tooksid maastikule tööstusliku ilme, mis ei sobi kokku ajaloolise mõisa ja looduskeskkonnaga. Mõju tervisele Tuulikute mõju inimese tervisele avaldub eeskätt läbi müra, sh madalsageduslik müra, infraheli ja vibratsioon ning varjutuse. Tuulikute vahetusse ümbrusse, kolme kilomeetri alasse jääb ligikaudu 290 eluhoonet, kuid kahjulik mõju tervisele avaldub palju suuremal alal. 1) Vastavalt Valga valla eriplaneeringu asjakohaste mõjude, sh keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruande eelnõule 22.11.2024 (KSH) tõuseb 64 kinnistul, mis paiknevad tuulepargi läheduses müra seniselt looduslikule keskkonnale omaselt nullilähedastel foonil tööstusliku müra sihtväärtuseni 40 dB(A). Maailma Terviseorganisatsiooni andmetel on kõrge müratase otsene terviserisk.[3] 2) Tuugenid genereerivad eriti võimsalt madalsagedus- (<200 Hz, MSH) ja infraheli (<20 Hz, IH), mille ohtlikkus sõltub selle müra intensiivsusest ja pulseerivusest.[4] Infraheli müra genereerivad eriti tuugenilabad, mis keereldes ja torni eest möödudes tekitavad õhu kokkusurumisega lööklaineid. Liikuv õhulööklaine on definitsiooni järgi heli ehk hääl, kuid tuugenite tekitatavad helilainetest on enamuse võnkesagedused nii madalad, et inimkõrv neid häälina ei taju. Küll aga reageerib madalatele võnkesagedustele inimese keha, nii et pikem viibimine vastava helireostuse keskkonnas kutsub enamikel inimestel esile nn „tuulegeneraatori sündroomi“ ja/või kroonilisi vibroakustilisi haigusi. Tavapäraseimad on kuminad kõrvus, une-, tasakaalu-, keskendumis- ja paanikahäired, südame rütmihäired, probleemid vererõhu, veresoonekonna ja seedetraktiga. Kodu- ja metsloomadel mitmekordistuvad nurisünnituste juhud, lindudel kooreta munad jne. Soomes läbiviidud uuringu kohaselt esines elamupiirkonna ümbruses olevatel tuulikutega aladel tervisekahjustusi tuulikutest umbes 15–20 kilomeetri kaugusel.[5] Mõne üksiku väiketuugeni läheduses pole müra ja selle mõju eriti suur. Tuugeni mõõtude kasvades ning kui korraga töötab suurem hulk tuugeneid resoneeruvad ja interfereeruvad nende tiibadega tekitatavad helilöögid omavahel, mis võib mürataset oluliselt võimendada. Mitmetest tuugenist koosnevatest gruppidest soovitatatakse MSH/IH müra tõttu hoiduda vähemalt 40 km kaugusele (esitlus Soome parlamendile[6]). Häiriva müra tüüpiliseks leviulatuseks on väikeste (ca 100 m kõrguste) tuugenite gruppide (kuni 50 tk) puhul mõõdetud metsasel maismaal 15-20 km, levipiiriks kuni 90 km.[7] Sotsiaalministri määruse „Ultra- ja infraheli helirõhutasete piirväärtused ning ultra- ja infraheli helirõhutasete mõõtmine“ §2 p 2 kohaselt infraheli on õhus leviv heli sagedusega alla 20 Hz.	Eriplaneeringu KSH raames ei viida läbi tuulepargi elutsükli hindamist. Planeeringu kliimamõjude hindamine (mis sisaldab ülevaatliku CO2 jalajälje hinnangut) on esitatud KSH ptk 4.2. KSH aruandes esitatud kliimamõjude hindamisel on lähtutud Euroopa Komisjoni teatises „Taristu kliimakindluse tagamise tehniliste suuniste aastateks 2021–2027“ (2021/C 373/01) kirjeldatud põhimõtetest ja suunistest. Tuulepargi elutsükli keskkonnajalajälje hinnanguid on teostatud maailmapraktikas mitmeid ja eri tuuliku mudelite puhul koostatud elutsükli hinnangutega on võimalik tutvuda nt https://www.vestas.com/en/sustainability/environment/lifecycle-assessments Jäätmete osas vt VASTUS 7. Jäätmed.
--	--	--	---	--

			Infraheli mõju inimestele on korduvalt teaduslikult uuritud.[8] Eestis puuduvad hetkel mõõtmisvahendid ja akrediteering mõõtmaks infraheli 0,1 Hz kuni 12 Hz, mis on inimese tervisele kõige kahjulikumad ning puuduvad reaalsed mõõtmisfaktid nende sageduste tegeliku leviala kohta. Meie küsimus: kuidas saab planeerida tuuleparke ilma nii olulise infota, kui puuduvad isegi vajalikud mõõtevahendid ning akrediteering infraheli mõõtmiseks? Nõuame Herro tuulepargi arendusprojekti peatamist, kuni on teostatud erapooletu müratasemete, sh madalsagedusliku müra ja infraheli, mõõtmine. 3) Tuulikud tekitavad elektromagnetkiirgust. 28.11.2024 delfi.ee-s ilmunud artiklis „Aidu tuulepark segab kaitseväe signaalluuret“ on kirjutatud järgmist: „Kaitsevägi on teinud ka kontrollmõõtmisi, mis on tõestanud, et tuulikud tekitavad ja peegeldavad keskkonnas häiringuid, mis mõjutavad nende seirevõimet. „Tarbijakaitse- ja tehnilise järelevalve amet registreeris viimasel neljal aastal 16 kilomeetri kauguselt mõõdetuna tuulikute poolt tekitatud tsiviilraadiohäired – need ületasid hajaasustuse normeeritud elektriväljatugevuse sajakordselt (40 dB).“[9] Kui tuugenitest tulenev elektromagnetkiirgus, mõõdetuna 16 km kauguselt selle häiringu allikast, ületab elektriväljatugevuse (V/m) normi sada korda, siis kuidas mõjub selline tuugen inimtervisele ja loodusele, kui viimane on paigaldatud ühe või kahe km kaugusele eramust või asulast? 4) Lisaks eeltoodule häirib tuulikute läheduses asuvaid kinnistuid ja nende elanikke tuulikulabade põhjustatud varjutus, mis mõne kinnistu puhul ulatub 286 (!) varjutuspäevani aastas. Kinnisvara hinna langus Kui tuulikute lähedus muudab meie elukeskkonna väljakannatamatuks, siis muutub ka meie elukondliku kinnisvara hind nullilähedaseks. Kui soovida oma kodu müüa on raskendatud sellele uue omaniku leidmine, sest keegi ei soovi elada keskkonnas, mis kahjustab tervist. Dr Anti Kukkela kirjutab 1. veebr 2022 Saarte Hääles ilmunud artiklis „Üleskiidetud tuulepargid teevad meid haigeks“ järgmist: „Tähelepanu väärib 2020. aastal läbiviidud küsitlus, mis hõlmas 67 inimest, kes elasid 10 km raadiuses tuuleturbiinidest. Nendest neli olid müünud oma kodu ja lahkunud enne tuuleturbiinide ehitamist, 31 kaalusid oma kodu mahajätmist, 28 olid oma kodu jäädavalt hüljanud ning 4 ei kavatsenud oma kodu hüljata. Kodu hülgamist plaaninud ja kodu hüljanud inimesed tõid põhjusena välja tuulegeneraatorite mõju tervisele. Kodu hülgamine inimeste poolt, kelle maja lähedusse on ehitatud tuuleturbiinid, näitab tekkinud terviseprobleemide sügavat mõju. Sellises piirkonnas langeb ka kinnisvara väärtus ja ostjat oma kodule ei leita.“[10] Kuna kinnisvara kaotab tuulepargi arenduste tõttu arvestatavalt oma väärtust, siis kaalume valla vastu kohtusse pöördumist tehtud kahju heastamiseks. Kas vald on nõus tuulikutest mõjutatud kinnistud tuulikute eelse turuväärtusega ära ostma või vajadusel inimesed ümber asustama? Mõju loodusele Kavandatav tuulepark teeb korvamatut kahju nii kohalikule elurikkusele kui ka Eestit läbivate rändlindude populatsioonidele. Tuulepark hävitab looduskaitse all olevad liigid, näiteks segavad madalsageduslikud võnked nahkhiiri. Vastavalt „Linnustiku ja nahkhiirte uuring Valga eriplaneeringu potentsiaalselt sobilikel tuulepargi aladel“ elab planeeritaval tuulepargi alal hulk kaitsealuseid liike – alustades mustast toonekurest ja metsisest, lisaks kullilisi ja nahkhiiri, kelle elupaigad saavad kahjustatud ja keda ähvardab tuulikute tõttu otsene hukkumisoht. Oleme informeerinud Eestimaa Looduse Fondi ja Eesti Ornitoloogiaühingut. Keskkonna jalajälg ja mõju kliimale Tuuleparkide rajamiseks läheb vaja tohutul hulgal ehitusmaterjale ja fossiilseid kütuseid. Lisaks on tuulikute transport pikk ja energiamahukas töö. Võttes arvesse seda, et tuulepargi eluiga on 20-25 aastat, selle jooksul tuleb vähemalt kord kuni kaks vahetada labasid, siis kui suur on tuulepargi tegelik keskkonnajälg ning reostus tervikpildis? Samuti puudub praegu tehnoloogia kasutatud tuulikute utiliseerimiseks. Nõuame tuulepargi täieliku keskkonna jalajälje avalikustamist, sh mis saab kasutatud tuulikutest.	
--	--	--	---	--

			Lisaks kinnitavad aastakümnete pikkused teadusuuringud ja satelliitvaatlused, et tuulepargid muudavad oluliselt nende ümbruse kliimatingimusi – alates maapinna temperatuuri tõusust kuni sademete mustri muutumiseni. Tuulikulabad kuuluvad ajaga ning tuul puhub nende pealt ära mikroosakesi, mis lenduvad loodusesse. Epoksüvaigud, mida kasutatakse tuulikute labades, koosnevad kahest monomeerist, tavapraktikas bisfenool A (45-61%) ja epiklorohüdrin (39-55%). Reostus tekib pöörlevate tuugenilabade pideval erosioonil üle 350 km/h kokkupõrgete tõttu vihma/lume/rahe osakestega. Reostuse maht ajas sõltub tiiviku diameetrist ja ka selle koostisest. Nt ühes Norra uuringus (tiiviku diameeter 130 m) leiti plastreostuse koguseks 62 kg turbiini kohta aastas.[11] [1] Vabariigi Valitsuse 01.10.2015. a määruse nr 102 „Olulise ruumilise mõjuga ehitiste nimekirj“ punkt 4 kohaselt on enam kui 30 meetri kõrgustest elektrituulikutest koosnev tuulepark olulise ruumilise mõjuga ehitis. [2] Kohalike omavalitsuste tuule- ja päikeseenergia käsiraamatkliimaministeerium.ee/sites/default/files/documents/2023-07/Kohalike%20omavalitsuste%20tuule-%20ja%20p%C3%A4ikeseenergia%20k%C3%A4siraamat%20%282021%29.pdf [3] Maailma Terviseorganisatsioon andmetel on müra on üks riskitegureid, mis põhjustab südame isheemiatõbe. Uuringute põhjal on leitud seoseid ka teiste haigustega, nt insult, kõrgvererõhktõbi, rasvumine, diabeet, depressioon ja ärevushäired.https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c21-teadus/keskkonnamura-moju-tervisele [4] Møller, Henrik, and Christian Sejer Pedersen, Low-frequency noise from large wind turbines. The Journal of the Acoustical Society of America 129.6 (2011): 3727-3744. [5] The health effects of wind turbine infrasound based on its propagation on the people in the surroundings of wind turbines in Finland Statistical analysis Mehtätalo, E., M.Sc. (Agric. and For.) Mehtätalo, M., M.Sc. (Agric. and For.) Peltoniemi, P., M.A. (Phil.) https://syte.fi/wp-content/uploads/2020/01/mehtc3a4talo-et-al-pilot-study-2019-summary-final-fi_en.pdf [6] https://media.voog.com/0000/0051/5165/files/esitlus%20soome%20parlamendile.pdf [7] https://rannarahvaselts.ee/uuringud/infraheli [8] Shirley Wind Farm report 2012. https://apps.psc.wi.gov/ERF/ERFview/viewdoc.aspx?docid=178263 [9] https://www.delfi.ee/artikkel/120339743/aidu-tuulepark-segab-kaitsevae-signaalluure-luurekeskuse-juht-see-on-kui-sein-mille-taha-naha-on-keeruline [10] https://saartehaal.postimees.ee/7443939/anti-kukkela-uleskiidetud-tuulepargid-teevad-meid-haigeks [11] https://rannarahvaselts.ee/uuringud/keemia	
21	Raivo Lipping	06.01.2025 9-1.3/128	Planeeritava Herro tuulepargi mõjualasse jääb kaks minule kuuluvat kinnistut. Esimene kinnistu asub Õruste külas, mis on minu elukohaks ning millest on lähim tuulik 2100m kaugusel. TU4 alale plaanetakse 8 tuulikut, mis on otse vaates minu kinnistult. Üle põllu ei varja neid miski ning lisaks on tuuled tihti sealt poolt, mis kannab müra edasi. Antud piirkonda käsitletakse Õruste külakeskusena ning on väga heaks elupaigaks noortele. Kuid tänast olukorda vaadates, et soovitakse rajada sinna tuuleparki, siis võib kindlalt väita, et pigem suretab see piirkonna välja. Kinnisvara kaotab väärtuse. Või ongi see valla eesmärgiks? Materjalides ei ole ühtegi fotomontaaži Õruste külakeskusest. Miks nii? Kas neile siis ei avaldagi tuulikud mõju? Arvestades tuulikute massiivsust, siis usun, et tuulikute mõju minu kinnistule võib tulla ka TU2 alal olevatest tuulikute, kuna heli ulatub kaugele. Teine kinnistu on _____, Uniküla. Mis piirneb kolmest osast tuulikutega ning mida on koduõuelt ilusti näha ja kindlasti kuulda, arvestades nende suurust ja kogust. Miks täna ei ole tehtud antud kinnistu kohta fotomontaaži hoovialalt? Arendaja väidab, et kogukonda on kaasatud ja tahavad teha koostööd. Täna kahjuks ei kuvandu seda kuskilt, lihtsalt tehakse, arvestamata piirkonnas elavate inimestega. Täna on valitud tuulikute alad kogukonnaga arvestamata. Väidetakse, et müra ei kostu nii kaugele kui minu kinnistud tuulikute on, kuid arvan, et nii see ei ole. See raadius, et kaugele müra kostub on kindlasti suurem ning lisaks infraheli, mis tekitab terviseprobleeme. Täna on tehtud modelleerimised, kuid reaalne olukord on	Vastavalt laekunud arvamustele täiendatakse KSH lisa 2 ning avalikule väljapanekule suunatavale versioonile lisatakse täiendav fotomontaaž Õruste külast. Selgitame, et eriplaneeringu asukohavaliku etapis on mõjude hindamisel fotomontaažid tehtud avaliku juurdepääsuga kohtadest, eeskätt punktidest, mis paiknevad väärtuslikel maastikel vm avaliku huviga kohtades. Eraldi kõigilt elamualadelt fotomontaaže antud töö etapis ei tehta, kuid planeeringus on seatud tingimus, et suure maastikuvaate muutusega maaüksuse omaniku soovil on arendaja kohustuseks tuulepargi projekteerimisel: ▪ fotomontaaži tegemine elamu õuealalt, selgitamaks visuaalse mõju täpsemat esinemist ja mõjutatud vaatesektorite paiknemist; ▪ fotomontaaži alusel näha ette elamu õuealale visuaalse mõju vähendamiseks täiendav istutatav haljastus vaatesuundadesse, kus vaadet elektrituulikutele soovitakse vältida. Haljastamisel kasutada kodumaiseid piirkonda sobituvaid eelistatult kiirekasvulisi liike. Müra osas vt VASTUS 3. Müra mõju. Planeeringu peatamise osas vt VASTUS 14. Eriplaneeringu menetluse korraldamine.

			midagi muud. Ja nagu ikka selgub see siis kui juba tuulepark on valmis ning enam ei saa elanikud midagi teha. Arendaja on enda kasumi saanud ning elanikud peavad leppima olukorraga. Minu arvamus on, et Herro tuulepargi rajamine antud piirkondadesse ei ole kuidagi kogukonda arvestav ning pigem toob see kaasa maha jäetud piirkonna tulevikus. Noored ei ole nõus sinna elama asuma, eriti veel väikeste lastega, teades, et mis müra tuulikud teevad ning, et sellega kaasnevad terviseprobleemid. Lisaks ei välista see olukorda, et tänased elanikud kolivad sellepärast ära. Minu arvamus on, et Herro tuuleparki ei tohiks antud aladele rajada ning selle edasine planeerimine tuleb peatada. Olen Herro tuulepargi rajamise vastu.	
22	Urho Veske	06.01.2025 9-1.3/130	Valga valla tuulepargi eriplaneeringut asuti koostama Valga Vallavolikogu 25. oktoobri 2023 otsuse nr 81 alusel. Esitan tuulepargi eriplaneeringule vastuväide ja kutsun vallavalitsust ja volikogu eriplaneeringut mitte heaks kiitma, vaid kaitsma kohalike elanike, ettevõtjate, mittetulundusühingute huve ja piirkonna loodust. Usun, et see eriplaneering ei esinda üldsuse huve. Leian, et nii radikaalse elukeskkonna muutusele on antud reageerimiseks ebamõistlikult vähe aega ja et elanikkonna teavitamine on olnud ebapiisav. Ei poolda tuulepargi rajamist, sest see on vastuolus - üleriigilise planeeringuga, mille kohaselt ei ole Valga maakond riiklikult oluliseks tuuleenergeetika arendamise piirkonnaks. - Valga maakonna arengustrateegiaga 2035+ - Valla valla arengukavaga - Seni kehtiva Öru valla üldplaneeringuga ja kavandatava Valga valla üldplaneeringuga, mis ei näe ette tuuleparkide rajamist. Üleriigilise planeeringu kohaselt võib Valga maakonnas arendada lähtuvalt tuuleressursist väiketuulikuid kohalikuks väiksemahuliseks tarbimiseks. Sealjuures on tuule kiirused Valgamaal Eesti kiirusspektri alumises otsas https://map.neweuropeanwindatlas.eu) Valga maakonna arengukavas 2035+ on väga selgelt öeldud, et „Valga vald on Lõuna-Eesti turismivärv, põiming atraktiivsest elukeskkonnast ja looduslähedasest eluviisist, nutikast Eesti-Läti piirala koostööst, ettevõtlikkusest, hoolivusest ja eripalgeliste kultuuride sidususest – paik positiivseks eneseteostuseks elukaare igas punktis.“ Arengukavas on loetletud kõik üheksa olulist projekti aastani 2035+ ja tuuleenergia arendamine mitmesajal hektaril ei kuulu nende eesmärkide hulka. Samuti on kavandatav tuulepark vastuolus Valga valla arengukavaga 2021–2035. Vastuollu minnakse kahe arengukava punktiga: rohevõrgustiku ja väärtuslike maastikega arvestamine planeeringutes ja elurikkuse alade loomine ja säilitamine. Ei poolda tuulepargi rajamist, sest kavandatud projektile oleksid laastavad tagajärjed elanike elukvaliteedile, see häirib kohalike ettevõtjate tegevust ja avaldab negatiivset mõju kinnisvarale. Ei poolda tuulepargi rajamist, sest tuulikute tekitatud visuaalne reostus, müra (sh madalsageduslik ja inframüra), vibratsioon, keskkonnahäired ja varjuvirendus häirivad igapäeva elu. Soovime, et jääks alles maamiljöö, puhas ja müravaba keskkond. Inimestel on õigus maal müravabalt elada. Ei poolda tuulepargi rajamist, sest tuulepark kahjustab piirkonna elurikkust ja loodusväärtuseid. E-Elurikkuse andmetel elutseb maa-alal palju kaitsealuseid linnu ja nahkhiire liike, samuti käpalisi. Keskkond tuulikupiirkonnas saab rikutud jäädavalt – metsad võetakse maha, loomadel ja lindudel ei ole kodu, kruusakarjäärid saavad suure koormuse, teedevõrk saab rikutud. Euroopa Liidu ministrite nõukogu 16.06.2024 vastu võetud otsusega on Euroopa renaturaliseerimise seaduses seatud eesmärgid Euroopa peamiste elupaikade säilitamiseks ja taastamiseks aastaks 2030. Seadus puudutab eriti taastuvenergiajaamade planeerimist looduskeskonnas kliimakaitse eesmärgil. Eestil puudub oma süsinikdioksiidi heitkoguste vähendamise eesmärgis maakasutuse, maakasutuse muutmise ja metsanduse (LULUCF) sektoris 5,6 miljonit tonni. Metsamaa hävitamine ja edasine metsade raadamine vajaliku infrastruktuuri ehitamiseks on seega süsinikdioksiidi heitkoguste vähendamise eesmärgiga selges vastuolus. Valla rahvale positiivset mõju ei näe, uusi töökohti tänu projektile ei teki.	Tuulepargi planeerimise üldiste küsimuste osas vt VASTUS 1. Tuulepargi kavandamine. Eriplaneeringu menetluse korraldamise osas vt VASTUS 14. Eriplaneeringu menetluse korraldamine ja kaasamise osas vt VASTUS 15. Eriplaneeringu menetluse kaasamine. Maakondlike ja kohaliku tasandi strateegiliste dokumentide vastavuse osas vt VASTUS 16. Vastavus teistele strateegilistele arengudokumentidele. Eriplaneeringuga paralleelselt on läbiviimisel keskkonnamõju strateegiline hindamine, mille raames on hinnatud kavandatava tegevuse mõju looduskeskonnale (linnustikule, nahkhiirtele, bioloogilisele mitmekesisusele, rohevõrgustikule), visuaalset mõju, müra, mõju kinnisvara väärtusele, kliima mõjusid (sh maakasutuse muutusega kaasnevat CO2 heidet). Mõju hindamisel on tuvastatud olulised ebasoodsad mõjud ning kavandatud meetmed nende minimeerimiseks. Meetmeid on arvestatud eriplaneeringu koostamisel. Selgitame, et eriplaneeringuga nähakse lisaks tuulikute asukohtadele ette ka teede ja trasside põhimõttelised asukohad. Tuulepargi rajamiseks vajalike teede ja trasside kavandamiseks ei kavandata täiendavaid planeerimismenetlusi, vaid kogu tuulepargi jaoks vajalik taristu lahendatakse eriplaneeringuga.

			Kuidas saab kavandavat projekti üldse ellu viia? Piirkonnas puudub vajalik infrastruktuur, mis ühendaks generaatoreid (nt teed, maakaablid, elektriliinid, kraanapaigad monteerimiseks jne). See nõuaks täiendavaid planeerimismenetlusi ja massilisi sekkumisi piirkonnas. Kõik see looduse arvelt. Ekslik on arvata, et looduskeskkond ja inimeste elukeskkond on mingid erinevad asjad.	
23	Valter Margus Lea Margus	06.01.2025 9-1.3/131	Valter Margusele kuulub _____ kinnistu Alamõisa külas Tõrva vallas. Kinnistu on ka pere alaline elukoht, kus on elatud ligikaudu 30 aastat, Alamõisa külas kokku 35 aastat. _____ kinnistu jääb Herro tuulepargi TU3 planeeringuala lähimatest tuulikutest üle V-Emajõe 1,7-2 km kaugusele läände. Väljendame käesoleva kirjaga vastuolekut tuulepargi rajamisele oma eluaseme lähedale. Oleme loonud siia kodu arvestades looduslähedase eluviisiga, samuti oleme planeerinud uute hoonete ehitamist. Sellest lähtuvalt esitame pöördumises oma tähelepanekud ja küsimused, mis puudutavad eelkõige meile kõige lähema, Herro tuulepargi planeeringuala piirkonda. Allakirjutanud ei ole roheenergia vastased, vaid arvavad, et riigi seatud roheenergeetika eesmärkide täitmine ei saa tulla plaanitava arenduse lähedal elavate inimeste heaolu ja väärtuslike looduspriirkondade ja toimiva ökosüsteemi hävimise arvelt. Kõige enam teeavad meile käimasoleva eriplaneeringuga seoses muret väärtusliku looduskeskkonna hävimine, ööpäevaringne mürahäiring ning mõju kinnisvarale, seda nii väärtuse kui ka arendusvõimaluste vähenemise osas. ERIPLANEERINGUGA SEOTUD TÄHELEPANEKUD, VASTUVÄITED, KÜSIMUSED JA ETTEPANEKUD Rohevõrgustik Nii TU2, TU3 kui ka TU4 alad paiknevad pea täielikult maakonnaplaneeringu rohelise võrgustiku aladel, Alamõisa külale lähima, TU3 puhul on piirnevus maakondlikult suure Soontaga-Purtsi rohevõrgustiku tugialaga, kattuvus Virna tuumalaga (Alal leidub vääriselupaiku ja kaitstava liigi kasvukoht ning püsielupaik, mida on kavas laiendada, Nauska järv, Rooni järv ja Väike-Virna järv, millest saab alguse Öru oja. Alalt saab alguse ka Kooba oja. Metsise püsielupaiga piiranguvöönd) ja V-Emajõe rohevõrgustiku koridoriga. Virna tuumala piiridesse jäävad tuulikud nr 21, 22 ja 23, selle lähedale nr 20. Põhijooniselt on hästi näha, et TU3 planeeritava ehitusala tuulikute juurdepääsuteed lõikavad V-Emajõe rohekoridori mitmes kohas ristisuunas peaaegu läbi, jättes jõe äärde suhteliselt kitsa rohelise koridori osa, mis ilmselt ei suuda täita rohevõrgustiku koridori ülesannet ettenähtud mahus. Kannatada saavad veekogudest sõltuvate lindude elu- ja toitumisalade sidusus, tekivad rändetõkked, millel on otsene kahjulik mõju linnustiku arvukusele. Ka võib avalduda barjääriefekt - linnud peavad kokkupõrke vältimiseks lendama tuulikupargist mööda või kõrgemalt üle, mis vähendab teatud elupaikade kasutatavust või suurendab lindude energiakulu. Kui vaatame maakonnaplaneeringu dokumentide, siis on seal kirjas, et arendus- ja majandustegevuse korraldamisel rohelise võrgustiku alal tuleb lähtuda järgmistest tingimustest: • Olulisem tuumalade suurendamisest on olemasolevate säilitamine. Vältida tuleb tuumalade kompaktsuse vähenemist või killustamist joonobjektide tõttu. • Tagada tuleb rohevõrgustiku riikliku tähtsusega struktuurielementide (tuumala, koridor) ja riikliku tähtsusega rohevööndi moodustavate madalamat järku struktuurielementide terviklikkus ja toimivus, milleks tuleb üldjuhul vältida tehnilise taristu objektide rajamist nimetatud elementide kaudu. Riikliku tähtsusega tuumalade ulatus ei tohi väheneda üle 10%. • Riigi toimimiseks vajalike objektide kavandamisel rohevõrgustiku aladele, tuleb tagada tuumalasisene ja tuumaladevaheline ruumiline ning funktsionaalne sidusus. Ka Herro tuulepargi planeeringudokumentides on samuti (lk 87) ära märgitud rohevõrgustiku peamised eesmärgid: • Elurikkuse kaitse ja säilitamine • Kliimamuutuste leevendamine ja nendega kohanemine • Rohemajanduse, sh puhkemajanduse edendamine KOV EP rohevõrgustiku toimimise peamisi tingimusi ei täida ja eesmäärke ei toeta! Soovitus: lisada dokumentidele vähemalt maakonna rohelise võrgustiku kaart: https://maakonnaplaneering.ee/wp-content/uploads/2021/10/5_Lisa-4.-Rohelinevorgustik.pdf Sel joonistub hästi välja Uniküla ja Virna tugialad ning neist kahele poole jäävad Väike-Emajõe koridor ja Uniküla-Soontaga koridor. Nahkhiired	Tähelepanekute osas: 1. Looduskeskkonna osas vt üldisemalt VASTUS 11. Mõju looduskeskkonnale, sh lindudele ja nahkhiirtele ja bioloogilisele mitmekesisusele. Rohevõrgustiku osas on tuulepargi paiknemine maakonnaplaneeringu kohaselt rohevõrgustikul esitatud KSH joonis 35. Rohevõrgustiku osas vt VASTUS 12. Mõju rohevõrgustikule. 2. Nahkhiirte osas on võimalikke mõjusid nahkhiirtele kirjeldatud KSH ptk 4.1.4. Alal on läbiviidud nahkhiirte uuring ning tuulikud on kavandatud nahkhiirtele varjepaiku pakkuvatest metsakooslustest väljaspoole. Kuna kogu piirkonnas tuvastati Eesti metsaaladele omaselt kõrge nahkhiirte aktiivsus, siis on planeeringus seatud nahkhiirte hukkumiskriisi minimeerimiseks nii tuulikute käitamistingimused kui ka seiretingimused. 3. Linnustiku osas on võimalikke mõjusid linnustikule kirjeldatud KSH ptk 4.1.3. Alal on läbiviidud linnustiku uuring ja tuulikud on kavandatud lindude jaoks eriti kõrge aktiivsusega liikumisteedelt väljaspoole, sh on Väikese Emajõe kaldal 300 m ulatuses välistatud linnukaitselistel põhjustel tuulikute rajamiseks. Rändeageid linnuparvede liikumisi tuvastati kõigi tuulepargi arendusalade puhul ning sellest lähtuvalt on planeeringus seatud ka lindude hukkumiskriisi minimeerimiseks nii tuulikute käitamistingimused kui ka seiretingimused. 4. Mõra mõju osas vt VASTUS 3. Mõra mõju. 5. Kinnisvara väärtuse osas vt VASTUS 6. Mõju kinnisvarale. 6. Visuaalse mõju osas vt VASTUS 4. Visuaalne mõju. Vastused küsimustele: 1. Selgitame, et nahkhiirte kokkupõrgete kaitseks kavandatud tuulikute seiskamine rakendub planeeringus väljatoodud ajaperioodidel nahkhiirte aktiivsusest soosivates tingimustes (pimedal ajal KSH aruandes esitatud ilmastikutingimustel). Lindude rändeperioodidel rakendub samuti meede rändeparvede lähenemisel (mis tuvastatakse üldjuhul kaamera, radari või inimvaatluste abil). Meetmed seatakse tuulepargi omanikule kohustuslikuks tuulikute kasutusloas ning nende järgimist kontrollib kohalik omavalitsus koostöös Keskkonnaametiga. 2. Selgitame, et planeeringus on eristatud soovituslikud meetmed ja kohustuslikud meetmed (sõnastatud konkreetse tingimusena). Kohustuslike meetmete rakendamine on kohustuslik ning nende rakendamist kontrollib kohalik omavalitsus koostöös Keskkonnaametiga. Tuulikute juhtimissüsteemiga integreeritud lindude lähenemist fikseerivad kaamera või radarsüsteemid on tehniliselt olemas ja kasutatavad maailmas mitmetes tuuleparkides. 3. Demineerimisala osas on vallavalitsus koostööd teinud vastavate ametkondadega ning ilmenud on, et vastastikune mõju puudub. Demineerimisala on lähiaastatel kavandatud antud asukohas likvideerida. 4. Vaata sideteenuste osas VASTUS 13. Mõju sideteenustele. 5. Vaata jäätmetekke osas VASTUS 7. Jäätmed. Mikroplasti teket on käsitletud KSH aruande ptk 4.5. 6. Kõik tuulikud on kavandatud avaliku kasutusega teedest vähemalt tipukõrguse kaugusele minimeerimaks jäätmisega seotud õnnetusriske. Planeering sätestab täiendavalt, et võimaliku ohu vältimiseks tuleb elektrituulikutele, mille ohutsooni jääb avalikult juurdepääsetav tee, paigaldada jäätmisvastane süsteem või koostada projekteerimisel ohuanalüüs, mis määrab elektrituuliku lähialal ohutsooni ja esitab seal tegutsemiseks juhised. Ohutsooni tekkimisel tuleb: konkreetse elektrituuliku või mitme lähestikku paikneva elektrituuliku ohutsoonis tähistada teel ohutsoon koos selgitusega, milles oht seisneb; ohutsooniga teele pööramisel eelneval ristmikul tuleb tähistada eesolev ohutsooni ala, et teed kasutada sooviv isik saaks otsustada kas soovib teed kasutada või mitte.

		KOV EPs esitatud seireandmete põhjal on TU3 alal nahkhiirte elupaik ja aktiivsus suur üle terve planeeringuala, seega on oht, et pakutavad leevendusmeetmed soovitud mõju ei avalda Eestis kuuluvad kõik liigid teise kaitsekategooriasse. Nahkhiired on pikaajalised ja aeglase paljunemisega liigid ja ka väga koloniaalsed. Kui ühe kolooniaga midagi juhtub, võib kohe tekkida arvestatav kahju kogu populatsioonile. Peale selle ähvardavad nahkhiiri mitmed inimtegevusest põhjustatud ohud: muutused maastikus (nt linnamaastiku pealetung), mürkkemikaalide kasutamine, selle teema kontekstis ka valgusreostus, müra, talvitumisaegsed häiringud, hukkumine tuuleturbiinides, barotraumad jne. Kuidas nahkhiiri kaitsta: <i>Nahkhiirte kaitsmine on keerukas, sest eri aastaaegadel on pilt erinev. Nahkhiired lendavad ringi ja kogunevad neisse varjupaikadesse, kus parasjagu on neile sobivad tingimused. Nii et kui püüda kirjeldada nahkhiire elupaika, võttes näiteks ühe konkreetse isendi, siis aasta jooksul kasutab ta paljusid piirkondi, mis kõik on talle võrdselt tähtsad. Seetõttu ei kasutagi nahkhiireuurijad tavaliselt sõna "elupaik", vaid ütlevad täpsemalt: talvituspaik, lennupaik, lennukoridor, toitumispaik, poegimiskoloonia varjupaik, ülemineku-varjupaik jne. Kõik sellised paigad kokku moodustavad ala, kus nahkhiir aasta jooksul tegutseb. Vahemaad selliste kohtade vahel võivad olla paarist kilomeetrist tuhandete kilomeetriteni.</i> Vt rohkem https://elfond.ee/nahkhiired/nahkhiirtest/kuidas-kaitsakse Lugemist veel: <i>Kuigi tuugeneid püstitatakse Euroopas üha rohkem, pole nende mõju nahkhiirtele kuigivõrd uuritud. Nüüd osutab Saksa teadlaste uuring, et tuugeni tekitatav müra teeb nahkhiirtel saagi jahtimise heli järgi keeruliseks. Arvatavasti on tegu nii elupaiga halvenemise kui ka müra mõjuga, mis leevenevad tuugenist kaugemal – mitmed puude vahel saaki jahtivad nahkhiired püüavad saaki saagi enda häälsusi kuulates. Mürarikas metsas on neil aga raskem saaki kuulda ja sellised piirkondi välditakse.</i> https://novaator.err.ee/1608755122/tuulegeneraator-peletab-metsast-nahkhiire Soome teadlased on uurinud, kuidas tuuleparkide lähedus nahkhiirte elu mõjutab: <i>Simon Gaultier Turu Ülikoolist ja ta kolleegid seadsid Soome lääneranniku metsadesse seitsme tuulepargi lähedusse üles mikrofonid, millega salvestasid nahkhiirte hääli. Tähelepanu keskendasid nad nii põhja-nahkhiirele kui ka viiele lendlase perekonna liigile. Selgus, et põhja-nahkhiired hoidusid tuulikutest vähemalt 800 meetri kaugusele, lendlased aga eelistasid hoida neist seadeldistest isegi enam kui kilomeetrist distantisi.</i> https://novaator.err.ee/1608842929/tuulikud-peletavad-nahkhiiri Barotraumadest: <i>Värskest uuringust selgub, et liikuva tiivalabad põhjustavad rõhulangust, mille tagajärjel väikeste loomakeste õrnade kopsude veresooned lihtsalt lõhkevad. Selline rõhulangusest tekkinud barotrauma on võimalik ka inimeste puhul, kui tuuker suurest sügavusest liiga kiiresti pinnale tuua.</i> https://www.scientificamerican.com/article/wind-turbines-kill-bats/ Märkamise/soovitus: <i>Lk 79 on joonis 27, millel uuringualal TU3 paiknevad vanemad metsad ja muud kooslused, kus on nahkhiirtele olulised varje- ja sigimispaid. Jooniselt on puudu tuulikute asukoha, palume need selguse huvides lisada. Erinevaid jooniseid võrreldes asuvad nahkhiiretele sobivad elukohad tuulikute asukohtade läheduses.</i> Linnud Planeeringu seireandmed lindude osas on märgatavalt kesised. See näitab, et seire perioodid ja kestused ei anna tulemust, mis peegeldaks tegelikku olukorda. Nende alusel ei ole võimalik olulisi detaile märgata ega seoseid luua. Lisame siia mõned oma tähelepanekud lindude kohta. Piirkond Alamõisa küla, V-Emajõe, Rooni/Nauska järve ja Virna soojärvede vahel on linnurikas, palju on veekogudest sõltuvaid liike - nii paikseid kui ka läbirändajaid. Jõgi koos lähedalasuvate veekogudega on lindude jaoks eluoluline "tõmbekeskus". Lindude liikumine jääb valdavalt ida-lääne ja kagu-kirdesuunaliseks, seda just rändeperioodidel, kuid sellist liikumist esineb ka kogunemis-harjutuslendude perioodil. Põhijooniselt on hästi näha, et TU3 planeeritav ehitusala jääb täpselt lindude potentsiaalsele liikumisteele killustades seda erakordselt kõrgete tuulikutega. Kannatada saab esmajoones just veekogudest sõltuvate lindude elu- ja toitumisalade sidusus, esineb suur kokkupõrkeoht ja tekivad rändetõkked, millel on otsene kahjulik mõju linnustiku arvukusele. Ka võib avalduda barjääriefekt - linnud peavad kokkupõrke vältimiseks lendama tuulikupargist mööda või kõrgemalt üle, mis vähendab teatud elupaikade kasutatavust, suurendab lindude energiakulu. Alamõisas, TU3 ala piirist u 2 km asub Väike-konnakotka pesa juba ammust ajast. Keset TU3 tuulikute planeeringuala oleme korduvalt kohanud metsist. Metsatervenduse OÜ poolt on TU3 lähikonda paigutatud hulgaliselt kakuliste pesakaste. Piirkonnas on arvukalt sookurgi. Kevadel ja sügisel (suvel ka noorlinnud, kes veel ei pesitse) liiguvad sookured Alamõisa väljadelt ja sooservadest parvekaupa jõe ja sealt edasi üle "tuulikuala" Virna järvele. Ja ka tagasi. Laulu- ja väikeluiged	7. Eriplaneering lubab rajada kuni 270 m tipukõrgusega tuulikuid. Kõrgemaid tuulikuid antud planeeringu alusel kavandada ei saa. 8. Veevõtukohtade täpsed asukohad selguvad projekteerimisel. Indikatiivsed asukohad on näidatud planeeringu joonisel. Veevõtukohtade kavandamiseks on planeeringus nahkhiirtele avalduda võivat meelitavat mõju arvestatud ning seatud tingimus, et uusi veevõtukohti ei tohi rajada lähemale kui 200 m tuulikust. Seisukohad ettepanekute osas: 1. TU3 alast loobumist või ala vähendamise ettepanekut ei arvestata. Ala osas on kavandatud meetmed (sh tuulikute ajutine peatamine) vältimaks olulist ebasoodsat mõju lindude rände perioodil. Samuti on kavandatud meetmed, mis piiravad tuulikute käitamist nahkhiirte kõrget arvukust soosivatel ilmastikutingimustel. Tuulikute ja infrastruktuuri asukohad on valitud arvestades metsa vääriselupaikade, kaitsealuste taimeliikide kasvukohtade ja loodusdirektiivi elupaigatüüpide eraldiste paiknemist. Meetmete rakendamisel on võimalik antud alale tuulepark rajada ilma looduskeskkonnale olulist ebasoodsat mõju avaldamata. 2. Ettepanekut arvestatakse. Rohevõrgustiku paiknemine oli ka eelnevalt põhijoonisel esitatud, kuid parandatakse selle arusaadavust ja lisatakse tähistus joonise legendi. 3. Hummuli mäelt koostatakse täiendav fotomontaaž, mis lisatakse avalikustamisele suunatavale KSH aruandele. Eramute õuealadelt KSH aruande koostamisel fotomontaaže ei koostata. Visualiseeringud KSHs on avaliku juurdepääsuga kohtadest, mille osas võib esineda laiemat avalikkust puudutav visuaalne mõju. 4. Müra osas vt VASTUS 3. Müra mõju. 5. Selgitame, et kauguskriteeriumid määrati eriplaneeringu lähteseisukohtade koostamisel. Tiheasustusala ja hajaasustusala kauguskriteeriumite erinevused ei tulene inimeste erinevast tundlikkusest, vaid asjaolust, et tiheasustusalade piirkonnas soovitakse soosida asustuse võimalikku laienemist, mistõttu on vajalik tiheasustusalade ümbruses tagada täiendav ruum, kuhu soovitakse asustuse võimalikku laienemist pigem suunata. Valga valla kui vananeva rahvastikuga omavalitsuse puhul on jätkuvaks trendiks rahvastiku kahanemine ning asustuse koondumine keskustesse.
--	--	---	--

			ületavad rändepuhkuse ja/või -kogunemise ajal oma lennutiire tehes jõge. Haneliste parved lahkuvad meilt suunaga kirdest edelasse, kevadel tulevad vastupidi, ikka ja alati üle jõe. Tähtis!!! Luikedega seoses peab tähele panema olulist aspekti, millega planeeringus üldse ei arvestata, kuid meie puutume sellega kokku igal sügisel. Nimelt mõjutab sügisrändel olevate luiked käitumist põllumajanduses toimuv: kohalik piimakarjakasvataja Hummuli Agro kasvatab endise Hummuli valla põldudel Alamõisast Piirini küalani ja Sooru kandis (kindlasti ka mujal) sadadel hektaritel loomasöödana maisi. Maisipõldude koristamise aeg (esimesed külmad) kattub suuresti luiked rändega. Koristatud maisipõllud on nähtavasti luikedele väärtuslik toitumisala (purustatud varred ja tõlvikud) sarnaselt muudele kultuurpõldudele, seega jäävad nad just maisipõldudele puhkama ja kosuma teinekord nädalateks, tehes vahepeal suuri lennuringe veekogudele ja tagasi. Sellist käitumist oleme saanud juba aastaid vaadelda täpsemalt just väike- ja laululuiked puhul, kes sageli rändavad nn segaparvedena. Seda asjaolu TU3 ja TU4 alal kindlasti arvestada!!! Pakutavate leevendusmeetmete seas ühe tegevusena on lubatud tuulikud seisata aktiivsusperioodil pimedal ajal mai algus kuni sept lõpp ehk kevadrändel 1-31.05, sigimisperioodil 1.06-15.07, sügisrändel 16.07-15. 09. Kas tõesti kokku praktiliselt viiel kuul aastas? Kui lisaks lubatakse seisata tuulikud lindude kõrge rände perioodil, 15.03 – 15.05 ja 1.-20.10, siis kokku on TU3 ala töö häiritud vähemalt poole aasta jooksul. Kui liita veel tuuletud ja ülemäärase tuulega perioodid, siis kas selles piirkonnas tuulikuala rajamine on mõttekas? Müra Müra on igas vormis häiriv ja väsitav. Infra- ja ultraheli teemad on keerukad ja leitavate uuringute tulemused kohati vastukäivad. Tuulikute puhul tuuakse välja notseeboefekt, kuid samas on tunnistatud ka häirituse ja tervisehäirete võimalikkust ning seda, et kõik ei reageeri mürähäiringule ühetaoliselt. On neid, kes kohanevad, teised mitte. Mida siis teevad need (5%), kel psühhosomaatilised või muud sorti häired tekivad? Tingimata planeerimise järgmises etapis tugineda reaalsetele müra mõõtmise tulemustele: võtta arvesse mitte ainult arvutuslikke mudeleid, vaid võrreldavaid mõõtmistulemusi, mis saadud sarnaste/ligilähedaste parameetritega tuulikute töötamisel. Nende alusel vajadusel hinnata ümber müratsoonid. Müraleviku uuringute osas peaks analüüsima müra võimalikku võimendumist veekogu olemasolu ja madala puittaimestikuga jõeoru korral. Alamõisa külakeskuse piirkonnas on maapinna reljeef just selline: TU3 poolt järsk laskumine jõeorgu. Lähimad tuulikud hakkavad paiknema kõrgemal maapinnal kui on enamus eluhooneid ja vaade üle V-Emajõe oru on avatud, praktiliselt puudub müra summutav metsaala. Tähtis!!! Hummuli alevikus asub hooldekodu ja mõisahoones kool-lasteaed, on staadion ja virgestusalad mõisapargis ja jõe ääres. Reaalne müra võib piirkonda negatiivselt mõjutada, kuigi on modelleeritud müratsoonist välja. Asukoht täpselt kahe planeeringuala - TU3 ja TU4 - vahel võib luua suurema häiringu. Mõju kinnisvarale On vastuvõetamatu, et Valga valla EP toob kaasa niivõrd mõjuvad ja pikaajalsed kitsendused neile, kes elavad müra normtaseme teatud piirkonnas. Kinnisvara väärtuse võimalik vähenemine ja kaasneda võivad ehitus/arenduspiirangud on üks põhjus, miks ei peaks arendaja ehitama tuulikud sinna, kus müratsoon hakkab piirama elu ja äritegevust. 30 aastat on pikk aeg ja see kaotab võimaluse maal arendust planeerida ning elu edendada. Sel omakorda võib olla selge negatiivne mõju kogukondlikule arengule. Pakutavad hüvitised ei ole lahendus. 2022. aastal Arenguseire keskuse poolt avaldatud tuuleparkide meelsusuuringu järgi peljatakse samuti tuugenite müra ja vibratsiooni, oma kinnisvara või maa hinna langust, häiritud vaadet maastikule ning varjutust või valguse vilkumist. Selles analüüsitakse erinevaid meelsuse põhjusi ja pakutakse lahendusi, sh arutletakse kompensatsioonimehhanismide üle. Otsese rahalise hüvitise üldine probleem on artikli põhjal vaikimisi seatud eeldus, et tuuleparkide vastased on NIMBY ehk „mitte-minu-tagaaias“ sündroomi all kannatavad inimesed, keda ajendavad ainult väiklased huvid ja isiklik kasu. Selliseid inimesi muidugi leidub ning tõsi, nende meelsust on võimalik rahalise hüvitisega mingi määral muuta. Hea näitena on samas toodud Taanist, kus alates 2008. aastast on kehtinud regulatsioon, mille järgi said majaomanikud taotleda rahalist kompensatsiooni kinnisvara väärtuse languse eest. See variant oli võrdlemisi populaarne, kuid kompensatsiooni suurus polnud mõningate hinnangute põhjal siiski piisav, kuna kinnisvara hinna langus ei väljendanud inimeste jaoks tajutud häiringu ulatust. Seetõttu lisati üle-eelmisel aastal regulatsiooni täiendav klausel, mille järgi pandi arendajale kohustus tuulepargi lähedal asuv kinnisvara kuni aasta jooksul pärast tuulepargi rajamist ära osta, juhul kui	
--	--	--	--	--

			kinnisvara omanik selleks soovi avaldab. See jätab inimestele võimaluse tõsise häiringu ilmnemise korral kinnisvarast loobuda. https://arenguseire.ee/wp-content/uploads/2022/05/2022_pikksilm_tuulepargid_artikkel.pdf Visuaalne vaade: Suurte tehnorajatiste põhjustatud visuaalset häiringut koos müra- ja valgusreostusega peame oluliseks elukvaliteedi mõjutajaks. Lisaks leiame, et esitatud fotomontaažide sisu ja maht ei ole piisav mõju hinnangu koostamiseks. Visuaalse mõju hindamisel peab rohkem arvestama väärtuslike maastike paiknemise ja kaitse-eesmärkidega. KOV EP puhul ei ole arvestatud kultuurimälestiste paiknemist ega analüüsitud, kas võib esineda vaadete olulist muutust mälestiste juurest või mälestistele. Näiteks puudub fotomontaaž Hummuli mõisa suunas, ehkki see on piirkonnas atraktiivne vaade. Leiame ka, et KSH lisa 2 on eksitav, kuna asukohavalikud võimaldavad häiringuid pisemana näidata, on ühekülgsed ja erapoolikud. _____ kinnistule hakkavad paistma tuulikud, mille visuaalne mõju hakkab olema suur ja on põhjust arvata, et see ei kattu esitatud fotomontaažiga, mis on tehtud Alamõisa külakeskusest ja selliselt positsioonilt, et enamus tuulikuist jääb varju. Reaalselt on tuugenid palju domineerivamad, kuna maastik on avatud. Visuaalide loomisel ei ole arvestatud maapinna reljeefiga vajalikul määral. Soovime oma õuealalt tegelikkusele vastavat fotomontaaži suunaga TU3 poole. Lisaks on arusaamatu, mida tähendab visuaalse häiringu leevendusmeetmena toodud „fotomontaaži alusel näha ette elamu õuealale visuaalse mõju vähendamiseks täiendatav istutatav haljastus vaatesuundadesse, kus vaadet elektrituulikutele soovitakse vältida. Haljastamisel kasutada kodumaiseid piirkonda sobituvaid eelistatult kiirekasvulisi liike“. Kes näeb ette, kes istutab? Palume selgemat sõnastust! Küsimused, millele soovime vastuseid: 1. Lubatud on tuulikud seisata nahkhiirte aktiivsuseperioodil pimedal ajal mai algus kuni sept lõpp ehk kevadrändel 1-31.05, sigimisperioodil 1.06-15.07, sügisrändel 16.07-15.09. Kas tõesti kokku viiel kuul? Lisaks lubatakse seisata tuulikud lindude kõrge rände perioodil, 15.03 – 15.05 ja 1.-20.10, kokku on tuulepargi TU3 ala töö häiritud vähemalt poole aasta jooksul. Kuidas on seiskamised reaalselt reguleeritud ja kes teostab järelvalvet? 2. Kas järgmised meetmed on reaalselt teostatavad ja kelle vastutusalasse jäävad?: • Väljaõppinud koerte kasutamine hukkunud nahkhiirte tuvastamiseks tuulikute all. • Alal TU3 kanakulli kokkupõrkeriski vähendamiseks tuuliku väljalülitamine haukalise lähenemisel. Kas see ikka on reaalne ja ka tehniliselt võimalik ja tootja poolt lubatav ja kas lisaks kanakullile arvestatakse ka teiste haukalistega (haukalisi on piirkonnas palju, olen näinud lendamas lisaks kanakullile kalakotkast, hiireviud, herilaseviud, loorkulli, väike-konnakotkast, raudkulli) • Haukaliste varustamine GPS-seadmega 3. Kas ja kuidas mõjutab planeeringut TU3 alal asuv Kaitseliidu demineerimisala? 4. Häiringud hakkavad olema mobiili- raadio- ja televile, loomade raadiopiiretele jne, kas selle lahendavad operaator ja arendaja või jäävad tagajärjed elanikele? Teadaolevalt on juba praegu Soontaga piirkonnas erakordselt halb mobiililevi. 5. Kas lõplikus planeeringu versioonis saab olema täpsemalt kirjas ka jäätmete käitlemine tuulikute demonteerimisel, sh betoon vundamendid ja -platsid koos vanarauaga jms? Kui hästi on uuritud mikroplastireostuse teemat antud planeeringu raames? 6. Lk 116 kirjutatakse jäiteohust ja sellega seotud ohutsoonist 540 m raadiuses (juhul, kui ei paigaldada metsa püstitatavatele tuulikutele jäätumisevastast soojendussüsteemi). Kuidas on plaanis ära hoida õnnetused avalikult kasutatavatel metsateedel? 7. Eriplaneeringu ajal ei ole teada täpne tuuliku mudel (lk 131). Kui kõrged siiski tulevad Herro tuulepargi tuulikud? EPs on mainitud peamiselt 270, aga mõnes kohas ka 290-300 m kõrguseid. Kui mudel hilisemas faasis olulisel määral erineb (on tunduvalt kõrgem, võimsam vms), kas siis praeguse planeeringu andmed ja leevendusmeetmed vaadatakse hiljem üle ja hinnatakse ümber? 8. Veevõtukohtade ehitamisest (min 500 tonni, kaugus mööda teid max 3 km tuulikust) pole detailset infot. Mitu veevõtukohta on planeeritud igale alale ja kuidas on nende teostus kavandatud? Pindala, sügavus? Kas on arvestatud, et veekogud meelitavad linde ja nahkhiiri tuulikute lähedale/vahele? Ettepanekud: Loobuda alal TU3 planeeringust sarnastel põhjustel TU1ga – elupaikade sidususe säilimise ja eluslooduse, sh vanade metsakoosluste kaitse. Praeguse planeering koos leevendusmeetmetega ei	
--	--	--	--	--

			taga V-Emajõe rohekoridoris tugialade ühendatust, tuulikud lõhuvad selle sidususe nii õhus kui maapinnal ilmnevate mõjudega. Suur oht nahkhiirte populatsioonile kogu TU3 alal. Eriti suur oht lindudele rändeperioodil. Kaaluda (kui loobumine kogu TU3 alast pole võimalik) vähemalt rohevõrgustiku tugialalt eemaldada tuulikud, see vähendaks oluliselt barjääriefekti ja säilitaks elupaikade sidususe praegusel tasemel. Tuugenid 21-23, vb ka 20 jäävad rohevõrgustiku tugialasse ja strateegilisse kohta Virna hoiuala ja V-Emajõe vahele. Tuuliku 23 vahetusse lähedusse jääb kaitsealune vääriselupaik jne Soovitus lisada dokumentidele maakonna roheline võrgustiku kaart: https://maakonnaplaneering.ee/wp-content/uploads/2021/10/5_Lisa-4.-Rohelinevõrgustik.pdf Sellel joonistub hästi välja Uniküla ja Virna tugialad ning neist kahele poole jäävad Väike-Emajõe koridor ja Uniküla-Soontaga koridor, mis annab parema arusaamise rohevõrgustiku eeldatavast toimimisest. Soovitus luua planeeringule vastav, alasid TU2, TU3 ja TU4 hõlmav fotomontaaž Hummuli mäelt Hummuli mõisa poole, samuti teistelt ümbruskonna kõrgematelt ja avatud aladelt. Soovime, et arendaja looks visuaali ka Alamõisa küla _____ kinnistult vaatega TU3 ala suunas. Analüüsida põhjalikumalt kumulatiivset mõju kõigist erinevatest aspektidest. Kasutada planeerimise järgmises etapis reaalseid müra mõõtmise tulemusi ehk teisisõnu mitte ainult arvutuslikke mudeleid, vaid võrreldavaid mõõtmistulemusi, mis saadud sarnaste/ ligilähedaste parameetritega tuulikute töötamisel. Nende alusel vajadusel hinnata ümber müratsoonid. Ilma reaalsete tulemusteta mitte planeeringuga edasi minna. Ühtlustada antud planeeringus kaugused 1000 ja 2000 meetrit vastavalt haja- ja tiheasustuse elanikule ja rakendada ka hajaasustuses kaugust vähemalt 2000 m majapidamisest. Sellisel erisusel ei ole väärikat põhjendust ja planeeringus ei oleks pidanud seda võimalust kasutama. Maal elav inimene ei ole väiksem väärtus kui alevis/linnas elav. Põhjendusena toodud häiritud inimeste suurem hulk ei ole argument. Häiringu suurus üksikisikule sellega ei suurene.	
24	Marge Trees	06.01.2025 9-1.3/132	Seoses Valga valla tuulepargi eriplaneeringu otsuse eelvaliku ja keskkonnamõju hindamise aruande kohta on järgmised vastuväited: 1. Keskkonnamõju strateegilise hindamise aruanne ei ole piisavalt objektiivne. Aruandes ei ole piisavalt käsitletud looduskaitsealadele ja ohustatud liikidele kaasnevaid riske. See on aga vastuolus Valga valla arengukavaga 2021-2035, alalõiguga "Jätkusuutlik looduskasutus". Maa-ameti kaardirakenduse andmetel jäävad planeeritavate tuulikute (TU2 ja TU3) lähedusse (1-2km) III kaitsekategooriasse arvatud liigid ja nende elupaigad, sealhulgas: Grus Grus/Sookurg; Turdus viscivorus/hoburästas; Glauclidium passerinum/värbkak; Caprimulgus europaeus (öösorr); Falco subbuteo (lõopistrik). Lisaks asub TU2 ja TU3 vahetus läheduses Virna liikumiskiiranguga ala (01.02-30.06), kus on II kaitsekategooria liik Tetrao urogallus (metsis). Metsise täpsete leiukohtade avaldamine on keelatud vastavalt Looduskaitseaduse § 53 lg 1-ga. Metsis (Tetrao urogallus) on väga häirimistundlik liik. Häiringute tõttu ei pruugi metsised enam kasutada tuulepargi läheduses olevat elupaika. (Viide 1) Metsis ei kohane tuulikute mõjuga isegi mitte aja jooksul. See tähendab, et tuulikute mõju elupaikadele ei ole vaid ajutine (nt ehitusfaasis toimuv häiring), vaid pikaajaline. Lindude käitumise uuringud on näidanud, et elupaiga kasutamist mõjutavad lisaks kaugusele tuulikust ka müra, pöörlevate labade heidetud varjud, tuulikute nähtavus ja isegi tuulikute arv elupaiga läheduses. (Viide 2) Tuginedes Kaisa Keert magistritööle, et metsised liiguvad väga suurel territooriumil (700m - 10km), mis oleneb erinevatest teguritest: aastaaegadest, metsisemängudest, munemisaegsest elualast, haudumisaegsest elualast, pesakonna elualast poegadega ja poegadeta kana suvine eluala. Ta leiab lausa, et oleks vaja muuta praegu kasutusel olevat kaitsestrateegiat ning metsistele tuleks tagada oluliste elupaikade säilimine vaadeldes nende aastaringseid vajadusi. (Viide 3) Metsise arvukus on pikaajalises languses, kuna liigi asurkond on killustunud mitmeteks väiksemateks osadeks, mille vahelised sidused on kadunud või kadumas. (Viide 4) Uuringud näitavad, et metsised eelistavad mängupaikadena männimetsadest koosnevaid puistuid, mille vanus on enamasti 80-130 aastat. (Viide 5) Paari aastaga ei saa kasvatada 80 aastast metsa, mis sobib metsisele elupaigaks. TU3 ja TU2 alade planeeringud asuvad häirivalt lähedal metsise elupaikadele ja potentsiaalsetele elupaikadele. TU3 ja TU4 läheduses kanakulli elupaigad(nendest sain teada Keskkonnaameti vastusest Valga vallale, mida käsitlet vastuses allpool). Kanakull on Eesti Punases Nimestikus arvatud	Linnustiku osas vt VASTUS 11. Mõju looduskeskkonnale, sh lindudele ja nahkhiirtele ja bioloogilisele mitmekesisusele. Keskkonnaametiga tehakse planeeringu koostamisel igakülgset koostööd ning nende ettepanekuid võetakse arvesse nii KSH kui planeeringu koostamisel tagamaks eluslooduse kaitset tagav planeeringulahendus. Visuaalse mõju osas vt VASTUS 4. Visuaalne mõju. Jäätmetekke osas vt VASTUS 7. Jäätmed. Müra osas vt VASTUS 3. Müra mõju. Mõju rohevõrgustikule vt VASTUS 12. Mõju rohevõrgustikule. Kaasamise osas Vt VASTUS 15. Eiriplaneeringu menetlusse kaasamine.

ohualtite liikide hulka ning kuulub II kaitsekategooriasse ja tema täpsete leiukohtade avaldamine on keelatud vastavalt Looduskaitseseaduse § 53 lg 1-ga.

Ülo Väli ja Diana Soop Eesti Maaülikoolist ja Tarmo Evestus keskkonnaametist analüüsisid 75 Kagu-Eesti kanakulli pesade ümbruse maastikku. Kanakull eelistab vana metsa: pesametsa keskmine vanus oli 101 aastat (61–171). (Viide 6)

Paari aastaga ei saa kasvatada 60 aastast metsa, mis sobib kanakullile elupaigaks.

Hoolimata rakendatud kaitsemeetmetest on vanade loodusmetsade olukord Eestis kriitiline. Vaid umbes 2% metsadest vastab loodusmetsade kriteeriumitele. (Viide 7)

Kaardil on sinisega märgitud vanad loodusmetsad. Kaardil punasega ümber tõmmatud, kuhu plaanitakse 3 tuulikut (TU3 ala).

Kaart 1. https://keskkonnaportaal.ee/sites/default/files/2024-10/REPowerEU_KAURI_uuringualad_l%C3%B5pparuanne_20241009_avalik.pdf

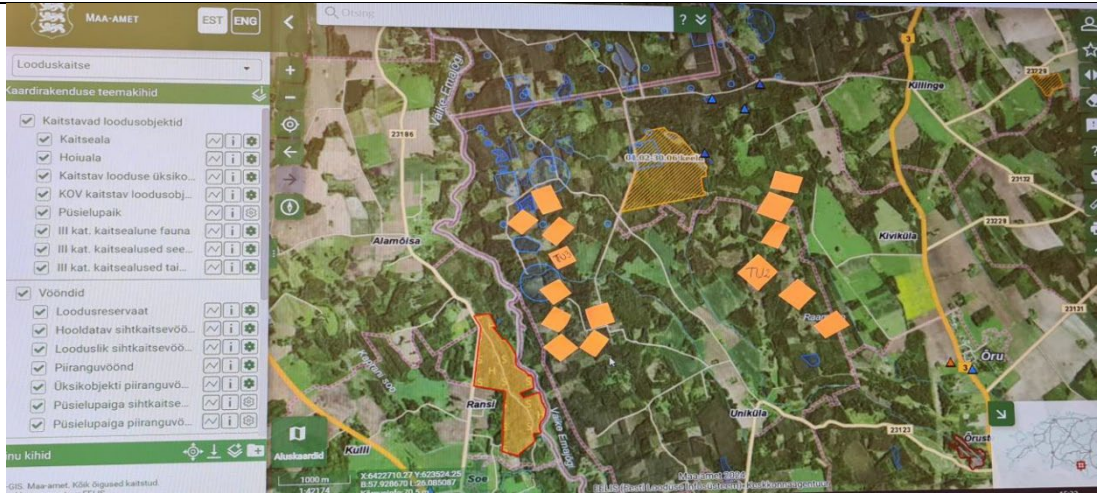
Keskkonnaagentuuri poolt 2024. a. läbi viidud tuuleenergeetika arendamiseks täiendavate alade kaardistamise aruandest näeme, et haneliste kevadränne on TU3 ja TU2 alal intensiivne ja Band mudel näitab suurt hukkumiskõrge tuuliku labade läbi. Seetõttu tuleb nende hinnangul kasutada tuugenite seiskamist intensiivsemal rändeperioodil (15. märts kuni 15. mai ja 1. oktoober kuni 20. oktoober). (Viide 8)

Kui 5 kuud (01.02-30.06) peab metsise elupaigas rahu ja vaikus olema ja haneliste rändeperioodil soovib Keskonnaagentuur oma aruandes tuulikute seiskamist (15. märts kuni 15. mai ja 1. oktoober kuni 20. oktoober), siis milline on nende tuulikute kasutegur?

Valga valla arengukava 2021- 2035 rõhutab küll jätkusuutliku looduskasutuse tähtsust, kuid seda reaalselt ei rakendata. 2 punkti, millega minnakse oluliselt vastuollu: rohevõrgustiku ja väärtuslike maastikega arvestamine planeeringutes ja elurikkuse alade loomine ja säilitamine.

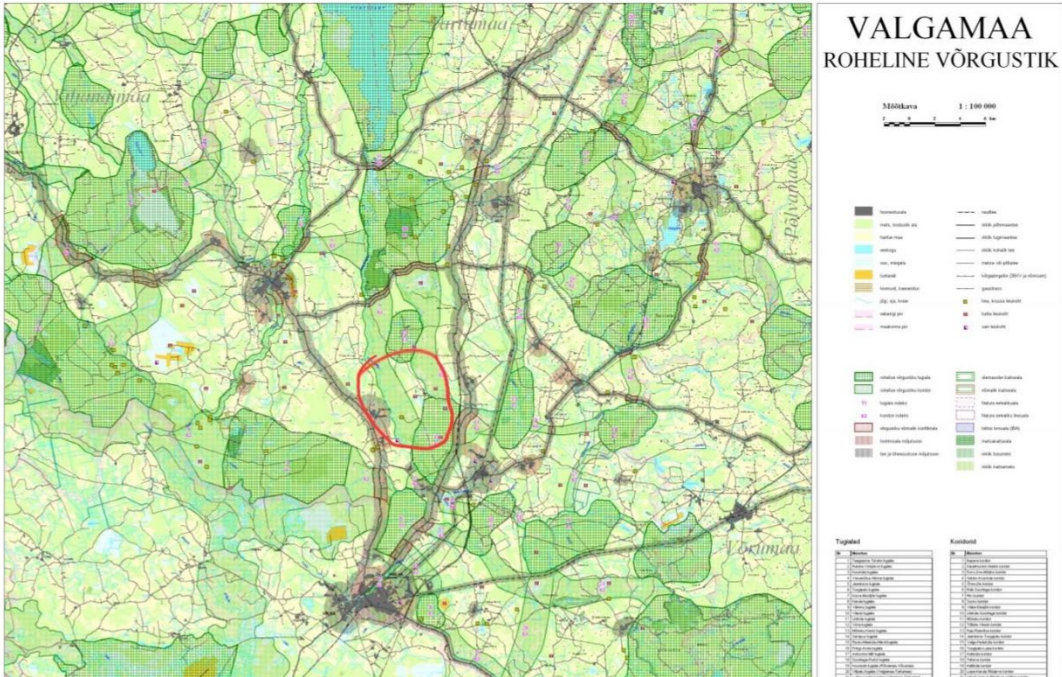
Ilmekad näited sobimatust piirkonnast kahel kaardil:

a) **Elurikkuse alad.** Paremaks mõistmiseks on ka planeeritavad tuulikud oranžiga.

Kaart 2: <https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/looduskaitse>

b) Roheline võrgustik. Planeeritavad tuulikualad lõikavad läbi rohekoridori ja elupaikade sidususe. Täpsema selguse tagamiseks olen tuulikute piirkonna märkinud punase ringiga.

Kaart 3: https://maakonnaplaneering.ee/wp-content/uploads/2021/10/5_Lisa-4.-Rohelinevorgustik.pdf

Valge-toonekurgede kaitse ja rändekoridorid minu kinnistu lähedal.

Minu kinnistu (Valga maakond, Tõrva vald, Soe küla, _____) asub Valga teel, kus mõlemal suunal on valge toonekurgede pesad, mis on igal aastal lindudega asustatud. Kaks pesa asuvad maksimaalselt 50 m kaugusel, ülejäänud kaks umbes 100 m kaugusel. Lisaks asuvad täidetud pesad ka mujal Hummulis, Asul ja Piiri külas, kus toonekured kasutavad põllumaid ja niite toitumiseks. TU3 ala läheduses, Tõrva vallas, samuti Piiri külas TU 4 ala läheduses kogunevad rändeperioodil sookured (Grus grus) ja valged- toonekured (Ciconia ciconia) lähedal asuvatele põldudele. Valge-toonekurg (Ciconia ciconia) on kaitstud liik ka väljaspool kaitsealasid vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivile 2009/147/EÜ (30. november 2009, loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT) L 20, 26.01.2010, lk 7-25). (Viide 9)

Eesti seadusandlus aktsepteerib ja rakendab selle direktiivi sätteid riikliku looduskaitse raames. Looduskaitseseadus sätestab, et kaitsealuste liikide, sealhulgas III kategooria liikide (nagu valge-toonekurg) pesapaiku ja elupaiku tuleb säilitada ka väljaspool ametlikke kaitsealasid.

Miks Valge-toonekurgede (Ciconia ciconia) ja sookurgede (Grus rus) peamiste elupaikade ja rändekoridoridega arvestatud pole?

		Mõned näited valesti valitud tuulikute asukohtadest. Need näited on võetud Keskkonnaameti vastusest Valga vallale. Valga valla tuulepargi eriplaneeringu asukohta eelvaliku otsuse eelnõu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruande kooskõlastamata jätmine Keskkonnaameti poolt oma vastuses Valga vallale (17.12.2024 nr 6-5/24/7768-5) mõned näited: • ”Miks on rähnide ja kakkude seire tehtud mai alguses, kui see ei ole metoodika kohaselt enam sobiv/parim aeg selliseks seireks?” • ”Miks ei ole arvestatud alal 3 ja 4 kanakulli elupaiga KLO9119206 ja KLO9130897 1 km puhvriga? • ”Arendusala 4 ja ka 3 jääb must-toonekure elupaiga KLO9133649 ja Väike-Emajõe vahele, tekitades barjääriefekti” • ”Kavandatud tuuleparkide mõju metsise elupaikade omavahelisele sidususele sisuliselt käsitletud ei ole” • ”Nahkhiirte uuringu aruande joonis 56 uuringuala 3 kohta on eksitav: graafikul on nahkhiirte aktiivsust näitav joon kogu uuringuperioodi ulatuses, kuid ajavahemikul 08.07-18.08 alal automaatdetektoreid tegelikult ei olnud.” 2. Otsene visuaalne reostus kultuuripärandile Minu kinnistu (Valga maakond, Tõrva vald, Soe küla, _____), hakkaks olema lähimatest tuulikutest 3 km kaugusel, siis Hummuli mõis ja mõisapark jääksid umbes 3,5 km kaugusele. Hummuli mõisa peahoone ja Hummuli mõisa park on kantud Muinsuskaitse kultuurimälestiste riikliku registri andmebaasi. Tuulikud, millede kõrgus ulatub 270 meetrini, hakkavad maastikul domineerima ja häirima pargi harmoonilist ilmet. Õine valgusereostus: Öösel plinkivad paigaldatavad valged või punased tuled hakkavad segama Hummuli mõisa ja mõisapargi rahulikkude pimedade aegade vaadet ja selle kogemist. Tuulepargid toovad kaasa tööstusliku ilme, mis ei sobi kokku ajaloolise mõisapargi ja loodusliku keskkonnaga. Hummuli mõisa pargis on tammedest allee. Võrdluseks võib tuua, et tammede kõrgus jääb Eestis enamasti 30 meetri ümber. Kui nende taustal kerkivad 270-meetrised tuulikud, mõjub see Hummuli mõisa pargi harmoonilise ja ajaloolise miljöö kõrval lausa häirivalt. Olen hämmingus, et Hummuli mõisat ja mõisa parki, mis asuvad vaid umbes 3,5 km kaugusel, pole tuulepargi eriplaneeringu otsuse eelvaliku aruandes üldse käsitletud. Selle asemel on hoopis toodud näiteks Sangaste loss, mis asub tuuleparkidest tunduvalt kaugemal. Märkimata ei saa jätta, et Tõrva valla üldplaneeringuga on Hummuli alevikus kehtestatud Kaunis teelõik. Kaunis teelõik, mis asub Hummuli mäel, millelt avaneb panoraamvaade ümbritsevale loodusele, põllumajandusemaastikule ja Hummuli mõisa kompleksile ning millelt selge ilmaga avaneb vaade Otepäele, saab rikutud kahekümne kolme 270 meetri kõrguste tuulikutega – ilmselgelt hakkavad need maastikul domineerima. Tuulepargi rajamise otsus ei peaks arvestama ainult tuuleenergia potentsiaali vaid ka kultuurilise ja loodusliku pärandi säilitamist. 3. Tuuleenergia ei ole keskkonnasõbralik ja ei säästa keskkonda. Kuigi tuul ise on tasuta ja keskkonnasõbralik, pole see, kuidas me sellest energiat toodame, kaugeltki sama roheline jalajäljega. Samuti toodavad tuuleturbiinid elektrit vaid ~30% ajast, sest tuul ei puhu alati. Valga vald on tuule kiirusspektri alumises otsas Eesti Vabariigi lõikes. (Viide 10) Tuuleenergia rajamiseks on vaja tohutult ressursse ja maapinda, mis mõjutab loodust ja võib põhjustada kahju elusloodusele. Iga tuuliku jaoks tuleb ehitada juurdepääsuteed, laoplatsid (umbes hektari suurused) ja maa-alused kaablitrassid. Lisaks pole tuuleturbiinide valmistamine ise sugugi keskkonnasõbralik – need tehakse mineraalidest, plastist ja fossiilkütustest. Samuti võib kahjustada saanud tuulikulabadest tekkida plastireostust. Siinkohal saabki välja tuua, et üha rohkem peame silmitsi seisma tohutu hulga kasutusest kõrvaldatud turbiinilabadega. Nende jäätmete kõrvaldamine tavapäraste meetodite abil ei suurenda mitte ainult mikroplasti moodustumise võimalust, vaid võib suurendada ka keskkonnaprobleemide, nagu õhusaaste, pinnas, vee saastumine jne, tõenäosust. Niiet kui keskkonnasõbralik ja keskkonna säästlik see siiski ikkagi on? (Viide 11) 4. Pidev häiring inimeste tervisele. 23 aastat vanad normid.	
--	--	---	--

			Tuulikud tekitavad eriti tugevalt madalsageduslikku müra (alla 200 Hz) ja infraheli (alla 20 Hz), mille mõju tervisele sõltub müra intensiivsusest ja pulseerivusest. Infraheli eripäraks on ka see, et see suudab tungida hoonetesse läbi seinte, uste ja aknaklaaside või avatud avade. Suured elektrit tootvad tuuleturbiinid kiirgavad nii kuuldavast heli kui ka kuuldamatut infraheli väga madalatel sagedustel, mis jäävad inimese normaalsest kuulmisulatusest välja. Küll aga reageerib madalatele võnkesagedustele inimese keha, nii et pikem viibimine vastava helireostuse keskkonnas kutsub enamikel inimestel esile nn „tuulegeneraatori sündroomi“ ja/või kroonilisi vibroakustilisi haigusi. Tavapärased on kuminaid kõrvus, unetus, tasakaalu-, keskendumis- ja paanikahäired, südamerütmihäired, probleemid vererõhu, veresoonkonna ja seedetraktiga. (Viide 12) Sotsiaalministeeriumi rahvatervishoiu osakonna keskkonnatervishoiu poliitika juht Aive Telling ütles riigikogu sotsiaalkomisjoni istungil, kus tutvustati Rahvatervishoiu seadust: „Praegu puudub tuulegeneraatorite poolt põhjustatud tervise mõjude kohta Eestis teadmine. Seda küsimust arutatakse Kliimaministeeriumis ning vastused tuulikute tervise mõjude osas inimestele saame järgmise aasta (2025) 01.septembriks.” - Kui riigil puudub käesoleval hetkel tuulegeneraatorite poolt põhjustatud tervise mõjude kohta Eestis teadmine, siis kuidas Valga valla volikogu liikmed saavad vastu võtta otsuse eriplaneeringu heakskiitmiseks? - Kuidas on võimalik, et planeerimisel tuleb arvestada sotsiaalministri 04.03.2002 määrusega nr 42 „Müra normtasemed elu ja puhkealal, elamutes ning ühiskasutusega hoonetes ja mürataseme mõõtmise meetodid“ ja sotsiaalministri 06.05.2002 määrusega nr 75 „Ultra- ja infraheli helirõhutasemete piirväärtused ning ultra- ja infraheli helirõhutasemete mõõtmine“ - Samuti vibratsiooni tekke ja leviku osas ning arvestada sotsiaalministri 17.05.2002 määrusega nr 78 „Vibratsiooni piirväärtused elamutes ja ühiskasutusega hoonetes ning vibratsiooni mõõtmise meetodid“ ning vajadusel rakendada leevendavaid meetmeid. 5. Eksitavad visuaalsed kujutised, mis ei anna objektiivset ülevaadet tuulepargi mõjust. Herro tuulepargi visuaalse mõju hindamisel eramutele on näidatud joonisel 3 – 1 kilomeetri kaugusel varjavad männipuud täielikult tuuliku masti, jättes nähtavale vaid labad. See visualiseering on küsitavusega, sest on ebatõenäoline, et männipuud suudaksid varjata objekti, mille kõrgus on võrreldav Tallinna Teletorni 190-meetrise raudbetoontüvega. (Viide 13) Samuti on märkimisväärne, et ka teistel visuaalidel on tuulikud esitatud oluliselt madalamatena kui nende tegelik kõrgus (270 meetrit). Seda ilmestab ebakõla kujutatud tuulikute ja ümbruskonna põõsaste ning puude kõrguste vahel. Minu kinnistu asub samuti Tõrva vallas, planeeritavatest tuulikute 3 km kaugusel, kuid mind kaasati projekti alles viimasel hetkel, kui sain gmaili kirja kaasamisest 22.11.2024. Arvestades projekti mastaapsust, mis hõlmab mitmeid ametkondi, registreid, seadusi, aruandeid, vastuseid... on sellise materjalimahu analüüsimine niivõrd lühikese aja jooksul äärmiselt keeruline. Eriti veel, et see langes kokku jõulupühade ja aastavahetuse perioodiga. Sellest tulenevalt tekib küsimus – Kas kaasatud inimeste arvamustele on omistatud sisuline tähendus või on nende kaasamine pigem formaalne?	
25	Tuuli Kotka	06.01.2025 9-1.3/137	Herro tuulepargi eriplaneering Mina olen Tuuli Kotka ja elan Otepää vallas. Olen täielikult vastu igasugusele tuuletööstuse arendamisele Valgamaal! Tuulikud on väga ohtlikud. Madalsagedusliku infraheli mõju on laastav nii loomadele kui inimesele. Tuulikuparkide läheduses elada pole võimalik ja inimeste kinnisvara hind muutub olematuks. See aga tähendab, et neil pole võimalik isegi enam kuhugi mujale minna, kui nende tervis enam vastu ei pea. Kes selle eest vastutab? See kahju, mis tekib, on korvamatu. See hävitab inimeste ja kogu eluslooduse tervise ja elukeskkonna. Inimesi hoiate teadlikult teadmatuses, valetate ja meelitate lubadustega. See on kuritegu! Kaalul on meie oma inimeste, meie laste tervis ja elu! Kõik need inimesed, kes annavad oma allkirja nende arendustega jätkamiseks vastutavad isiklikult võimaliku tekkiva kahju eest!	Tuulepargi üldise planeerimise osas vt VASTUS 1. Tuulepargi kavandamine Müra osas vt VASTUS 3. Müra mõju Kinnisvara hinna osas vt VASTUS 6. Mõju kinnisvarale. Elusloodusele avalduvate mõjude osas vt VASTUS 11. Mõju looduskeskkonnale, sh lindudele ja nahkhiirtele ja bioloogilisele mitmekesisusele.

26	Maiu Ild	06.01.2025 9-1.3/140	1. Infraheli ja madalsageduslik müra 1. Kuidas plaanib Valga vald hinnata ja vähendada infraheli ning madalsagedusliku müra mõju elanike tervisele, võttes arvesse rahvusvahelisi teadusuuringuid nende mõjude kohta? 2. Kuidas kavatakse kompensatsioonimeetmeid võimaliku mõju infraheli tundlikele elanikele, näiteks unehäired ja stress? 3. Kas on tehtud sõltumatuid teaduslikke uuringuid tuuleparkide infraheli mõju kohta kohalikele loomadele, nagu metssigade ja suurimetajate liikumisharjumuste muutused? 4. Kuidas plaanib vald hinnata infraheli pikaajalist mõju ja leevendusmeetmete tõhusust? 2. Varjutus, müra ja valguse mõju 5. Kas varjutuse ja nn "vilkuva efekti" (shadow flicker) mõju kohta on olemas täpsed analüüsid ning millised leevendusmeetmed on kavandatud? 6. Kuidas plaanib Valga vald vähendada tuuleturbiinide põhjustatud müra ja valguse mõju öise eluviisiga imetajatele, nagu nahkhiired ja ökosüsteemide liikmed? 3. Pinnase ja mulla viljakus 7. Milliseid meetmeid on kavandatud, et minimeerida mulla tihendamist ja vee äravoolu, mis võivad kahjustada põllumajandusmaade viljakust? 8. Kuidas plaanib Valga vald hinnata tuuleparkide rajamise ja taristu mõju mulla viljakusele, sealhulgas vihmausside ja teiste mullaorganismide populatsioonidele? 4. Kohalik ökosüsteem ja liigirikkus 9. Kuidas plaanib Valga vald hinnata tuuleparkide kumulatiivset mõju kohalikele liikidele, sealhulgas tolmeldajatele ja nende toitumispaikadele? 10. Kas tuuleparkide rajamise eel on tehtud põhjalikke inventuure kõigi tundlike liikide kohta, sealhulgas ohustatud liikide elupaikade tuvastamine? 11. Milliseid pikaajalisi meetmeid on kavandatud kahjustatud ökosüsteemide taastamiseks, sealhulgas veekogude ja metsade elurikkuse taastamine? 12. Kuidas plaanib vald kaitsta ohustatud ja tundlike liikide, sealhulgas kahepaiksete, taimede ja metsloomade elupaiku, tagades nende säilimise ja sobivate elutingimuste kestlikkuse? 5. Linnustik ja liikumisteed 13. Kuidas plaanib Valga vald vähendada linnustikule tekkivaid häiringuid ja kokkupõrkeriske, eriti röövlindude ja haugaslaste puhul, arvestades tuulikute ja õhuliinide põhjustatud suremust? 14. Kuidas kavatakse tagada lindude pesitsusalade kaitse tuuleparkide mõjuvõõndis? 15. Kas kaalutakse tuuleparkide alade asukoha muutmist, et vältida lindude pesitsusalade häirimist? 16. Kuidas plaanib vald vähendada tuuleparkide põhjustatud tõkkeefekti ja linnuliikide, sealhulgas röövlindude ja rändlindude, liikumisvõimaluste häirimist? 6. Metsade kaitse ja rohevõrgustik 17. Kuidas plaanib Valga vald vähendada tuuleparkide rajamisest tingitud metsade killustumist ja elupaikade kadu, arvestades, et praegused leevendusmeetmed ei suuda neid probleeme täielikult kompensatsioonimeetmeid? 18. Kuidas plaanib vald tagada rohevõrgustiku ja elupaikade ühenduvuse säilimise, arvestades, et KSH leevendusmeetmed ei paku piisavat kaitset? 7. Maastiku ja kultuuriväärtuste kaitse 19. Kuidas plaanib vald kaitsta väärtuslikke maastikke tuuleparkide visuaalse ja ökoloogilise mõju eest? 20. Kas on kaalutud meetmeid, mis tagaksid maastike täieliku kaitse? 21. Kuidas tagatakse, et tuuleparkide rajamine ei kahjustaks kohalikke maastikke, sealhulgas kultuuriväärtusi ja turismimajandust? 8. Majanduslik ja sotsiaalne mõju 22. Kuidas kavatakse hinnata tuuleparkide mõju kohalikele põllumajandustootjatele, sealhulgas mulla ja põllumajandustoodangu kvaliteedile? 23. Kas on kaalutud kompensatsioonimehhanisme elanikele ja põllumajandusettevõtjatele, kelle maad ja elukvaliteet võivad tuuleparkide tõttu mõjutatud saada? 24. Kuidas plaanib vald kaasata kohalikke kogukondi, et tagada tuuleparkide arendamisel sotsiaalne tasakaal ja kogukonna heakskiit? 9. KSH ja objektiivsus	Vastatud 14.02.2025 Valga vallavalitsuse kirjaga nr 9-1.3/140-1 . Esitatud arvamused ja ettepanekud koosnevad kahekümne kahte teemagruppi jagatud kuuekümne viiest küsimusest. Lähtuvalt märgukirjade ja selgitustaotlusele vastamise ning kollektiivse pöördumise esitamise seaduse § 2 lõikest 2 punktist 1 on tegemist selgitustaotlusega.
----	----------	-------------------------	---	---

			25. Kuidas tagab Valga vald, et KSH järgiks jätkusuutlikkuse põhimõtteid ega asetaks arendajate huve keskkonnakaitsest ettepoole? 26. Kuidas plaanib vald tagada KSH objektiivsuse ja vältida arendajate huvide eelistamist keskkonnakaitse arvelt? 10. Täiendavad küsimused ja teemad 27. Kuidas kavatsetakse käsitleda tuuleparkide labade ringlussevõtu ja kasutusest kõrvaldamisega seotud keskkonnaprobleeme, sealhulgas mikroplastide ja kemikaalide leket? 28. Kas on hinnatud mikroplastide mõju, mis hakkab labadelt eralduma, sealhulgas bisfenool-A sisaldus? 29. Kas on kavandatud uuringuid, mis hindavad tuuleparkide mõju kliimamuutustega kohanemise võimele kohalikus ökosüsteemis? 30. Kas on hinnatud mõju piirkonna veetasemetele, sealhulgas põhjavee kvaliteedile ja kättesaadavusele? 11. Natura 2000 alad ja kaitsealad 31. Kuidas kavatseb Valga vald tagada kaitsealade ja nendega seotud rikkaliku looduskoosluse säilimise, arvestades, et KSH soovitusel vääriselupaikade asendamiseks alternatiivsete paikadega ei pruugi olla tõhusad ning suurendavad elupaikade hävimise ja liikide kadumise riski? 32. Kuidas plaanib vald tagada, et tuuleparkide arendustegevus ei kahjustaks Natura 2000 alade terviklikkust ja ökoloogilisi funktsioone? 33. Kas on kaalutud tuuleparkide alade ümberpaigutamist, et vältida tundlike alade kahjustamist ja säilitada nende bioloogiline mitmekesisus? 12. Pesitsusalad ja tundlikud liigid 34. Kas on tehtud analüüse, mis kinnitavad, et KSH-s pakutud meetmed, nagu alade kohandamine, on piisavad tundlike pesitsusalade, näiteks kotkaste ja must-toonekure kaitseks? 35. Kas kaalutakse pesitsusalade täielikku kaitset ja tuuleparkide alternatiivsete asukohtade valikut? 36. Millised teaduslikud tõendid toetavad KSH-s esitatud meetmete tõhusust tundlike liikide kaitsmisel? 13. Ehitustegevuse mõju pinnasele ja veekogudele 37. Kuidas plaanib Valga vald vältida ehitustegevusest tingitud erosiooni ja pinnasekahjustusi tundlikel aladel, nagu karstialad ja kaitsmata põhjaveega alad? 38. Milliseid pikaajalisi meetmeid on kavandatud, et kaitsta veekogusid settete äravoolu ja reostuse eest tuuleparkide ehituse käigus? 39. Kas on kaalutud alternatiivseid ehitusmeetodeid või tehnoloogiaid, mis vähendaksid mõju pinnasele ja veeökosüsteemidele? 14. Tuuleparkide kumulatiivsed mõjud 40. Kuidas plaanib Valga vald hinnata ja hallata tuuleparkide kumulatiivset mõju kohalikele ökosüsteemidele, elupaikadele ja piirkonna elurikkusele? 41. Kas on kavandatud meetmeid, mis vähendaksid tuuleparkide koostoimet teiste arenduste ja infrastruktuuriga, sealhulgas teede ja õhuliinidega? 42. Milliseid teaduslikke tõendeid on esitatud, mis näitavad kavandatud meetmete tõhusust kumulatiivsete mõjude vähendamisel? 15. Elurikkuse taastamine ja säilitamine 43. Milliseid tegevusi on kavandatud elurikkuse taastamiseks aladel, mida tuuleparkide arendus mõjutab? 44. Kui kaua kestab hinnanguliselt looduslike ökosüsteemide taastumisprotsess ning millised meetmed aitavad taastumist kiirendada? 45. Kas on koostatud kava, mis tagab kahjustatud piirkondade ökosüsteemide pikaajalise säilimise ja funktsionaalsuse? 16. Looduskaitsealade väärtuslikud alad ja rohekoridorid 46. Kuidas plaanib Valga vald tagada looduskaitsealade väärtuslike alade, sealhulgas rohekoridoride, funktsionaalsuse ja terviklikkuse tuuleparkide arendamise käigus? 47. Kas on kavandatud täiendavaid meetmeid, et säilitada ja taastada looduslike elupaikade ühenduvus tuuleparkide rajamisel?	
--	--	--	---	--

			48. Kuidas hinnatakse rohekoridoride katkestamise mõju piirkonna liikide rändeteele ja ökosüsteemide toimimisele? 17. Inimeste tervis ja heaolu 49. Kuidas plaanib Valga vald hinnata tuuleparkide põhjustatud müra ja infraheli pikaajalist mõju elanike tervisele? 50. Kas on kavandatud regulaarseid mõõtmisi ja monitooringuprogramme, mis aitaksid hinnata infraheli ja müra taset elanike kodudes? 51. Millised meetmed on kavandatud, et leevendada tuuleparkide võimalikke tervisemõjusid, sealhulgas unehäireid ja stressi? 18. Tuuleparkide majanduslik mõju ja kompensatsioonimehhanismid 52. Kas on hinnatud tuuleparkide mõju kohalike elanike kinnisvarahindadele ja kuidas plaanib Valga vald seda kompenseerida? 53. Kas on kaalutud Taani eeskujul maade väljaostmise või kompensatsioonimehhanismide rakendamist tuuleparkide mõjualas elavatele elanikele? 54. Kuidas hinnatakse tuuleparkide võimalikku mõju piirkonna turismimajandusele ja kultuuriväärtustele? 19. Ringlussevõtt ja keskkonnasäästlikkus 55. Kuidas plaanib Valga vald lahendada tuuleturbiinide labade ringlussevõtu ja kasutusest kõrvaldamisega seotud keskkonnaprobleemid? 56. Kas on hinnatud tuuleturbiinide labade vananemisega seotud mikroplasti ja kemikaalide (sh bisfenool-A) võimalikku mõju keskkonnale? 57. Millised meetmed on kavandatud tuuleparkide keskkonnasäästlikuks haldamiseks pärast nende tööea lõppu? 20. Rahvusvahelised standardid ja parimad praktikad 58. Kuidas plaanib Valga vald tagada, et tuuleparkide planeerimisel järgitakse rahvusvahelisi ja Euroopa Liidu keskkonnastandardeid? 59. Kas on analüüsitud rahvusvahelisi parimaid praktikaid tuuleparkide planeerimisel ja neid kohandatud Valga valla konteksti? 21. Täiendavad uuringud ja monitooring 60. Kas on kavandatud sõltumatuid teaduslikke uuringuid, mis aitaksid hinnata tuuleparkide arendamise mõju keskkonnale ja kogukonnale? 61. Kuidas plaanitakse jälgida tuuleparkide pikaajalist mõju piirkonna elurikkusele ja elanikele, et vajadusel kohandada leevendusmeetmeid? 62. Kas on kavandatud pidev seireprogramm, mis jälgiks tuuleparkide mõju vee-, pinnase- ja õhukvaliteedile? Kokkuvõte ja järeldused 63. Kuidas plaanib Valga vald tagada, et kõik KSH-s käsitletud meetmed on objektiivsed, läbipaistvad ja teaduslikult põhjendatud? 64. Kas on kaalutud tuuleparkide arendamise peatamist, kui leevendusmeetmed osutuvad ebapiisavaks või mõju keskkonnale ja kogukonnale liiga suureks? 65. Millised on Valga valla prioriteedid ja pikaajalised eesmärgid tuuleparkide arendamise kontekstis?	
27	Raili Hurt	06.01.2025 9-1.3/142	Saadan oma arvamuse Herro Tuulepargi osas, mille tegelikult edastasin ka 25.11.24 infopäeval veebi teel. Olen tutvunud teie vastusega, kuid siiski jään enda seisukohale, et tuulikud nr 9, 10 ja 11 on _____ kinnistule liiga lähedal ja kuna arendaja ei soovi nende kõrgust vähendada, siis on nende visuaal (ja kolmest tuuliku grupist kokku tekkiv taustamüra) liialt häiriv. Usun, et nimetatud tuulikute ära jätmise poolt on ka kõrvalasuva _____ omanik kui ka lähedal asuvad talude omanikud. Kõrgete taimede istutamine hoovialale oleks antud vaate kontekstis üsna keeruline. Nimelt on sealpool mõned soolopuud, mistõttu nende lähedal ja all ei kasva midagi, mis kasvaks nii kõrgeks, et tuulikuid varjaks. Kui kaaluda seda, et istutada kõrghaljastust pisut kaugemale hoovist, kuid nt kinnistu piirile, et tulevased puud tuulikuid varjaks, siis ka see on küsitava tulemusega, kuna just seal on kinnistu piir orus. Samuti on minul küsimus, et kas planeerijad ja tuulikupargi rajajad soovivad istutada juba suuremaid puid, nt 8-10 m kõrguseid? Vastasel korral ju noorpuud kasvavad aastakümneid kõrgusesse. _____ talu asub mäe otsas ja just tuulikud 9, 10 ja 11 (aga ka natuke kaugemad 12, 13 ja 14) on silmatorkavalt lähedal ja hästi nähtaval. Lisaks on _____ talu endise	Visuaalse mõju osas vt VASTUS 4. Visuaalne mõju. Üldises tuulepargi rajamise küsimuses VASTUS 1. Tuulepargi kavandamine.

			Uniküla mõisa peal (mille punastest tellistest silinder võlvidega kelder siiani säilinud) ning olles arhitektina teinud Uniküla mõisa kohta Eesti Kunstiakadeemia arhitektuuri ja konserveerimise ja restaureerimise täiendkoolituse raames kursuse lõputöö, uurinud Uniküla mõisakompleksi. Uniküla mõisahooned oli eriline enda 4-korruselise torniga, kust avanesid hea vaated ümbritsevale. Arvestades, et olen _____ kinnistu omanikuks ja seal on mõndagi, mida lahti kaevata, uurida ja potentsiaalselt ka üles ehitada, siis seda enam on kirdepoolne tuulikute grupp väga häirivalt lähedal Uniküla keskusele ja tuleb (suuremas osas) ära jätta. Ehk on võimalik teha visuaal, kus nr 9, 10 ja 11 tuulikud puuduvad, mistõttu saaks pildi, et ehk 12, 13 ja 14 tuulikuid säilitada? Edastan veelkord ka _____ osas sõnumi, et kuigi seal asuv hoone on hetkel kasutuseta, on sealt 2-korruselise mahuga hoones ümbritsevale hea vaade. Omanikul on minu teada erinevad plaanid selle hoonega ja kuigi tõesti pole veel ühtegi detailplaneeringut algatatud, siis on selge, et eraomandisse mineva hoone perspektiiviks pole selle lammutamine, vaid ikkagi kasutusele võtmine. Arvestades, et hoone on osaliselt praktiliselt vastu seda kinnistu piiri, kuhu poole jääb tuulikute grupp 9-14, siis on kinnistu piirile väga keeruline rajada kõrghaljastust. Kui kõrged puud on hoonele väga lähedal, kahjustab see hoonet ja selle vundamenti, mis aga pole hoone omaniku soov. Kirjale on lisatud ka antud kinnistu omaniku kontaktaadress ja ta on teadlik (ja on ka vastav kokkulepe), et seda sõnumit siin vahendan.	
28	Jaanus-Margus Vainu Klauss Baltic OÜ	06.01.2025 9-1.3/149	Edastan _____ kinnistu osas sõnumi, et kuigi seal asuv hoone on hetkel kasutuseta, on sealt 2-korruselise mahuga hoones ümbritsevale hea vaade. Omanikuna on mul erinevad plaanid selle hoonega ja kuigi tõesti pole veel ühtegi detailplaneeringut algatatud, siis on selge, et eraomandisse mineva hoone perspektiiviks pole selle lammutamine, vaid ikkagi kasutusele võtmine. Arvestades, et hoone on osaliselt praktiliselt vastu seda kinnistu piiri, kuhu poole jääb tuulikute grupp 9-14, siis on kinnistu piirile väga keeruline rajada kõrghaljastust. Kui kõrged puud on hoonele väga lähedal, kahjustab see hoonet ja selle vundamenti, mis aga pole hoone omaniku soov. Lugupeetud Valga Vallavalitsus, ettevõtjana ma saan aru, et tuuleparkide rajamine on valgale lühemas perspektiivis väga kasulik, kuid kas ka pikemas? Mida te tahate saavutada, kas Tallinna Teletorni mõõtu tuulikuid või inimesi oma valda?	Visuaalse mõju osas vt VASTUS 4. Visuaalne mõju. Üldises tuulepargi rajamise küsimuses VASTUS 1. Tuulepargi kavandamine
29	Olav Kängsepp Hele Kängsepp	06.01.2025 9-1.3/148	Valga valla tuuleparkide KSH ei vasta KeHJS nõuetele, kuna puuduvad reaalandmed regionaalsete kumulatiivsete mõjude kohta. Ilma nendeta ei saa adekvaatselt hinnata mõju bioloogilisele mitmekesisusele, Natuura elupaikadele, kogukonna elukvaliteedile ega keskkonna terviklikule kaitsesele. SISSEJUHATUS: 1.Valga valla tuuleparkide arendus pausile 3-ks aastaks 2. Kasutame ainult pärisandmeid edasises uurimistöös 3. Kui selgub, et tuuleparkidest tulenevad koosmõjud on tõesti kahjulikud ja pöördumatud, tuleb Valga valla tuuleparkide arendusprojektid täielikult peatada, et kaitsta loodust, inimesi ja elukeskkonda. See on lihtne ja arusaadav: pole piisavalt uuritud, kuidas Valga valda kavandatavad tuulepargid koos naabervaldadesse planeeritud tuuleparkidega mõjutavad meie loodust, inimesi ja elukeskkonda. Kui seda ei tehta, on tagajärjed pöördumatud – nii meie keskkonnale, lindudele, loomadele kui ka inimeste tervisele. Soovin, et Valga Vallavalitsus teeb otsuseid reeglite ja faktide põhjal, mitte tunnete või arendaja soovide alusel. Kumulatiivsete regionaalsete mõjude analüüsimata jätmine tähendab, et Valga valda kavandatud tuulealade arenduste mõju ei ole hinnatud terviklikult ega põhjalikult. Keskkonnariskid jäävad alahinnatuks, põhjustades tulevikus pöördumatuid kahjustusi keskkonnale, linnustikule ja loomastikule. Samal ajal hakkaks halvenema ka kogukonna elukvaliteet, tekivad ettenägematud rahvastikumutused ja süvenevad sotsiaalsed pinged, mis ohustavad piirkonna majanduslikku ja sotsiaalset tasakaalu. Valgamaa valla tuuleparkide keskkonnamõjude strateegiline hindamine (KSH) ei vasta Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse (KeHJS) nõuetele ning ei täida keskkonnamõjude seaduslike nõuete eesmärgi järgmistel põhjustel: 1. Regionaalsete reaalandmete täielik puudumine: Valga vallas ei ole võimalik teha vajalikke linnustiku, loomastiku, demograafilisi ega sotsiaalseid uuringuid enne, kui naabervaldades on kavandatud tuulepargid on rajatud ja töötanud vähemalt kolm aastat. Alles siis selgub nende tuuleparkide mõju nii valdade sees kui ka valdade vahel. Seejärel saab mõõta erinevaid kumulatiivseid mõjusid reaalandmete põhjal, et hinnata Valga valda	Planeeringu peatamine kuni reaalandmete tekkimise osas vt VASTUS 10. Planeeringu peatamine kuni reaalandmete tekkeni. Kumulatiivsete mõjude hindamise osas vt VASTUS 9. Kumulatiivsete mõjude hindamine. Mõju looduskeskkonnale, sh lindudele ja nahkhiirtele ja bioloogilisele mitmekesisuse osas vt VASTUS 11. Mõju looduskeskkonnale, sh lindudele ja nahkhiirtele ja bioloogilisele mitmekesisusele. Mõju rohevõrgustikule osas vt VASTUS 12. Mõju rohevõrgustikule Eriplaneeringu menetlemise korraldamise osas vt VASTUS 14. Eriplaneeringu menetluse korraldamine.

		kavandavate tuulealade tegelikku mõju. Ilma selliste regionaalsete ja pikaajaliste mõõtmistulemusteta puudub võimalus adekvaatselt hinnata plaanitavate tuulealade kumulatiivset mõju Valga valla keskkonnale ja kogukonnale. 2. Kumulatiivsete mõjude alahindamine: Kuna Tõrva vallas, Viljandi vallas, Järva vallas, Põhja-Sakala vallas, Tartu vallas ja Türi vallas on kavandamisel või rajamisel mitmeid tuuleparke lühikese ajavahemiku jooksul, ei ole nende koosmõju Valga valla keskkonnale ja sotsiaal-majanduslikule olukorrale üldse hinnatud. Selline koosmõju hindamine on seaduse kohaselt kohustuslik. Kui tuulepargid rajatakse naaberpiirkondadesse, tuleb nende mõju hinnata ka Valga valla tuuleparkide rajamise kontekstis, et tagada objektiivne ja tõendus põhine otsustusprotsess. Seega pole KSH-s järgitud seadustega ettenähtud hoolsuspõhimõtet, rikkudes sellega RKHKo 3-16-1472/92, punktis 22 esile toodud põhimõtete rikkumist: keskkonna kõrgetasemelise ja tervikliku kaitse põhimõtet, lõimispõhimõtet, ettevaatuspõhimõtet ja vältimispõhimõtet. Ühtlasi toob see esile Valga valla KSH-s kumulatiivsete, sünergiliste, lühi- ja pikaajaliste mõjude analüüsi puudumine regionaalsel tasandil (KeHJS § 40 lg 4, p 6). Eelpool toodud mõjusid aga pole võimalik hinnata Valga valla KSH-s enne kui tekivad punktis 1 kirjeldatud reaalandmed. 3.Miks on modelleerimistesse vajalikud reaalandmed? 3.1. Reaalandmed näitavad tegelikkust, mitte oletusi: Reaalandmed annavad kindla pildi sellest, kuidas tuulepargid tegelikult mõjutavad loodust ja inimesi. Need hõlmavad mõõdetud tulemusi müra, infraheli, lindude ja loomade liikumise ning inimeste tervise ja elukvaliteedi muutuste kohta. Modelleerimine põhineb paratamatult eeldustel ja teoreetilistel arvutustel, mis ei suuda arvesse võtta kõiki reaalses maailmas tekkivaid tegureid, nagu ootamatud looduslikud, tehnilised või sotsiaalsed mõjud. 3.2. Tuuleparkide koosmõjud on keerukad ja ainulaadsed: Iga piirkonna tuulepargid loovad oma spetsiifilise mõju, mis sõltub loodusest, elupaikadest ja inimtegevusest. Näiteks sõltub müra ja infraheli levik maastikust, ilmastikust ja tuulikute paigutusest ja tuuleparkide vahelisest kaugusest teiste valdadega. Kui ühes piirkonnas on mitmeid tuuleparke lähedikkude (nagu Valga valla ja naabervaldade puhul), võivad nende kõikvõimalikud mõjud kokku langeda ja süveneda, mille tulemusi saab täpselt hinnata ainult reaalandmete abil. 3.3. Modelleerimine ei suuda prognoosida ootamatuid mõjusid: Mudelid on teoreetilised tööriistad, mis ei suuda prognoosida kõikide tuuleparkide koosmõjusid, näiteks kuidas nad mõjutavad linde ja loomi, kui mitmes piirkonnas hakkavad tuulikud tööle samal ajal (või lühikeses ajalisel aknas). Samuti ei suuda mudelid arvestada inimeste subjektiivseid kogemusi, nagu müra häirivus või visuaalne mõju. Kumulatiivsed mõjud, kus mitme tuulepargi mõju koondub üle mitme valla, on ettearvamatud ja nende tegeliku ulatuse saab teada alles pärast pikaajalist reaalist seiret. Otsused, mis põhinevad vaid modelleerimisel, ei ole teaduslikult piisavalt tõendus põhised ja võivad viia keskkonna ja kogukonna huvide kahjustamiseni. 3.4. Reaalandmed tagavad põhjendatavad ja täpsemad otsused: Ilma reaalandmeteta võivad olulised riskid jääda tähelepanuta. Näiteks võivad mudelid alahinnata müra ja infraheli mõju inimestele või ei pruugi arvestada, kuidas paljud tuulepargid eri valdades mõjutavad regionaalseid lindude rände- ja sigimismustreid. Reaalandmetele tuginedes saab kindlaks teha, kas tuuleparkide kavandamine ja rajamine on ohutu ja vastuvõetav, või tuleb teha muudatusi, et vältida keskkonnakahju ja sotsiaalseid probleeme. Kokkuvõte: Reaalandmed (empiirilised andmed) on hädavajalikud, sest need kajastavad tegelikke mõjusid ja tagavad, et otsused on täpsed ja põhjendatud. Vastupidiselt sellele ei suuda modelleeritud andmed arvestada kõiki keerukaid ja ootamatuid mõjusid, mis võivad kaasneda mitmete tuuleparkide samaaegse rajamisega. See viib oluliste riskide alahindamiseni ning tekitab tõsisid tagajärgi. Eriti kriitiliseks muutub olukord, kui mitmetes üksteisega piirnevates valdades rajatakse samaaegselt suur hulk tuuleparke. Sellises olukorras tekib kumulatiivne mõju, mida ei ole võimalik hinnata üksnes ühe piirkonna andmete põhjal. Piirkondade koosmõju võib oluliselt suurendada müra- ja infrahelitasemeid, mõjutada rändlindude koridore, lindude-loomade toidumisasid ning põhjustada kriitilist mõju kohaliku kogukonna elukvaliteedile ja sotsiaal-majanduslikule olukorrale. Ilma reaalandmeteta puudub kindlus, et tuulepargid ei põhjusta pöördumatut kahju keskkonnale,	
--	--	--	--

		linnustikule, loomastikule ega inimeste elukvaliteedile. Seetõttu on tõenduspõhised, mõõdetud andmed ainus kindel alus vastutustundlike otsuste tegemiseks. 4. Keskkonna ja kogukonna huvide võimalik kahjustamine: KSH eesmärk on hinnata ja vältida keskkonnataluvuse ületamist ning tagada säästev areng (KeHJS ja PlanS). Praegune lähenemine jätab otsustajad ja avalikkuse vajaliku teabeta, et hinnata tuuleparkide arendamise pikaajalisi mõjusid looduskeskkonnale, elukeskkonnale ja majandusele. 5. Seadusest tulenevate nõuete rikkumine: KeHJS kohaselt peab KSH olema põhjalik ja võimeline tuvastama olulisi keskkonnamõjusid. Usaldusväärsete ja piisavalt laiaulatuslike reaalandmete puudumine tähendab, et praegust hindamist ei ole võimalik vastavalt nendele nõuetele läbi viia. 6.Vastavus säästva arengu põhimõtetele: Valga valla piirkonnas tuuleparkide kavandamine peab olema kooskõlas säästva arengu põhimõttega, nagu nõuab KeHJS ja Planeerimisseadus (PlanS § 8). Ilma reaalse ja usaldusväärse andmestikuta ei saa kindlaks teha, kas piirkondlikud tuuleparkide arendused aitavad kaasa säästvale arengule või kahjustavad seda. 7. Ebapiisav KSH kahjustab nii keskkonda kui ka kohaliku kogukonna huve: See tähendab, et otsused võidakse teha puudulikul alusel, mis ei võta arvesse reaalselt keskkonnamõju ega kogukonna elukvaliteeti. See ei ole kooskõlas säästva arengu põhimõtte ega KeHJS eesmärkidega, mis nõuavad kõrgetasemelist keskkonnakaitset ja kogukonna õiguste arvestamist. Negatiivsed tagajärjed võivad olla pikaajalised ja pöördumatud, mõjutades nii piirkonna keskkonda, elukeskkonda kui ka majandust. TAOTLUS VALGA VALLA VOLIKOGULE: KEHTIVA VOLIKOGU OTSUSE TÜHISTAMINE: 1. Muuta kehtetuks Valga valla tuuleparkide eriplaneering, mis algatati Valga Vallavolikogu 30.12.2021 otsusega nr 8, mida muudeti 31.01.2024. a nr 96, 2. KEHTIVA VOLIKOGU OTSUSE PEATAMINE: Peatada Valga valla tuuleparkide eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuste eelnõude ja keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi (KSH I) aruande avalik väljapanek, kuni on täidetud on alljärgnevad tingimused: 2.1. Kehtestada ajutine moratorium Valga valla tuuleparkide arendusprojektidele, kuni on kogutud ja analüüsitud vähemalt 3-aastased usaldusväärsed seireandmed naabermaakondades (Tõrva vallas,Viljandi vallas, Järva vallas, Põhja-Sakala vallas, Tartu vallas ja Türi vallas) töötavatest tuuleparkidest. 2.1.2. Moratorium võimaldab piirkonna muutuvaid kumulatiivseid mõjusid adekvaatselt hinnata, vähendades oluliste ja pöördumatute vigade riski Põltsamaa valla tuulepargialade KSH protsessis. Ainult reaalandmete kasutamine otsuste tegemisel: 2.2.1. KSH protsessis tuleb tugineda ainult reaalandmetele, kuna üksnes tuletatud suuruste põhjal tehtud eeldused ei suuda piisavalt täpselt ja usaldusväärselt hinnata kumulatiivseid mõjusid, nagu müra, infraheli, mõju bioloogilisele mitmekesisusele (sh linnustikule ja loomastikule), demograafilisi muutusi ega sotsiaal-majanduslikke mõjusid. 2.2.2. See on eriti kriitiline olukorras, kus korraga on kavandamisel kümneid tuulepargialasid 200 km raadiuses, mille koosmõju ei ole võimalik hüpoteetiliste andmetega modelleerimisel adekvaatselt mitte mingil juhul prognoosida. 2.2.3. Reaalandmete kogumine juba töötavatest tuuleparkidest naaberpiirkondades võimaldab mõjuanalüüsi aluseks võtta tõenduspõhise ja objektiivse teabe, mitte oletused. See hõlmab mõõdetud andmeid müra- ja infrahelitasemete kohta, mõju kaitsealustele liikidele ja nende elupaikadele, visuaalse mõju ulatust, sotsiaal-majanduslikke muutusi (nt kinnisvarahinnad, töökohtade loomine) ning ka demograafilisi mõjusid, nagu rahvastiku liikumine ja kogukondlikud pinged. Selline lähenemine vastab KeHJS nõuetele ning aitab vältida keskkonna, kogukonna ja piirkondliku arenguga seotud oluliste riskide alahindamist. KaaludaValga valla tuulepargialade projekti täielikku peatamist: 2.3.1. Kui kogutud reaalandmed näitavad, et kumulatiivsed mõjud ületavad keskkonnataluvuse piiri või põhjustavad pöördumatuid kahjustusi bioloogilisele mitmekesisusele, elupaikadele ja kogukonna elukvaliteedile, tuleb kaaluda võimalust Valga valla tuulepargialade arendusprojekt täielikult peatada.	
--	--	--	--

			2.3.2. Selline otsus peab lähtuma ettevaatus- ja vältimispõhimõttest ning tagama keskkonna ja kogukonna huvide priortiseerimise. KEHTIVA VOLIKOGU OTSUSE MUUTMINE: Alternatiivselt, muuta kehtivat Valga valla tuuleparkide eriplaneeringut, mis algatati Valga Vallavolikogu 25.10.2023 otsusega nr 81 ning mida muudeti 31. 01.2024. a nr 96,nende toimimiseks vajaliku taristu rajamiseks sobivaima asukoha leidmist ja/või detailse lahenduse koostamist teostatakse alljärgnevad toimingud: 3.1. Kehtestatakse ajutine moratorium Valga valla tuuleparkide arendusprojektidele, kuni on kogutud ja analüüsitud vähemalt 3-aastased usaldusväärsed seireandmed naabermaakondades (Tõrva vallas,Viljandi vallas, Järva vallas, Põhja-Sakala vallas, Tartu vallas ja Türi vallas) töötavatest tuuleparkidest. 3.1.1. Moratorium võimaldab piirkonna kumulatiivseid mõjusid adekvaatselt hinnata, vähendades oluliste ja pöördumatute vigade riski Valga valla tuulepargialade KSH protsessis. Kasutatakse ainult reaalandmeid otsuste tegemisel: 3.2.1. KSH protsessis tuleb tugineda ainult reaalandmetele, kuna üksnes tuletatud suuruste põhjal tehtud eeldused ei suuda piisavalt täpselt ja usaldusväärselt hinnata kumulatiivseid mõjusid, nagu müra, infraheli, mõju bioloogilisele mitmekesisusele (sh linnustikule ja loomastikule), demograafilisi muutusi ega sotsiaal-majanduslikke mõjusid. 3.2.2. See on eriti kriitiline olukorras, kus korraga on kavandamisel kümneid tuulepargialasid 200 km raadiuses, mille koosmõju ei ole võimalik hüpoteetiliste andmetega modelleerimisel adekvaatselt mitte mingil juhul prognoosida. 3.2.3. Reaalandmete kogumine juba töötavatest tuuleparkidest naaberpiirkondades võimaldab mõjuanalüüsi aluseks võtta tõenduspõhise ja objektiivse teabe, mitte oletused. See hõlmab mõõdetud andmeid müra- ja infrahelitasemete kohta, mõju kaitsealustele liikidele ja nende elupaikadele, visuaalse mõju ulatust, sotsiaal-majanduslikke muutusi (nt kinnisvarahinnad, töökohtade loomine) ning ka demograafilisi mõjusid, nagu rahvastiku liikumine ja kogukondlikud pinged. Selline lähenemine vastab KeHJS nõuetele ning aitab vältida keskkonna, kogukonna ja piirkondliku arenguga seotud oluliste riskide alahindami Kaalutakse Valga valla tuulepargi projekti täielikku peatamist: 3.3.1. Kui kogutud reaalandmed näitavad, et kumulatiivsed mõjud ületavad keskkonnataluvuse piiri või põhjustavad pöördumatuid kahjustusi bioloogilisele mitmekesisusele, elupaikadele ja kogukonna elukvaliteedile, tuleb kaaluda võimalust Valga valla tuulepargialade arendusprojekt täielikult peatada. 3.3.2. Selline otsus peab lähtuma ettevaatus- ja vältimispõhimõttest ning tagama keskkonna ja kogukonna huvide priortiseerimise. KOKKUVÕTE: Teha Valga valla tuuleparkide arenduses paus kolmeks aastaks, et koguda ja analüüsida usaldusväärseid reaalandmeid. Tugineda edasistes uuringutes ja otsustes ainult tõenduspõhistele, mõõdetud andmetele, mis kajastavad tegelikke mõjusid. Juhul kui uuringud näitavad, et tuuleparkidest tulenevad kumulatiivsed mõjud on keskkonnale, inimeste tervisele ja elukeskkonnale kahjulikud ning pöördumatud, tuleb kaaluda Valga valla tuuleparkide arendusprojektide täielikku peatamist, et tagada piirkonna jätkusuutlikkus ja elanike heaolu. Kõik eelnev tagab, et Valga vallas ei tehta otsuseid, mis võivad kaasa tuua pikaajalisi ja pöördumatuid negatiivseid mõjusid valla tuulepargialade kavandamisel. Need meetmete kasutamine toetab säästvat arengut ning tagab Valga valla tuuleparkide arenduse vastavuse kõigile KeHJS nõuetele.	
30	Lembit Papagoi	06.01.2025 9-1.3/150	Olen nõus elektrituuliku kavandatava asukoha ja elamuvahelise vahemaa vähendamisega kui elamu ja tuuliku vaheline vahemaa ei jää alla 800 meetri tingimusel, et vahemaa vähendamisega ei halvene minu elamus elukeskkond st. tagatakse ööpäevaringselt müra normtase. Koos liikluse müra ja muude võimalike tööstusmüra allikate (sh.Jõhvi-Tartu-Valga tee, 330 kV elektriliin) koosmõjus ei ületatataks tuulepargi rajamisel tööstusmüra õist sihtväärtus ka müralevikut soosivate ilmastikutingimuste korral. Samuti palun jälgida, et tuulepargi rajamisel ei tekiks elamule madalsagedusliku müra normväärtuse ületamist ega vibratsiooni esinemist tasemel, mis võib ületada inimese tajuvusläve.	Eriplaneeringu lahenduses on arvestatud, et elamualal on tuulepargist lähtuvad mõjud normidele vastavad.

SEISUKOHAD JA SELGITUSED ISIKUTE ARVAMUSTELE

VASTUS 1. TUULEPARGI KAVANDAMINE

Tulenevalt Euroopa Liidu juhtimisotsustest on uuendatud Eesti energeetika arengudokumente ja ka energiamajanduse korralduse seadust (nimetatud dokumentidest on ülevaade planeeringu seletuskirja ptk 2). Energiamaajanduse korralduse seaduses on § 32¹ sätestatud, et *aastaks 2030 moodustab taastuvenergia vähemalt 65 protsenti riigisisest energia summaarsest lõpptarbimisest. Elektrienergia summaarsest lõpptarbimisest moodustab taastuvenergia vähemalt 100 protsenti ja soojuse summaarsest lõpptarbimisest vähemalt 63 protsenti.*

Tuuleparkide kavandamine käib Eestis läbi kohalike omavalitsuste üld- ja eriplaneeringute. Taastuvenergeetika osakaalu suurenemiseks tuuleparkide rajamine on tegevus, millega kaasneb suur riiklik huvi. Samas tuuleparkide (eeskätt alla 400 MW võimsusega tuuleparkide¹³) reaalne kavandamine on jäänud kohaliku omavalituse planeerimisautonoomiasse. Valga vald lähtub eriplaneeringu koostamisel Eesti energiamajanduse eesmärgist, mille kohaselt aastal 2030 oleks tagatud vajalik 100-protsendine elektri taastuvenergia kasutamine ning suureneks ka varustuskindlus ja energiasjulgeolek. Lisaks loob tuulepark arenguvõimalused Valga valla majanduskeskkonna edendamiseks, eelkõige Öru ja Tsirguliina ettevõtlus- ja tootmisaladel. Tuuleenergiast elektrienergia tootmisel makstakse 1% tulust kohalikele omavalitsusele keskkonnatasuna, sellest kuni 50% makstakse mõjula (üle 250 m kõrgete tuulikute korral kolm km ja alla 250 m tuulikute korral kaks km) elamispindade omanikele. Kohaliku kasu tõhustamiseks on Valga Vallavalitsus ja AS Sunly sõlminud ühiste kavatsuste memorandum, millega luuakse eeldused Valga valla tuulepargi rajamisel piirkondlike kogukondade elukeskkonna edendamiseks ning ettevõtluskeskkonna keskkonnasõbralikumaks arenguks.

Valga valla üldplaneeringu koostamisel analüüsiti lähtuvalt planeerimise põhimõtetest (tuleb leida tasakaal elu- ning ehitatud keskkonna vahel, soodustades keskkonnahoidlikku ning majanduslikult, kultuuriliselt ja sotsiaalselt jätkusuutlikku arengut) kogu valla territooriumi ulatuses, kuhu oleks võimalik tuuleparki kavandada. Ainsaks perspektiivikaks piirkonnaks osutus ala, kuhu tuulepargi eriplaneeringu koostamine ka algatati. Eriplaneeringu algatamise huvi tuli Sunly Wind OÜ poolt. Eriplaneeringu koostamise käigus on tuulepargi kavandamiseks sobilik ala vähenenud. Samuti on lahenduse koostamise käigus vähenenud positsioneeritud tuulikute arv, kui võrrelda planeeringu esimese etapiga.

Eriplaneeringu koostamisel on tehtud koostööd erinevate riigiasutustega, mille ülesanne on tagada, et planeeritud ehitised oleks ohutu nii inimestele kui looduskeskkonnale. Eriplaneeringut kooskõlastades annavad riigiasutused selle sõnumi, et planeeringulahendus on ohutu ja arvestab kehtivate inimese tervise kaitseks kehtestatud normidega. Planeerimisprotsessi mõjude hindamisel on käsitletud paljusid asjakohaseid vaatekohtasid, kogu mõjude hindamine on esitatud eriplaneeringu lisas Valga valla eriplaneeringu asjakohaste mõjude, sh keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruanne.

Planeeringu seletuskirja kolmandas peatükis on seatud tingimused planeeringu elluviimiseks. Need tingimused tulenevad tehtud koostööst riigiasutustega, kaasamise käigus tulenevast tagasisidest ning ka viidatud mõjude hindamisest. Planeeringulahendus on koostatud selliselt, et see ei piira olemasolevat maakasutust ega ületa kehtivaid müranorme elamualadel. Planeeringulahenduse elluviimiseks on vajalikud asjaõiguslikud kokkulepped maaomanikega, kelle maadele plaanitakse midagi ehitada või kelle maal asuvaid teid kasutada juurdepääsudena. Tuulepargi käitamise ajal on tuulepargi omanikul kohustus, et tuulepark vastaks kehtivatele nõuetele (see tähendab, et kui mingil põhjusel peaks tulevikus tekkima uued nõuded, siis peavad uued ehitatavad ehitised vastama ka ehitusosa andmise ajal kehtivatele nõuetele). Kokkuvõtvalt on planeeringuga loodud tingimused, kus

¹³ PlanS § 27 lõike 2 kohaselt tuleb riigi eriplaneering koostada, kui planeeritakse tuuleelektrijaama elektrilise nimivõimsusega alates 400 MW.

tuulepargist tulenevalt ei seata kellegi maale olemasolevat maakasutust piiravaid tingimusi ning tuulepargi lahendus peab vastama kehtivatele keskkonna- ja tervisekaitsenõuetele.

VASTUS 2. MÕJU MÄRGALADELE JA PÕHJAVEELE

Valga valla eriplaneeringu koostamisel on arvestatud märgalade kaitse vajadusega. KSHs on soovitatud märgalad säilitada tuulikute vabana ja eriplaneeringu koostamisel on antud tingimust arvestatud. Tuuliku positsioonide asukohad on määratud väljaspoole märgalasid.

Valga valla eriplaneeringu ala paikneb kaitstud ja suhteliselt kaitstud põhjaveega alal (pinnakatte paksus 20-50 m), mis vähendab oluliselt võimalikke põhjavee reostusriske. Antud piirkonna puurkaevud on seotud Kesk-Devoni põhjaveekogumiga Ida-Eesti vesikonnas, mis lasub antud piirkonnas puurkaevude andmete alusel rohkem kui 35 m sügavusel. Arvestades piirkonna hüdrogeoloogilist ehitust ning tuulikute vundamentide tavapäraseid ehituslikke lahendusi, siis võimalus joogiveevõtuks kasutatava põhjaveekihi mõjutamiseks puudub. Võimalik võib olla ehitustegevusega kaasnev mõju maapinnalähedastele sademeveest toituvatele salvkaevudele, kui need jäävad ehitustegevuse mõjupiirkonda. Antud küsimust on käsitletud KSH ptk 4.1.10.5. Arvestades salvkaevude paiknemist vähemalt 1 km kaugusel tuulikute asukohtadest, siis ei ole oodata ebasoodsat mõju salvkaevude toitealadele ja seega nende veekvaliteedile või -kvantiteedile.

VASTUS 3. MÜRA MÕJU

Valga Vallavalitsus jälgib, et eriplaneeringu lahendusega ei ületataks lähikonna müratundlike alade väliterritooriumitel ja hoonete siseruumides müra normväärtusi. Tuulikute hoonestusalad on planeeritud olemasolevatest elamualadest piisavale kaugusele. Sellest tulenevalt on tagatud piirkonna elanikele tervist ja heaolu toetav elukeskkond. Planeeringu ja KSH koostamisel on lähtutud Eestis tervise kaitseks kehtivatest normtasemetest ning inimese tervist mõjutavate valdkondade (eeskätt müra) hindamisel esinevatest hindamisjuhenditest. Planeeringu koostamisel on tehtud koostööd Terviseametiga ja Kliimaministeeriumiga ning valdkonna eest vastutavate ametkondade poolt ei ole omaavalitsustele esitatud infot, mis tingiks KSHs esitatud müra hindamismetoodikate muutmist. Selgitame, et tuulikute töötamisel kaasneb madalsagedusliku müra, sh infraheli teke, kuid senised mõõtmised eri riikide olemasolevates tuuleparkides ei ole tuuleparkide lähialal tuvastanud infraheli tasemeid, mida seostatakse tervisemõjude tekkega. Vastavalt laekunud arvamustele müra ja selle tervisemõjude osas täiendati antud küsimustes KSH ptk 4.6.1.5 ja 4.6.3.

Eriplaneeringu ja KSH koostamise käigus on tutvutud mitmete teadusuuringutega ja ei ole esinenud veenvaid tõendeid, et tuulegeneraatorite infraheliga kokkupuude võiks põhjustada kahjulikke tervisemõjusid heli sagedustel ja tasemetel, mis esinevad tuuleparkide lähedal asuvates müratundlikes kohtades. Ka Terviseamet on märkinud, et senised teadusuuringud ei ole kinnitanud tuulikute infrahelist põhjustatud tõsiseid terviseriske (viide <https://www.terviseamet.ee/tuulepargid>). Eestis ja teistes Euroopa riikides ei peeta infraheli terviseohtlikuks, kui planeeringus järgitakse kehtivaid norme. Teadaolevalt on seoses rahvatervise seaduse muutmisega Sotsiaalministeeriumi poolt ülevaatamisel madalsageduslikku müra, sh infraheli puudutavad õigusaktid. Juhul kui otsustatakse karmistada Eestis kehtivaid madalsagedusliku müra õigusakte, siis tuleb nendest lähtuda ka Valga tuulepargi tuulikute rajamisel. Kui eriplaneeringu koostamise käigus töötatakse välja valitsusasutuste (sh Terviseameti) poolt uusi juhiseid või norme või metoodikaid müra, madalsagedusliku müra, sh infraheli teemal, siis Valga Vallavalitsus korraldab eriplaneeringu ja KSH kohandamise vastavalt uuele kujundatavale praktikale.

Juhime tähelepanu, et Terviseamet on koondanud oma kodulehele nende müra mõõtevõimekust ja tuuleparkide tervisemõju puudutavate küsimuste vastused <https://www.terviseamet.ee/tuulepargid#kas-terviseamet-on-s>

VASTUS 4. VISUAALNE MÕJU

Tuulikud on kõrged ja nähtavad objektid. Koostatava planeeringuga lubatakse ehitada olemasolevast maapinnast kuni 270 meetri kõrguseid tuulikuid. KSH aruande peatükis 4.7.2 on hinnatud tuulepargi mõju maastikule ja viidi läbi nähtavusanalüüs. Visuaalse mõju hindamine tõi välja külamaastikud, mis saavad tuulepargi rajamisel enim mõjutatud. Koostatava eriplaneeringu lahendusega on tagatud, et ühelegi elamualale ei ole eeldada väga suuri maastikuvaadete muutusi. Visuaalsete mõjude täiendavaks vähendamiseks on planeeringus seatud tingimuseks, et suure maastikuvaate muutusega maaüksuse omaniku soovil on arendaja kohustuseks projekteerimisel: fotomontaaži tegemine elamu õuealalt, selgitamaks visuaalse mõju täpsemat esinemist ja mõjutatud vaatesektorite paiknemist; fotomontaaži alusel näha ette elamu õuealale visuaalse mõju vähendamiseks täiendav istutatav haljastus vaatesuundadesse, kus vaadet elektrituulikutele soovitakse vältida. Haljastamisel kasutada kodumaiseid piirkonda sobituvaid eelistatult kiirekasvulisi liike.

Vastavalt visuaalse mõju osas laekunud arvamustele tuginedes täiendatakse KSH aruannet, lisades kavandatavast tuulepargist 5 km raadiusesse jäävate ehitismälestistele avaneva vaate muutuse käsitus. Lähimaks potentsiaalselt mõjutatavaks ehitismälestiseks on Hummuli mõis ja mõisa park. Mõisa peahoonele avanevat vaadet tuulepargi rajamine ei mõjuta. Vaade peahoonele avaneb sissesõiduteelt ning on piiratud ulatusega (vaate avatust piirab kõrghaljastus), samuti ei kavandata tuulikuid sissesõiduteelt avaneva vaate suhtes mõisa peahoone taha. Tuulikud jäävad näha mõisa pargi äärest (kooli staadioni piirkonnast). Samuti jääb tuulepark nähtav Hummuli mõisa tornist (mis ei ole teadaolevalt avalikkusele avatud vaatepunkt). Samuti täiendatakse KSH aruannet täiendava skeemiga selgitamaks tuulikute nähtavust sõltuvana vaatajast eri kaugusel paiknevast metsaalast.

Vastavalt visuaalse mõju osas laekunud arvamustele täiendatakse KSH aruannet lisades avalikustamisele suunatavasse versiooni lissasse 2 täiendavad fotomontaažid Õruste külast, Uniküla puhkealalt ja Hummuli mäelt (Tõrva üldplaneeringu ilusa vaatega teelõigult on esialgses versioonis tehtud visualiseering punktist I, kuid lisatakse täiendav visualiseering teelõigu Tõrva poolsest otsast).

Kuna eriplaneeringu koostamisel läbiviidava KSH eesmärk on hinnata olulist keskkonnamõju, siis KSH käigus ei koostata fotomontaaže kohtadest, kus avalikkusel puudub juurdepääs (sh eramute õuealad). Mõju hindamise kontekstis võib oluline visuaalne mõju esineda eeskätt avalikkuse juurdepääsuga olulise avalikkuse huviga vaatepunktidest.

VASTUS 5. HÜVITISE MAKSMINE

Erinevates riikides tuuleparkide suhtes kehtivaid kohaliku kasu süsteeme analüüsi riigiasutuste tellimusel Eesti kohaliku kasu süsteemi väljatöötamisel¹⁴. Lähtuvalt analüüsist otsustati Eestis keskkonnatasude seadusega kehtestatud häiringutasu süsteemi kasuks. Tegu on riiklikul tasandil kehtestatud süsteemiga, mille osas omavalitsus ei saa teha muudatusi. Keskkonnatasude seaduse alusel makstakse maismaa tuulepargi mõjualas olevale omavalitsusele keskkonnatasu. Omavalitsusele laekuvast keskkonnatasust makstakse kuni 50% tuulepargi mõjualas asuvate eluruumide omanikele (ühe eluruumi kohta saab esitada ühe taotluse). Maaomaniku kohta on ülempiiriks aastas kuue kuu alampalk – kui see piir ületatakse, siis võib jääda summa alla 50%, kui kuue kuu alampalga piiri ei ületata, siis makstakse eluruumide omanikele 50%. Kuni 250 meetri kõrguse tuuliku puhul on mõjualaks kaks kilomeetrit ning kõrgema tuuliku puhul kolm kilomeetrit. Keskkonnatasu makstakse kogu selle aja vältel, mil tuulepark elektrit toodab, sh ka 10% võimsusest ehitamise ajal. Ligikaudne häiringutasu arvutus on

¹⁴ Kasemets, L., Täpp, E., Michelson, A., Elias, S. (2020) Kohaliku kasu instrumentide analüüs. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.

esitatud KSH aruande ptk 4.6.4.5. Kohaliku kasu tõhustamiseks on Valga Vallavalitsus ja AS Sunly sõlminud ühiste kavatsuste memorandum, millega luuakse eeldused Valga valla tuulepargi rajamisel piirkondlike kogukondade elukeskkonna edendamiseks ning ettevõtluskeskkonna keskkonnasõbralikumaks arenguks.

VASTUS 6. MÕJU KINNISVARALE

Mõju kinnisvara väärtusele on käsitletud KSH aruande ptk 4.6.4.3. Antud peatükki täiendati KSH arvamuste küsimise etapi järgselt kuna antud teemavaldkonna kohta laekus mitmeid arvamusi. Tuulepargi rajamisel ei saa välistada mõjuala elukondliku kinnisvara väärtusele negatiivset mõju. Mõju suurus sõltub väga mitmetest teguritest (välja töötud KSH aruande ptk 4.6.4.3.). Eestis puudub süsteem kinnisvara väärtuse muutuse võimaliku negatiivse mõju kompenseerimiseks. Teataval määral peab seda aitama kompenseerida keskkonnatasude seaduse alusel kehtiv häiringutasu regulatsioon.

Võimalikest häiringutest (st ei esine piirnorme ületavat mõju, kuid esineb häiring) tulenevat kinnisvara väärtuse muutust ei ole teadaolevalt Eestis kompenseeritud ühegi arendusobjekti puhul. Mõjuvaldkond ei ole iseenesest ainult tuuleparkide puhul avalduda võiv. Ka nt maantee, karjääri vms objekt võib mõjutada kinnisvara väärtust lähialal. Antud teemavaldkonda, sh asjaõigusseadusest tulenevat talumiskohustust, on põhjalikult analüüsitud Rail Baltica kavandamisel Advokaadibüroo Sorainen AS ja Rakendusuringute Keskus Centar OÜ poolt. Analüüs on leitav

https://centar.ee/pdf/ee/2015_Analuus_Rail_Baltic_raudtee_rajamisega_kasnevat_voimalike_negatiivsete_mojude_huvitamise_voimalustest_kinnisasjade_omanikele_ja_kasutajatele.pdf ning analüüsi ptk 4.1.4 on esitatud põhjalik ülevaade talumiskohustusest ning välja toodud millisel juhul rakendub hüvitise nõudeõigus. Sarnased põhimõtted rakenduvad ka Valga valla eriplaneeringuga kavandatava tuulepargi puhul. Eriplaneeringuga kavandatava tuulepargi puhul on tagatud, et sellega kaasnevad mõjud, et põhjusta piirkonna kinnistute sihtotstarbelise kasutamise piiramist, sh ülenormatiivsete mõjude esinemist.

VASTUS 7. JÄÄTMED

Tuulepargi jäätmetekke küsimusi on kajastatud KSH aruande ptk 4.5 ning lähtuvalt KSH hinnangutest on seatud planeeringu seletuskirja ptk 3.24. Muuhulgas on planeeringus sätestatud, et tuulepargi eluea lõpul lasub tuulepargi omanikul kohustus tuulepargi rekonstrueerimiseks või lammutamiseks. Lammutuse korral tuleb see läbi viia lammutusprojekti kohaselt, sh kõik lammutuse käigus tekkivad jäätmed tuleb nõuetekohaselt käidelda.

Tuulikute eluiga on 20–30 aastat. Peale seda võib toimuda tuulikute asendamine uutega või pargi likvideerimine. Mõlemal juhul tekivad tuulikute likvideerimisel jäätmed vundamendi ja tuuliku koostisosade metalli ja (klaas)plasti näol. Kaasaegseid tuulikuid on võrdlemisi lihtne demonteerida ja valdav osa nende koostise materjalist on taas- või korduvkasutatav (kaasaegsetel tuulikutel u 85% koostisest). Mõnevõrra keerukam on likvideerida ja taaskasutada betoonvundamente, kuid ka see on teostatav. Suurimat probleemi jäätmete osas põhjustab tuulikute tiivikute käitlemine. Väikeses mahus on võimalik labasid ringlusse võtta näiteks linnamööbli või mänguväljakute või välijõusaalide vms välitingimustesse vajaliku atribuutika tootmiseks¹⁵. Kuna tuulikute materjal on erakordselt vastupidav ilmastikuoludele, on sellel taaskasutamiseks palju võimalusi. Teine võimalus on tuulikuid mehaaniliselt ja keemiliselt ümber töödelda. Tuulikulabade purustamise käigus eraldatakse klaaskiud ja peenfraktsioon, mida saab kasutada komposiitse täiteainena. Nii saab tuulikulabadest näiteks klaaskiudpelletteid ning ka

¹⁵ <https://www.superuse-studios.com/projectplus/blade-made/>

tsemenditootmiseks vajalikku materjali¹⁶. Võimalik on ka tuulikute polümeere eraldada neid keemiliselt lahustades, kuid protsessi energiakulu on väga suur. Neid polümeere on võimalik kasutada erinevates toodetes, näiteks isolatsioonimaterjalides või saapataldades, kuid tegu on alles arendatava tehnoloogiaga¹⁷. Suurimad tuulikutootjad tegelevad ka aktiivselt maksimaalses võimalikus mahu taaskasutatavate tuulikute arendamisega¹⁸.

Lähtudes esitatud küsimustest ja ettepanekutest jäätmetekke osas täiendati antud küsimuses KSH ptk 4.5, sh täiendati ka mikroplasti tekke hinnangut.

Tuulikud (olenemata nende mudeli valikust) on tehnoloogilised seadmed, mis peavad vastama konkreetsetel ajahetkel kehtivatele nõuetele ning on lubatud kasutamiseks Euroopa Liidus ja sealjuures Eestis. Seega tuulikutes kasutatavaid materjale ei reguleerita planeeringuga, vaid see on reguleeritud seadmetele kehtivate regulatsioonidega, mis valdavalt on üle-euroopalised (nt SF6, bisfenoolA jt kemikaalide kasutamine on reguleeritud ainete kasutamise tasandil, mitte planeeringu tasandil).

Tuulikute puhul on peamiseks jäätmetekke osas probleemseks komponendiks tuulikute labad. Antud valdkonnas on ringmajanduse põhimõtetest lähtuvalt võimalik eeldada tuulikute labade taaskasutusvõimaluste olemasolu ajaks, mil antud tuulepargi tuulikud jõuavad eluea lõpule. Arvestades siiski halvimat olukorda, kus hoolimata järjest juurduvatest ringmajanduse põhimõtetest ja tuuliku labade töötlemisvõimaluste arengust osutuvad rajatavate tuulikute labad eluea lõpus taaskasutamatuks, tekiks 23 tuuliku korral u 2260 tonni jäätmeid. Tegu oleks ühekordse jäätmetekkega. Valga valla kontekstis on tegu olulise jäätmetekke kogusega (võrdluseks 2023 a tekkis Valga vallas 41 017 t jäätmeid). Võrdluses Eesti energeetikasektori praeguse jäätmetekkega on aga tegu võrdlemisi tagasihoidlikku jäätmetekkega. 2023 a tekkis põlevkivi elektrijaamade töös poolkoksi, koldetuhka ja lendtuhka kokku 5 880 796 tonni, millest ladestati prügilasse 5 749 433 tonni.

VASTUS 8. VARJUTUS

Tuulikud tekitavad varjutust. Eesti riigil puudub varjutuse normtasemeid määrav õigusakt või standard. Seega on antud küsimuse reguleerimine vajalik planeeringus. Praktikaks on tuuleenergiat tootvates maades varjutuse piirväärtuse seadmisel kahesugust praktikat: 1) määratakse suurim lubatud varju heitvate tundide arv aasta peale kokku ilma kliimatingimusi arvestamata (st ei arvestata pilvisust), Saksamaal on selleks väärtuseks näiteks 30 tundi aastas või 2) määratakse suurim lubatud varju heitvate tundide arv aasta peale kokku ilma kliimatingimusi arvestades (st arvestatakse pilvisust, pilves ilmaga varju ei teki), Taanis on selleks väärtuseks kümme tundi aastas, Rootsis on selleks väärtuseks kaheksa tundi aastas. Planeeringus on sätestatud teiste riikide praktikad arvestav normtase varjutusele, mis vastab ka Kliimaministeeriumi vastavas juhendmaterjalis esitatud soovitusel¹⁹. Juhul, kui Eesti riik kehtestab varjutuse osas normtaseme, mis on planeeringus sätestatust karmim, siis tuleb lähtuda riiklikult määratud normtasemest. Kui riiklikul tasemel kehtestatakse planeeringus esitatust leebem norm, siis tuleb lähtuda planeeringus sätestatud nõudest.

Eriplaneeringu lahenduses on välditud esimese meetmena võimalusel tuulikute asukohtade valikul häirival tasemel varjutust elamualadele. Kuna ainult tuulikute asukohtade valikuga ei ole võimalik mitmetel elamualadel varjutust vältida, siis on seatud planeeringus tingimus, et häirival tasemel varjutust on lubatud elamutele tekitada ainult varjutustundliku ala omaniku nõusolekul. Selles osas teeb Valga Vallavalitsus koostööd maaomanikega. Häirival

¹⁶ Jensenab, J.P., Skeltonab, K. 2018. Wind turbine blade recycling: Experiences, challenges and possibilities in a circular economy. Renewable and Sustainable Energy Reviews. Volume 97, December 2018, Pages 165-176.

¹⁷ <https://www.vestas.com/en/media/company-news/2023/vestas-unveils-circularity-solution-to-end-landfill-for-c3710818>

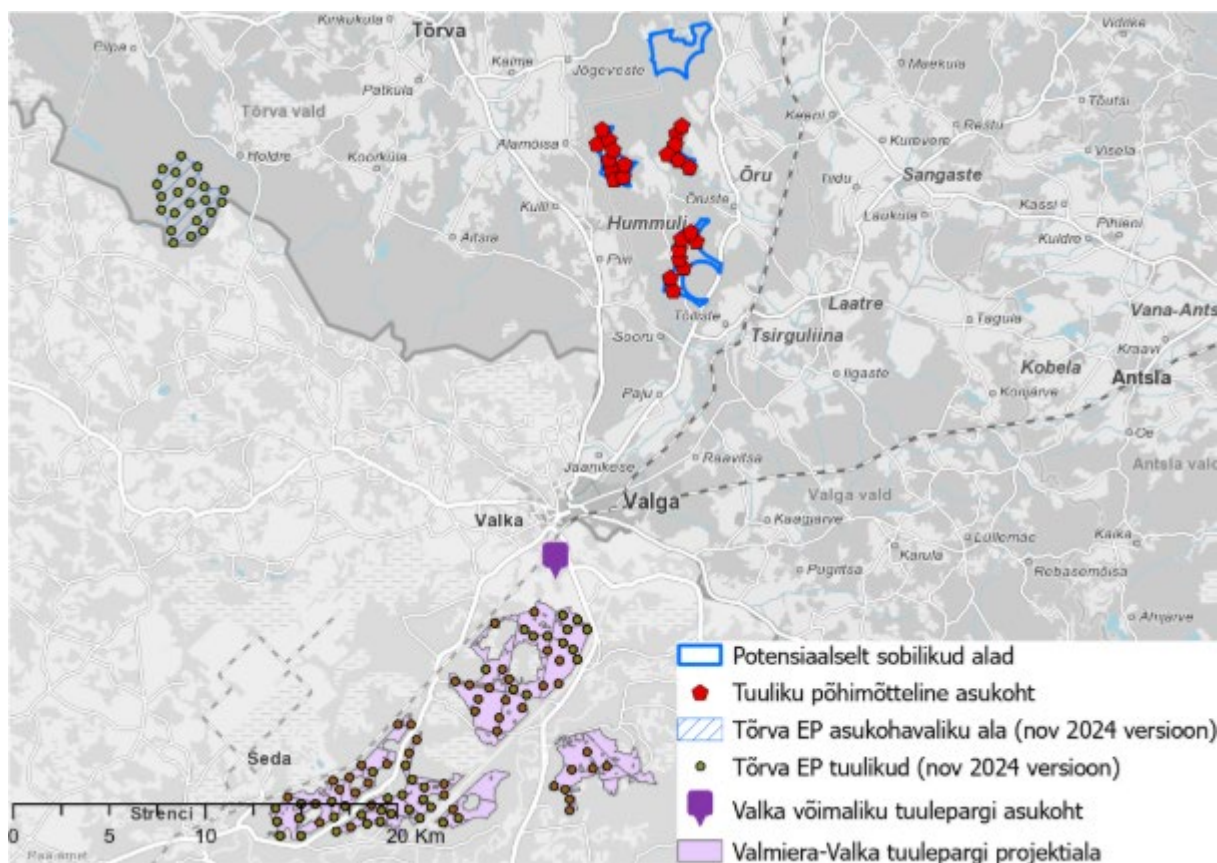
¹⁸ Clean Energy Brief. 2020. Vestas to produce zero-waste wind turbines by 2040. GO ECO GREEN21

¹⁹ Kliimaministeerium, 2025. Tuuleparkide keskkonnamõju hindamise juhend. Müra, vibratsioon, varjutamine.

tasemel varjutuse esinemisega maaomanikel on õigus antud küsimuses nõusolekut mitte anda ja sellisel juhul on tuulepargi omanik kohustatud häirival tasemel varjutuse vältimiseks rakendama meetmeid. Häirival tasemel varjutuse vältimiseks on välja pakutud planeeringus kaks võimalust, kas rajada varjutuse tõkkeks haljastus (eeldab koostööd maaomanikuga) või seisata tuuliku töö varjutuse esinemise ajaks (selleks kasutatakse vastavaid tuuliku juhtimissüsteeme).

VASTUS 9. KUMULATIIVSETE MÕJUDE HINDAMINE

Liitmõju ehk kumulatiivne mõju on üksikute mõjutegurite kuhjuv mõju. Nt eri kavade ja projektide ellurakendamisel ühtaegu tekkiv mõju. Kumulatiivse mõju hindamisel lähtutakse põhimõttest, et mõjude hindamine viiakse läbi laiahaardeliste ja võimalikult varakult, tagades järgmiste põhimõtete realiseerimise: keskkonna kõrgetasemelise ja tervikliku kaitse põhimõte, lõimispõhimõte, ettevaatuspõhimõte ja vältimispõhimõte. Mõjude kumulatiivsust arvestatakse iga KSH teema hindamise juures integreeritult tavapärase keskkonnamõjude hindamise loogilise osana. Näiteks on KSH peatükis 4.6.1.5 hinnatud tuulepargi koosmõju teiste mürasallikatega. Lisaks on KSH peatükis 4.8 käsitletud Valga vallaga piirnevate omavalitsuste tuuleparkide rajamisega seotud projekte (eriplaneeringuid ja keskkonna mõju hindamisi). Arvestades suurt vahemaad, siis oluliste mõjude kumuleerumist ei ole oodata. Naaberomavalitsuste tuuleparkide kavandamine ja Valga valla eriplaneeringu lahenduse koostamisel on arvestatud Tõrva valla tuulepargi eriplaneeringuga (Holdre küla), mille planeeringuala jääb Valga valla tuulepargi eriplaneeringust umbes 20 km kaugusele. Tõrva valla tuulepargi eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsus on koostamisel. Lisaks eelnevale on Valga valla tuulepargi eriplaneeringu koostamisel arvestatud kumulatiivsete ja piiriüleste mõjude hindamisel Läti Vabariigi Valga vallale lähimate tuulepargi arendusega seotud projektidega. Keskkonnamõju hindamise menetluses on kaugemale jõutud Valmiera-Valka tuulepargi kavandamisega. Valmiera-Valka tuulepark jääb u 17 km kaugusele Valga valla tuulepargi eriplaneeringu alast ning olulise koosmõju esinemist sellest lähtuvalt oodata ei ole. Valga valla tuulepargi eriplaneeringu alale lähemal on kavandamisel Valka tuulepark (Eesti piirist umbes 4,7 km kaugusel). Selle tuulepargi kavandamisega ollakse alles algusjärgus ning olulist ruumiinfot ei ole hetkel teada. Kuna naaberomavalitsuste tuuleparkide kavandamisega seotud info on ajas muutuv, sest kavandatavate tuuleparkide menetlus viiakse läbi Valga valla tuulepargi eriplaneeringuga samaaegselt, siis on teema ajas täiendatav. Kumulatiivse mõju hindamiseks ei pea ära ootama teiste sarnaste projektide valmimist. Võimalik on hinnata ka mõistliku aja jooksul ettenähtavaid tegevusi koos kavandatava tegevusega.

Skeem 1. Valga valla tuulepargi tuulikute ja naaberomavalitsuste tuuleparkide tuulikute lahendus

VASTUS 10. PLANEERINGU PEATAMINE KUNI REAALANDMETE TEKKENI

Selgitame, et keskkonnamõju strateegilise hindamise kui keskkonnamõju hindamise tööriista põhiolemus on kavandatavate objektide ja tegevuste keskkonnamõjude prognoosimine. Keskkonnamõjude prognoosimisel kasutatakse erinevaid hindamismetoodikaid (sarnaste objektide raames tehtud keskkonnaseiret ja uuringuid ning erinevaid prognoosimismeetodeid). Ka Valga valla eriplaneeringu KSH koostamisel on arvestatud teistes maailmas olemasolevates tuuleparkides teostatud uuringuid ning seiretulemusi (nt linnustiku, nahkhiirte ja metsloomadele avalduvate mõjude hindamisel) ning asjakohaseid arvutusmetoodikaid, mis arvestavad antud planeeringuala reljeefi, maakatet jm asjakohaseid lokaalseid aspekte (nt müra, varjutuse ja nähtavuse hindamisel) kavandatavate objektide mõju prognoosimiseks. Arvestades tuuleparkide arvu maailmas, sh Eestiga sarnases kliimavöötmes paiknevates riikides ning antud valdkonnaga seotud teadusuuringute ja keskkonnaseire mahtu, siis puudub vajadus oodata ära täiendavate tuuleparkide rajamine Eestisse, et mõjude prognoosimisel arvestada nendes toimuva järeelseire tulemusi.

Valga vald lähtub eriplaneeringu koostamisel Eesti energiamajanduse eesmärkidest, et aastal 2030 oleks tagatud vajalik 100-protsendine elektri taastuvenergia kasutamine ning suureneks ka varustuskindlus ja energiajulgeolek. Taastuvenergia arendamise kiirendamine on Euroopa Liidu ja Eesti riigi poolt seatud strateegiliseks eesmärgiks ning sellest lähtuvalt ei ole põhjendatud Valga vallavalitsuse poolt Valga eriplaneeringu menetlust lõpetada või peatada kuni Eestis rohkemate tuuleparkide valmimiseni. Samuti on leitud, et tuuleenergia arendamine on oluline avalik huvi (Riigikohtu otsus 3-17-2013).

VASTUS 11. MÕJU LOODUSKESKKONNALE, SH LINDUDELE JA NAHKHIIRTELE JA BIOLOOGILISELE MITMEKESISUSELE

Tuulepargi eriplaneeringu koostamise eel ja selle ajal on läbi viidud linnustiku ja nahkhiirte uuring, mille eesmärk on kohapõhiselt hinnata ala sobivust tuulepargi rajamiseks, tuua välja linnustikust ja nahkhiirtest lähtuvad kitsendused ning vajalikud leevendusmeetmed. Uuringu käigus viidi läbi ka kaitsealuste (sh ohustatud liikide) elupaikade ülevaatus, sh metsise elupaikade inventuur ning lindude õhuruumi kasutuse (sh rändeaegsete ja perioodiliste liikumiste kaardistamiseks) tuvastamiseks punktvaatlused. Osaliselt on alal läbiviidud uuringute leiukohtade info jõudnud praeguseks ka loodusandmeid koondavasse andmebaasi EELIS ning loodusvaatluste andmeid koondavasse andmebaasi PlutoF ning läbiviidud uuringute tulemused on oluliselt tõstnud teadmist piirkonnas esinevate kaitsekorralduslikult oluliste liikide elupaikade osas. Sellest lähtuvalt on piirkonnas ka keskmisest kõrgem kaitsealuste liikide leiukohtade esinemise andmestik. Tuulikute põhjustatavate mõjude hindamisel linnustikule ja nahkhiirtele on lähtutud asjakohasest teaduskirjandusest ning teemavaldkonda käsitlevatest juhendmaterjalidest. Kaitsekorralduslikult oluliste liikide osas on järgitud soovitatavaid puhveralasid häiringutundlike liikide (sh metsis) osas²⁰ ning kõrvalekaldeid soovitatavatest puhvritest on kasutatud ainult juhul, kui see on looduslikke tingimusi arvestades põhjendatud. Planeeringu koostamisel tehakse koostööd Keskkonnaametiga leidmaks tuulepargi planeeringu lahendus, mille korral kõiki asjakohaseid looduskeskkonnast tulenevaid kitsendusi on asjakohaselt arvestatud ja olulised ebasoodsad mõjud looduskeskkonnale on leevendatud.

Valga Vallavalitsus järgib, et tuulepargi kavandatavas eriplaneeringus oleks lahenduse koostamisel järgitud KSH peatükis 4.1.3 linnustiku ja peatükis 4.1.4 nahkhiirte kaitseks toodud meetmeid. Tuulikute positsioonide asukohavalikul on maksimaalselt välditud alasid, kus esineb kaitsealuste liikide esinduslikke elupaiku ning nende jaoks olulisi vanemaid metsakooslusi. Vältimaks lindude hukkumist õhuliinide tõttu on kõik ühendused kavandatud eriplaneeringuga maakaabelliinidega. Arvestades Võrtsjärvega seotud lindude liikumiskoridori paiknemist ning metsise elupaikadevahelise sidususe tagamise vajadust on eriplaneeringu koostamisel loobutud esialgse potentsiaalse sobilikku ala 1 tuulepargi asukohana valimisest, sest antud ala puhul esineks oluline ebasoodne mõju lindude liikumiskoridorile. Lindude liikumiskoridoride osas võib oluline mõju avalduda eeskätt kui tegu on rangelt kaitstavate (I ja II kaitsekategooria) liikide regulaarsete liikumiskoridoridega või rohkearvuliste linnuparvede liikumiskoridoridega. Alade TU2, TU3 ja TU4 osas rangelt kaitstavate liikide liikumiskoridore ei tuvastatud ning rohkearvuliste linnuparvede liikumiskoridoride osas seati planeeringus piirang rändeaegseks tuulikute käitamiseks linnuparvede lähenemisel, mis väldib lindude olulisel määral hukkumist. Linnustiku osas on lisaks seatud planeeringus ka seirekohustus, mis võimaldab vajadusel tuulikute käitamistingimusi tuulepargi rajamise järgselt täpsustada.

KSH peatükis 4.1.5 on hinnatud mõju ökosüsteemide seisundile ja bioloogilisele mitmekesisusele. Valga Vallavalitsus järgib, et eriplaneeringu lahendusega kavandatakse tuulikute asukohad paikadesse, mille ökosüsteemide seisund on juba eelnevalt madalam. Vältitakse asukohti, kus tuulikute rajamine kahjustaks heas seisundis ökosüsteeme ja bioloogilist mitmekesisust, samuti välistatakse arendustegevuseks alad, kus esineb kaitsealuste liikide esinduslikke elupaiku, esinduslikke loodusdirektiivi elupaigatüüpe ja metsa vääriselupaikaid. Ökosüsteemide seisundi ja bioloogilise mitmekesisuse hindamisel on kasutatud ELME projekti raames koostatud üle-eestilisi ökosüsteemiteenuste baaskaarti. Valga Vallavalitsus on seisukohal, kui järgida KSHs seatud meetmeid ökosüsteemide ja bioloogilise mitmekesisuse kaitseks ning ka kõiki teisi meetmeid kogu looduskeskkonna kaitseks, siis on vähendatud risk pikaajalisteks kahjustusteks.

²⁰ Eesti Ornitoloogiaühing, Kotkaklubi. 2022. Üle-eestiline maismaalinnustiku analüüs. Riigihanke nr 239156. Kaardikihid Keskkonnaagentuuri ruumiandmete teenusest. <https://kliimaministeerium.ee/elurikkus-keskkonnakaitse/looduskaitse/uuringud-projektid-ja-analuusid#analuus-ja-lisad>

KSH hindamise käigus on läbi viidud ka Natura hindamine (peatükk KSH 4.1.1). Tuulepargi asukoha eelvalikualad ei paikne Natura aladel. Planeeringu koostamise raames väljatöötatud tuulepargi lahenduses on oluline ebasoodne mõju Natura linnu- ja loodusaladele terviklikkuse ja kaitse-eesmärkide suhtes välistatud. Planeeringulahenduses arvestatakse KSH toodud leevendavaid meetmeid.

VASTUS 12. MÕJU ROHEVÕRGUSTIKULE

KSH ptk 4.1.6 on hinnatud mõju rohevõrgustiku toimivusele. Lähtuvalt eriplaneeringu seisukohtade küsimise etapis laekunud seisukohtadele täiendatakse eriplaneeringu KSH ptk 4.1.6 tuues selgemalt välja lisaks maakonnaplaneeringu rohevõrgustiku käsitlusele ka alal kehtiva Öru valla üldplaneeringu rohevõrgustiku tingimused ning vastavus neile. KSH raames läbiviidud hindamise tulemusena on võimalik tuulepark rajada tagades rohevõrgustiku toimimiseks vajalik 90 %-ne looduslike alade osakaal nii puutumust omavatel rohevõrgustiku tugialadel kui ka rohevõrgustiku koridoridel. Tuulepargi rajamisel ei teki rohevõrgustiku koridoride osas nende läbilõikamist (barjääriefekti). Tuulikute eriplaneeringus määratud paiknemise korral säilivad loomade liikumiseks nii tuulikute vahel kui neid ümbritseval alal rohekoridor. Sealjuures on eriplaneeringu koostamisel arvestatud KSHs seatud tingimust säilitada Väike Emajõe kallastel 500 m laiune rohevõrgustiku koridor. Kuna KSH käigus tuvastati siiski rohevõrgustiku mõjutamine ebasoodsalt, siis on KSHs esitatud ebasoodsa mõju leevendamiseks meetmed. Sealjuures nähakse ette läbi koostamisel oleva üldplaneeringu antud piirkonnas rohevõrgustiku koridoride laiendamist tagamaks nende toimivus tuulepargi rajamisel.

Valga Vallavalitsus jälgib, et tuulepargi eriplaneeringu lahenduse koostamisel on kasutusele võetud meetmed, mis KSH aruande peatüki 4.1.6 „Mõju rohevõrgustikule, sh loomade elupaikade sidususele“ hindamise tulemusena tagavad Valga valla rohevõrgustiku säilivus ja toimivuse ning kavandab koostatavasse Valga valla üldplaneeringus rohevõrgustiku tugevdamiseks täiendavaid alasid.

VASTUS 13. MÕJU SIDETEENUSTELE

Tuulikute puhul seostatakse olulist mõju sidele eeskätt võimaliku mõjuga radarsüsteemidele ning riigikaitsega seonduvale raadiosidele. Antud küsimustes tehakse planeeringu koostamisel koostööd Kaitseministeeriumiga ja Riigi Kaitseinvesteeringute Keskusega.

Tuulikute puhul on tegemist suurte ehitistega ning sarnaselt suurte hoonetega võivad nad tekitada niinimetatud surnud tsoone ka mobiililevis. Üldjuhul tuulepargil mobiililevile olulist mõju ei ole kui tuulik ei jää just mobiilimasti vahetusse lähedusse (lähemale kui 500 m). Antud juhul tuulikud ühegi teadaoleva mobiilside baasjaama vahetusse lähedusse ei jää. Selleks, et hinnata tuulikute mõju sidemastide tööle on planeeringu koostamisel tehtud koostööd sideettevõtetega ning sideteenuste eest vastustavate ametkondadega. Planeering on koostöökis esitatud Kaitseministeeriumile (riigikaitsealased sidesüsteemid ja radarid), Transpordiameti (lennuliiklust puudutavad juhtimis- ja sidesüsteemid), Siseministeeriumi Infotehnoloogia- ja Arenduskeskusega (riiklikud sidesüsteemid), Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametiga (sagedusload, raadioside) ning sidevõrkude operaatoritele (Telia Eesti AS, Tele2 Eesti AS, Elisa Eesti AS) selgitamaks tuulepargi rajamisega kaasneva võimalike mõjusid sideteenustele. Koostöö raames ei ole ükski ametkond või sideteenuse pakkuja tuvastanud, et antud asukohas tuulepargi rajamine võiks oluliselt mõjutada sideteenuseid.

VASTUS 14. ERIPLANEERINGU MENETLUSE KORRALDAMINE

Valga Vallavolikogu algatas Valga valla tuulepargi eriplaneeringu koostamise 25.10.2023 otsusega nr 81. Planeerimiseaduse mõistes tähendab planeeringu algatamine, et kavandatav tegevus ei ole ilmselgelt vastuolus kehtiva üldplaneeringuga ja on läbi ruumilise planeerimise elluviidav ning kavandatav tegevus toetab teiste strateegiliste arengudokumentidega kavandatud arengut. Kohaliku omavalitsuse eriplaneering koostataksegi olulise ruumilise mõjuga ehitise püstitamiseks, kui olulise ruumimõjuga ehitise asukoht ei ole üldplaneeringus määratud. Eriplaneeringualal kehtib Õru valla üldplaneering. Õru valla üldplaneeringuga ei ole kavandatud tuulepargi arendusalasid ega tehtud ka teiste olulise ruumimõjuga ehitiste püstitamiseks asukohavalikuid. Samas ei esine Õru valla üldplaneeringus asjaolusid, mis ei võimaldaks läbi eriplaneeringu koostamise kavandada piirkonda tuuleparki.

Planeeringu algatamisel ei esinenud ühtki planeerimiseaduse § 96 lõikes 2 toodud põhjust, miks planeeringu algatamine ei oleks olnud võimalik. Planeeringu algatamisega tehakse otsus asuda planeeringut koostama. Planeeringu koostamise ja paralleelselt korraldatava keskkonnamõju strateegilise hindamise tulemusena jõutakse ruumilahenduseni, mis peab olema elluviidav ning tagama ühiskonnaliikmete vajadusi ja huve arvestava, demokraatliku, pikaajalise, tasakaalustatud ruumilise arengu, maakasutuse, kvaliteetse elu- ning ehitatud keskkonna kujunemiseks, soodustades keskkonnahoidlikku ning majanduslikult, kultuuriliselt ja sotsiaalselt jätkusuutlikku arengu. Eriplaneeringu algatamisega on algatatud protsess koos keskkonnamõju strateegilise hindamisega, mille käigus selgitatakse välja, kas ja millisel kujul on tuulepargi rajamine Valga valla territooriumile võimalik.

Kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu algatamise otsuse kehtetuks tunnistamiseks puudub hetkel mistahes õiguslik alus. Kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise algatamist käsitletakse menetlustoiminguna (mitte haldusaktina), mida ei saa kehtetuks tunnistada.

Planeerimiseaduse § 97 lõige 1 sätestab peamised juhud, millal kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu korraldaja võib kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu koostamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise lõpetamist kaaluda. Kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu koostamist ei või lõpetada mistahes põhjusel. Valga valla tuulepargi eriplaneeringu lõpetamise kaalumiseks puuduvad hetkel kaalukad alused. Praeguses planeeringu koostamise etapis on selge, et eriplaneeringu lahendus, mis arvestab keskkonnamõju strateegilise hindamisega, võimaldab planeeringu elluviimist. Samuti ei ole ilmnenud asjaolusid, mis välistavad planeeringu elluviimise tulevikus või oleks muutunud planeeringu koostamise eesmärk. Planeeringu koostamise käigus on tehtud koostööd valitsusasutustega, et tagada ka eriplaneeringu vastavus õigusaktidele. Koostatav planeering on kooskõlas eriplaneeringu algatamise hetkel seatud eesmärgiga. Eriplaneeringu eesmärk ei ole koostamise käigus muutunud ja planeeringu koostamisest huvitatud isik on jätkuvalt huvitatud planeeringu koostamisest ning tagab planeeringu koostamiseks vajalike kulude kandmise. Valga valla eriplaneeringu koostamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise lõpetamiseks ei esine piisavaid ja põhjendatud motive.

Planeerimiseadus ega haldusmenetluse seadus ega mõni muu Eesti Vabariigis kehtiv õigusakt ei näe ette eriplaneeringu koostamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise menetluse peatamist. Valga Vallavalitsus on seisukohal, et arvamustes toodud põhjendused eriplaneeringu peatamiseks (nt seniks kuni on läbi viidud põhjalikud uuringud mõnes töötavas tuulepargis) on lahendatud juba eriplaneeringu koostamise käigus või nendega arvestatakse edaspidi. Keskkonnamõju strateegilise hindamise käigus on kasutatud kavandatava tuulepargi ja sellega kaasnevate tegevuste keskkonnamõjude prognoosimiseks erinevaid hindamismetoodikaid (sarnaste objektide raames tehtud keskkonnaseiret ja uuringuid ning erinevaid prognoosimudeleid). Ka Valga valla eriplaneeringu KSH koostamisel on arvestatud teistes maailmas olemasolevates tuuleparkides teostatud uuringuid ning seiretulemusi (nt linnustiku, nahkhiirte ja metsloomadele avalduvate mõjude hindamisel) ning asjakohaseid arvutusmetoodikaid, mis arvestavad antud planeeringuala reljeefi, maakatet jm asjakohaseid lokaalseid aspekte (nt müra, varjutuse ja nähtavuse hindamisel) kavandatavate objektide mõju prognoosimiseks. Arvestades tuuleparkide arvu maailmas, sh Eestiga sarnases kliimavöötmes paiknevates riikides ning antud valdkonnaga seotud teadusuuringute ja keskkonnaseire mahtu, siis puudub vajadus oodata ära täiendavate tuuleparkide

rajamine Eestisse, et mõjude prognoosimisel arvestada nendes toimuva järelseire tulemusi. Kui eriplaneeringu koostamise käigus töötatakse välja valitsusasutuste (sh Terviseameti) poolt uusi juhiseid või norme või meetodikaid (nt madalsagedusliku müra, sh infraheli teemal), siis Valga Vallavalitsus korraldab eriplaneeringu ja KSH kohandamise vastavalt uuele kujundatavale praktikale.

VASTUS 15. EIRIPLANEERINGU MENETLUSSE KAASAMINE

Valga valla tuulepargi eriplaneeringu koostamisel on lähtutakse põhimõttest, et planeeringu menetlus on avalik, planeerimismenetlusest teavitatakse avalikkust alati, kui on uut teavet, menetlusse on kaasatud alati piisav hulk isikuid ning menetluse käigus korraldatakse avalikke väljapanekuid ja arutelusid ning temaatilisi kohtumisi kaasatud isikute ja kogukonnaga (nt töötoad, infopäevad). Menetluse avalikustamise ja kaasamise tegevustega on algust tehtud alates hetkest kui Valga Vallavalitsus sai eriplaneeringu koostamisest huvitatud isikult taotluse planeeringu algatamise kohta (31.08.2023). Juba 08.09.2023 teavitas Valga Vallavalitsus avalikkust taotluse saamisest tuulepargi kavandamiseks kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu algatamiseks.

Valga Vallavalitsus on kaasanud planeeringu menetlusse isikuid, kelle huve või õigusi planeering võib puudutada või isikuid, kes ise on enda huvist olla kaasatud teada andnud. Esimene suurem kaasamisring (planeerimiseaduse § 100 kohane) korraldati Valga valla tuulepargi eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohtade ja mõju hindamise, sh keskkonnamõju strateegilise hindamise programmi avalikustamisel. Dokumendi avalikustamisest teavitati kõiki maaomanikke, kelle omandisse kuuluv maaüksus asus esialgsel potentsiaalsel sobilikul alal ja sellest 1 km ulatusega alal. Samuti saadeti teavitus isikutele, kes ise olid oma soovist olla kaasatud teada andnud. Teine suur kaasamine toimus Valga valla tuulepargi eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja keskkonnamõju hindamise esimese etapi aruande planeerimiseaduse § 105 kohase arvamuste kogumise ja kooskõlastamise etapis. Selles etapis laiendati kaasatud isikute ringi. Arvamuse avaldamise võimalusest teavitati kõiki isikuid, kelle kinnisasi asus planeeritud tuulepargi asukoha eelvaliku alal või sellest alast 3 km ulatusega alal ja isikuid, kes olid selleks ise soovi avaldanud ning isikuid, keda oli omavalitsus kaasanud lähteseisukohtade menetlusse.

Kaasatud isikutele on Valga Vallavalitsus edastanud teateid e-kirjaga. Kaasatud isikute e-posti aadressid on hangitud rahvastikuregistri andmekogus. Kui isik on eriplaneeringu menetluse käigus ise andnud oma e-posti aadressi, siis kasutatakse teadete saatmiseks isiku poolt edastatud kontakti. Kui rahvastiku registris ei ole kaasatud isikul e-posti aadressi, siis on Valga Vallavalitsus kasutanud teadete edastamiseks aadressi, kuhu isik omab sissekirjutust.

Igast menetlusetapist on teavitatud ka avalikult. Avalikkusega suhtlemise kanaliteks on Valga valla veebileht (www.valga.ee, www.valga.ee/tuulepargi-eriplaneering ja www.valga.ee/eriplaneeringu-teated), Valga valla sotsiaalmeedia kanalid ja Lõuna-Eesti Postimees.

Valga Vallavalitsus ei ole kaasamisürituste korraldamisel piirdunud üksnes planeerimiseadusest tulenevate avalike aruteludega. Koostöös planeeringu koostamisest huvitatud isikuga on alates augustist 2023 korraldatud kaheksa kaasamisüritust (nt info- või teabepäev, töötuba) ja ühe seadusest tuleneva avaliku arutelu (Valgas ja Tsirguliinas).

Valga Vallavalitsus on seisukohal, et eriplaneeringu senise menetluse käigus on tehtud tõhusat tööd isikute kaasamiseks ning teavitamiseks, et tagada planeeringulahenduse mõistmine. Novembris ja detsembris 2024 menetlusse kaasatud isikud on menetlusse kaasatud õigeaegselt ning vää on arvamuste avaldajate arusaam, et kaasamine on toimunud viimasel hetkel. Kaasatud isikutele saadeti tutvumiseks Valga valla tuulepargi eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruanne. Nimetatud dokument on esmane lahendus tuulepargi kavandamiseks. Sellele järgneb eriplaneeringu eelnõu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruande täiendamine, täpsustamine ja muutmine tuginedes esmasele tagasisidele valitsusasutuste, kaasatud organisatsioonide ja asutuste ning kaasatud isikute arvamustele ja

kooskõlastustele. Kaasatud isikutel avaneb uus arvamuse avaldamise võimalus, kui planeeringu lahendus ja mõju hindamine suunatakse planeerimisest seaduse § 106 kohasele avalikule väljapanekule.

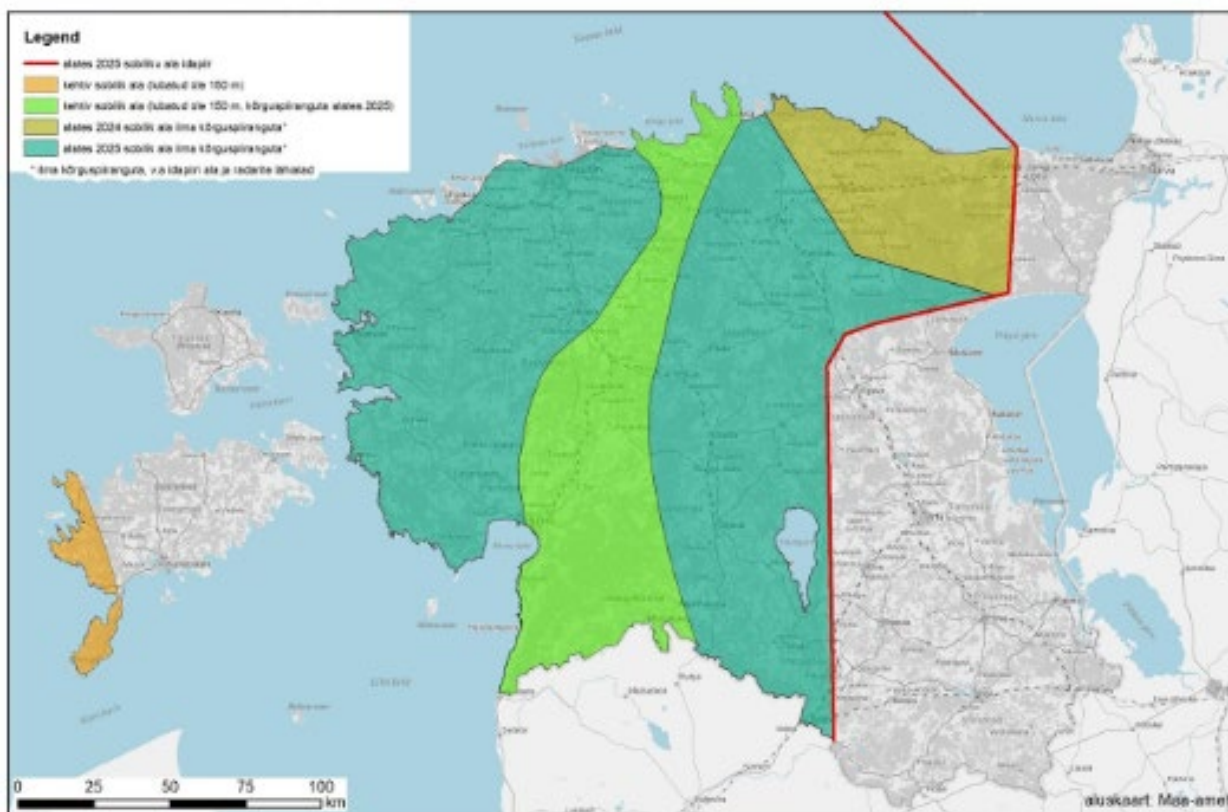
VASTUS 16. VASTAVUS TEISTELE STRATEEGILISTELE ARENGUDOKUMENTIDELE

Tuulepargi rajamise vajadus tuleneb Eesti riigi kliima- ja energiapoliitikast. Eesti pikaajaline eesmärk on minna üle vähese süsinikuheitega majandusele, mis tähendab järk-järgult eesmärgipärast majandus- ja energiasüsteemi ümberkujundamist ressursitõhusamaks, tootlikumaks ja keskkonnahoidlikumaks. 01.11.2022 kehtiva energiamajanduse korralduse seaduse § 32 1 on sätestatud, et aastaks 2030 moodustab taastuvenergia vähemalt 65 % riigisisestest energia summaarsest lõpptarbimisest. Elektrienergia summaarsest lõpptarbimisest moodustab taastuvenergia vähemalt 100 % ja soojuse summaarsest lõpptarbimisest vähemalt 63 protsenti. Maantee- ja raudteetranspordis kasutatud taastuvenergia moodustab vähemalt 14 % kogu transpordisektoris tarbitud energiast. Sama suunda toetavad visiooni- ja arengudokumendid on "Kliimapoliitika põhialused aastani 2050", "Eesti energiamajanduse arengukava 2030+" ja "Eesti kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030". Nimetatud dokumentide eesmärgi ja põhimõtteid viiakse edaspidi ellu asjakohaste, valdkondlike ja piirkondlike strateegiliste arengudokumentide uuendamisega.

Tuulepargi planeerimise võimalus Valga valda on seotud ka 2021. aastal vastu võetud otsusega teha investeeringuid õhuseirevõimekuse parendamiseks, et leevendada suurel osal Mandri-Eestis aladest riigikaitselisi kõrguspiiranguid tuuleparkide rajamiseks. Otsuse tulemusena vabaneb Mandri-Eestis 2025. aastal kõrguspiirangutest ligikaudu 27 000 ruutkilomeetri (60%) suurune maa-ala. Varasemalt oli Valga valla territooriumil tuuleparkide kavandamine välistatud.

Elektrituulikute rajamiseks kõrgusepiirangutest vabanevad alad maismaal (indikatiivne kaart)

Kaitseministeeriumile tuleb ka peale piirangute kadumist esitada kooskõlastamiseks kõik elektrituulikud, sh väiketuulikud, sõltumata nende kõrgusest ja asukohtadest

Skeem 2. Elektriütlukutele sobilike alade kaart (allikas: Kaitseministeerium)

Eeltoodust tulenevalt soovib Valga vald kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu menetlusega tuvastada, kas planeeringu täpsusastet arvestades on tuulepargi arendamiseks kavandatud tegevus elluviidav, arvestades seniseid uuringuid, õigusraamistikku, keskkonnamõjusid ning erinevate poolte huvisid. Riigikohtu praktika kohaselt ei või kohaliku omavalitsuse üksus planeerimisalases tegevuses arvestada ainult kohalikke huve ja jätta riiklikud huvid kõrvale (RKHKo 3-3-1-54-03). Kohalikud huvid on küll legitiimsed, kuid neid tuleb planeerimismenetluses kaaluda koos riiklike ja regionaalsete huvidega ning vajadusel nendega seotud erahuvidena (RKHKo 3-3-1-31-16).

Valga Vallavolikogu on algatanud 25.10.2023 planeerimisseaduse kohaselt koostatava kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu koostamise. Kohaliku omavalitsuse eriplaneering koostatakse olulise ruumilise mõjuga ehitise püstitamiseks, kui olulise ruumilise mõjuga ehitise asukohta ei ole üldplaneeringus määratud. Valga valla tuulepargi eriplaneeringu alal kehtib Öru valla üldplaneering (kehtestatud 19.07.2006) ja Tõlliste valla üldplaneering (kehtestatud 17.06.2006). Kehtiva Öru valla üldplaneeringuga ja Tõlliste valla üldplaneeringuga ei ole ette kavandatud olulise ruumimõjuga ehitiste asukoha valikut ega taastuenergia kavandamist. Mõlemad kehtivad üldplaneeringud on koostatud koostamisaegsete (kehtestatud 2006) teadmiste põhjal ja kasutatud tol hetkel teadaolevat ja sobivat teadmist. Tuuleenergia tootmise teema ja olulise ruumimõjuga ehitise asukohavalikute puudumine varem koostatud üldplaneeringus ei saa olla takistuseks selle kavandamiseks kohaliku omavalitsuse eriplaneeringuga. Oluline on järgida, et Öru valla ja Tõlliste valla üldplaneeringuga kavandatud ruumilahendus on arvestatud koostatavas eriplaneeringus. Käesoleva eriplaneeringu koostamise käigus on arvestatud kehtivate üldplaneeringute ruumilahendustega ja kehtestatud kaitse- ja kasutustingimustega (nt ehitamine rohevõrgustikku, väärtuslikud maastikud/miljööväärtuslikud alad). Eriplaneeringu lahendus järgib kehtivat Öru valla ja Tõlliste valla üldplaneeringut ja üldplaneeringu muutmise vajadus puudub. Nt Öru valla üldplaneeringus tuuakse välja, et kui rohevõrgustiku alale soovitakse rajada suuri infrastruktuuri või olulise mõjuga ehitise, siis tuleb selle asukohavalikul teha hoolikas asukohavaliku otsus ja leevendada võimalikke mõjusid. Valga Vallavalitsus on korraldama selleks eriplaneeringu koostamist ja keskkonnamõju strateegilist hindamist. Üldplaneeringu muutmine on põhjendatud juhul, kui üldplaneeringu kehtestamise järgselt on muutunud või kehtestatud õigusaktid, samuti kui on ilmnenud uued faktilised asjaolud, mis üldplaneeringu kehtestamise ajal välistasid täna kavandatavaid tegevusi või eriplaneeringu elluviimiseks on vajalik muuta üldplaneeringuga seatud tingimusi.

Valga valla tuulepargi eriplaneeringu koostamisel on arvesse võetud ka koostatava Valga valla üldplaneeringuga kavandatavaid ruumilise planeerimise põhimõtteid ja lahendusi. Riigikohus on leidnud (3-3-1-87-13 p 12, 3-3-1-88-15 p 23), et koostamisel olevat üldplaneeringut ei tule järgida kui õigusakti. Haldusmenetluse seaduse § 60 lõike 1 kohaselt loob õiguslikke tagajärgi ja on täitmiseks kohustuslik ainult kehtiv haldusakt. Samas ei ole kohalikul omavalitsusel keelatud planeeringu kaalumisel võtta arvesse asjakohaseid mittesiduvaid dokumente, sh koostamisel oleva kõrgema astme planeeringu eesmärgi. Avalik haldus peab vältima vastuolulist tegutsemist. Kaalutlusõiguse teostamisel ei tule arvestada üksnes õigusaktidega, vaid kõigi oluliste asjaoludega (HMS § 4 lg 2). Mitme planeerimismenetluse samaaegsel läbiviimisel peavad pädevad asutused püüdma planeeringute omavahelist vastuolu vältida. Valga valla üldplaneeringu koostamise raames on läbi viidud tuuleparkide rajamise võimaluste leidmiseks ruumialal, mis töötab välja välistusmeetodit kasutades, millistes piirkondades ja kui suures ulatuses on võimalik esmase ruumialal põhjal tuuleenergeetika arengualasid Valga valda kavandada. Üldplaneeringu täpsusastet arvestades oleks pidanud järgmises etapis (detailplaneeringu koostamisel) neid alasid täpsemalt uurima ning välja selgitama, nende alade tegeliku potentsiaali. Kuna üldplaneering ei ole veel kehtestatud ja arendushuvi tuulepargi arendamiseks ilmselt ja kehtiva Öru valla ja Tõlliste valla üldplaneeringuga ei ole kavandatava tegevus välistatud, siis asuti koostama eriplaneeringut, mille koostamise kestel tehakse ruumilahenduseks kaalutletud otsused kehtivaid ja koostatavaid strateegilisi arengudokumente arvestades.

Valga maakonnaplaneering 2030+ on kehtestatud 2017. Maakonnaplaneeringu taastuenergeetika teemade planeerimisel tuginetakse planeeringu koostamise ajal teadaolevatele teadmistele ja üleriigilisele planeeringule 2030+ (kehtestatud 2012). Maakonnaplaneeringu ja üleriigilise planeeringu kohaselt ei ole Valga maakond riiklikult

olulise tuuleenergeetika arendamise piirkonnaks. Üleriigiline planeering seab prioriteetseks Ida-Virumaa ja Eesti lääne ranniku, kuid samas ei välista tuulikute ehitamist mujale. Üleriigilise planeeringuga märgitakse, et maismaal tuleb valdavalt eelistada väiksemate ja keskmise suurusega tuuleparkide rajamist. See, et maakonnaplaneeringu koostamise hetkel (kehtestatud 2012) ei peetud Valga maakonda prioriteetseks tuuleenergeetika arendamise piirkonnaks, ei välista tuulikute kavandamist. Käesoleva eriplaneeringu koostamise hetkeks on uued teadmised, oskused ja tehnoloogia ning riiklik suund suurendada taastuvenergia tootmise mahtu. Valga maakonnaplaneeringuga seatakse põhimõtted ja tingimused taastuvenergeetika arendamiseks. Kuigi sel hetkel ei osatud ette näha kuni 270 m kõrguste tuulikute kavandamise võimalusega, on Valga valla eriplaneeringut koostades järgitud, et maakonnaplaneeringuga seatud tingimused on täidetud. Samuti on järgitud, et tuulepargi eriplaneeringu koostamisel oleks eriplaneeringu lahendus kooskõlas teiste maakonnaplaneeringu teemadega ja seatud kasutus- ja kaitsetingimustega, nt rohevõrgustik, väärtuslikud maastikud, väärtuslikud põllumajandusmaad. Eriplaneeringu lahendus järgib Valga maakonnaplaneeringu 2030+ lahendust ja seatud tingimusi ja maakonnaplaneeringu muutmise vajadus puudub.

VASTUS 17. ELEKTROMAGNETKIIRGUSE MÕJU

Elektromagnetkiirguse teemat on käsitletud KSH aruande ptk 4.6.3.2. Antud peatükki täiendatakse vastavalt seisukohtade küsimise etapis laekunud märkustele. Elektromagnetväli on elektrilaengute poolt tekitatav ja neid mõjustav füüsikaline väli, elektri- ja magnetväli ühtse tervikuna. Elektroonikaseadmed põhjustavad elektromagnetlaineid. Mõõtmised olemasolevates tuuleparkides on näidanud, et tuulikud ei põhjusta kuidagi erilisi elektromagnetlaineid. Magnetväli tuulikute vahetus ümbruses jääb väiksemale tasemele kui tavapärastel kodumajapidamise elektroonikaseadmetel²¹. Elektromagnetvälja seostatakse eeskätt tuuleparkidega kaasneva võivate kõrgepingeliinidega. Valga eriplaneeringu puhul uusi elektri õhuliine ei kavandata.

²¹ McCallum, L.C., Whitfield Aslund, M.L., Knopper, L.D. et al. 2014. Measuring electromagnetic fields (EMF) around wind turbines in Canada: is there a human health concern?. Environ Health 13, 9.